

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยแนวทางแก้ไขปัญหาดินและที่อยู่อาศัยของผู้ประสบภัยจากคลื่นสึนามิจำเป็นต้องศึกษาเรื่องที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดกรอบการวิจัย ได้แก่ การเกิดคลื่นสึนามิ ความเสียหายที่ประเทศไทยได้รับจากคลื่นสึนามิ ความช่วยเหลือของภาครัฐและเอกชน มาตรการแก้ไขปัญหาคารบูกฏที่คินของรัฐ มาตรการช่วยเหลือปัญหาที่คินอยู่อาศัยของผู้ประสบภัย รวมทั้งข้อเสนอเกี่ยวกับที่คินและที่อยู่อาศัยของผู้ประสบภัย

2.1. ความรู้เกี่ยวกับคลื่นสึนามิ

2.1.1 ลักษณะของคลื่นสึนามิ

คำว่า “สึนามิ” (Tsunami) เป็นภาษาญี่ปุ่นมาจากคำว่า “สึ” (Tsu) หมายถึงอ่าว ท่าเรือ หรือชายฝั่ง (habour) กับคำว่า “นามิ” (nami) หมายถึงคลื่น (wave) สึนามิจึงเป็นคำที่ใช้เรียกปรากฏการณ์ของระลอกคลื่นที่แต่ละลูกมีขนาดยาวประมาณ 80 - 200 กิโลเมตร เคลื่อนที่ด้วยความเร็วเฉลี่ยประมาณ 700 – 1,000 กิโลเมตรต่อชั่วโมง นอกจากจะเร็วมากแล้ว ยอดคลื่นสึนามิยังสูงกว่าคลื่นธรรมดามาก เมื่อเข้าสู่ชายฝั่งทะเลที่มีน้ำตื้น ความเร็วของคลื่นจะค่อยๆ ลดลง แต่ความสูงของคลื่นกลับทวีสูงขึ้น คลื่นสึนามิอาจมีความสูงตั้งแต่ 10 เมตรไปจนถึงกว่า 30 เมตร ความสูงระดับ 30 เมื่อคลื่นที่เข้าสู่ชายฝั่งระดับคลื่นสึนามิแต่ละลูกจะทิ้งช่วงห่างกันประมาณ 15 นาที แม้เรือที่อยู่ในทะเลก็ไม่รู้ว่าเกิดคลื่นสึนามิขึ้นแล้ว

การเกิดคลื่นสึนามิแตกต่างจากคลื่นทั่วไป คลื่นในทะเลเกิดจากอิทธิพลของน้ำขึ้นน้ำลง ประกอบกับแรงลม คลื่นแบบนี้มียอดคลื่นไม่สูงมากนัก ความยาวของคลื่นต่อเนื่องกันเป็นระลอก โดยมีแรงลมเป็นตัวส่งให้เคลื่อนตัวเข้าสู่ชายฝั่ง แต่คลื่นสึนามิเกิดจากรอยแตกของแผ่นโลกเนื่องจากแผ่นดินไหว การระเบิดของภูเขาไฟในทะเล หรือผืนน้ำที่แยกตัวออกจากกันเป็นหลุมขนาดใหญ่ เนื่องจากแผ่นดินถล่มหรือก้อนหินขนาดยักษ์ตกลงไปในอ่าว ทำให้น้ำจำนวนมากในบริเวณนั้น ถูกดูดเข้าไปแทนที่อย่างรวดเร็ว ปฏิกริยาต่อเนื่องทำให้เกิดคลื่นสึนามิขนาดมหึมาเคลื่อนที่จากจุดศูนย์กลางที่เกิดคลื่นเข้ากระแทกชายฝั่งทะเล พลังมหาศาลของคลื่นสึนามิจะเข้าทำลายทุกๆ สิ่งที่อยู่ในบริเวณที่คลื่นสึนามิโถมใส่อย่างรุนแรง คลื่นสึนามิสามารถเกิดขึ้นได้ในภูมิภาคหรือในบริเวณมหาสมุทรอันกว้างขวาง ส่วนใหญ่มักเกิดขึ้นในมหาสมุทรแปซิฟิกเนื่องจากเป็นเขตที่มีแนวการเกิด

แผ่นดินไหวและภูเขาไฟได้มหาสมุทรอยู่มาก จุดกำเนิดสำคัญของคลื่นสึนามิในมหาสมุทรแปซิฟิก อยู่แถบร่องลึกก้นขี้ทรายฝั่งมหาสมุทรนอกชายฝั่งอลาสกา หมู่เกาะคูริล รัสเซียและทวีปอเมริกาใต้ โดยเฉพาะในเขตแปซิฟิกตอนกลาง (Mid Pacific) บริเวณหมู่เกาะฮาวายมักประสบภัยจาก คลื่นสึนามิบ่อยครั้ง ร้อยละ 80 ของคลื่นสึนามิที่เกิดขึ้นทั้งหมดจะอยู่ในบริเวณ Pacific Seismic Belt ซึ่งเป็นแหล่งต้นกำเนิดคลื่น แถบมหาสมุทรแปซิฟิกจึงมีโอกาสเสี่ยงมากกว่าในบริเวณอื่นๆ

2.1.2 การเกิดคลื่นสึนามิครั้งปัจจุบัน

การเกิดคลื่นสึนามิเมื่อวันที่ 26 ธันวาคม 2548 เป็นผลมาจากการเคลื่อนตัวของแผ่นเปลือกโลกสองแผ่นที่กระแทกเข้าหากัน หนังสือพิมพ์มติชน (มติชน 2549, 6 มกราคม) อธิบายการเกิด คลื่นสึนามิครั้งนี้ว่า สถาบันวิทยาศาสตร์ทางทะเลโลบ์นิชอ้างว่าเคอร์รี เชียห์ นักธรณีวิทยาอเมริกัน ศึกษาพบว่าตลอดคืนวันที่ 25 ธันวาคม 2548 (วันคริสต์มาส) แรงผลักดันมหาศาลผลักดันให้แผ่นเปลือกโลกที่เป็นหินหนาสลายสลายที่เรียกว่า “อินโด - ออสเตรเลีย เพลต” เคลื่อนไปทางทิศตะวันตกอย่างบ้าคลั่งจนปะทะกับแผ่นเปลือกโลกอีกแผ่นหนึ่งที่เรียกว่า “ซุนดา เพลต” ซึ่งด้านบนของแผ่นเปลือกโลกแผ่นนี้เป็นเกาะสุมาตราและภาคพื้นทวีปเอเชีย การปะทะกันเป็นลักษณะการเบียดเสียดกระแทกกันอย่างรุนแรงตลอดเวลา จนเวลา 08.50 น. ของวันที่ 26 ธันวาคม 2548 (เวลาในประเทศไทย) แผ่นเปลือกโลกเก่า “ซุนดา เพลต” บางส่วนไม่อาจทนแรงเสียดทานได้อีกต่อไป ริมขอบด้านหนึ่งจึงแตกหักออก ส่วนที่เหลือถูกแรงดันของแผ่นเปลือกโลก “อินโด - ออสเตรเลีย เพลต” ดันกระแทกในลักษณะมุดตัวลงจนโยนตัวขึ้นเบื้องสูง ลักษณะเช่นนี้คือ แผ่นดินไหวครั้งใหญ่ขนาด 9.3 ตามมาตราวัดริกเตอร์ซึ่งรุนแรงที่สุดในรอบ 40 ปี และรุนแรงเป็นอันดับ 3 เท่าที่เคยมีการบันทึกไว้ในประวัติศาสตร์ น้ำทะเลปริมาณมหาศาลถูกดูดเข้าไปในรอยแตกอย่างรวดเร็ว ผลที่ตามมาคือเกิดการถ่างเทลงงานให้แก่ น้ำทะเล มวลของน้ำทะเลจะเคลื่อนที่ด้วยความเร็วสูงแผ่กระจายจากจุดศูนย์กลางทำให้เกิดคลื่นสึนามิขึ้น

2.2 ความเสียหายที่ประเทศไทยได้รับจากคลื่นสึนามิ

ผลกระทบที่ประเทศไทยได้รับจากคลื่นสึนามินับเป็นความหายนะจากภัยธรรมชาติครั้งใหญ่ ในประวัติศาสตร์ชาติไทยอีกครั้งหนึ่ง กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงมหาดไทย ได้สำรวจข้อมูลความเสียหายเสนอคณะรัฐมนตรีในการประชุมเมื่อวันที่ 9 สิงหาคม 2548 ดังนี้ (สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2548 : 1 - 2)

2.2.1 พื้นที่ประสบภัยพิบัติและความเสียหาย พื้นที่เสียหายอยู่ในจังหวัดชายฝั่งทะเลอันดามัน 6 จังหวัด ได้แก่ ภูเก็ต พังงา กระบี่ ระนอง และสตูล รวม 25 อำเภอ/กิ่งอำเภอ 95 ตำบล 407 หมู่บ้าน

2.2.2. ผู้ที่ได้รับความเดือดร้อน เสียชีวิต บาดเจ็บ สูญหาย เด็กกำพร้า

2.2.2.1 ราษฎรได้รับความเดือดร้อน จำนวน 58,550 คน 12,017 ครอบครัว

2.2.2.2 จำนวนผู้เสียชีวิตรวม 5,395 คน (คนไทย 1,961 คน คนต่างประเทศ 1,953 คน ไม่สามารถระบุสัญชาติ 1,481 คน) จนถึงวันที่ 9 สิงหาคม 2548 สามารถพิสูจน์ยืนยันบุคคลและรับศพไปแล้ว 2,049 ศพ เป็นคนต่างชาติดจาก 37 ประเทศ ประมาณ 1,654 ศพ (เยอรมัน 454 ศพ สวีเดน 479 ศพ ฟินแลนด์ 151 ศพ สวิสเซอร์แลนด์ 82 ศพ นอร์เวย์ 79 ศพ อังกฤษ 76 ศพ ออสเตรเลีย 66 ศพ ฯลฯ)

2.2.2.3 จำนวนผู้รับบาดเจ็บรวม 8,457 คน (คนไทย 6,065 คน คนต่างประเทศ 2,392 คน)

2.2.2.4 รับแจ้งการสูญหายรวม 2,845 คน (คนไทย 1,937 คน คนต่างประเทศ 908 คน)

2.2.2.5 จำนวนเด็กกำพร้าในพื้นที่ 6 จังหวัดที่ประสบภัยจากคลื่นสึนามิที่บิวดามารดา หรือผู้อุปการะเดิมเสียชีวิตรวม 1,221 คน (กำพร้าบิดา 413 คน กำพร้ามารดา 474 คน กำพร้าทั้งบิดามารดา 92 คน ผู้อุปการะเดิมเสียชีวิต 34 คน เด็กกำพร้าบิดามารดาเสียชีวิตในพื้นที่จังหวัดอื่นจำนวน 208 คน)

2.2.3 ความเสียหายต่อทรัพย์สิน

2.2.3.1 บ้านเรือนเสียหายรวม 4,806 หลัง (เสียหายทั้งหลัง 3,302 หลัง บางส่วน 1,504 หลัง)

2.2.3.2 พื้นที่การเกษตรเสียหายคิดเป็นมูลค่า 6,625,174.50 บาท

2.2.3.3 ด้านประมง พื้นที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำและเครื่องมือประมงเสียหายคิดเป็นมูลค่า 1,808,891,883 บาท

2.2.3.4 ด้านปศุสัตว์เสียหายคิดเป็นมูลค่า 17,625,605.50 บาท

2.2.3.5 ด้านสถานประกอบการเสียหายคิดเป็นมูลค่า 13,101,249,720 บาท

รวมมูลค่าความเสียหายต่อทรัพย์สินที่เกี่ยวกับประกอบอาชีพของราษฎรทั้ง 6 จังหวัด ประเมินขั้นต้นประมาณ 14,934.39 ล้านบาท (ไม่รวมบ้าน/ที่อยู่อาศัย)

2.2.4 ความเสียหายด้านสิ่งสาธารณูปโภค ได้แก่ ท่าเทียบเรือ สะพาน ถนน ท่อระบายน้ำ พนัง/เขื่อน ระบบสาธารณูปโภค ไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์และอื่นๆ ได้รับความเสียหายประเมินขั้นต้นประมาณ 1,057.39 ล้านบาท

2.2.5 ความเสียหายด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นการประเมินเบื้องต้นที่สามารถสังเกตได้ได้รับความเสียหายทั้งด้านสภาพชายหาด ป่าชายเลน ป่าไม้ แหล่งน้ำจืด แนวปะการัง รวมทั้งสภาพดินเค็มในบางพื้นที่

2.3 การช่วยเหลือฟื้นฟูความเสียหายจากคลื่นสึนามิ

คลื่นสึนามิทำลายชีวิต จิตใจ ทรัพย์สินทั้งของประชาชน ส่วนราชการ ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมมหาศาลมาก การช่วยเหลือฟื้นฟูความเสียหายจึงเป็นการเร่งระดมความร่วมมือกัน โดยทุกฝ่ายจากรัฐบาล หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรการกุศล องค์กรพัฒนาเอกชน รวมทั้งประชาชนทั้งในประเทศและต่างประเทศ ความช่วยเหลือต่างๆ ในเบื้องต้นสรุปได้ดังนี้

2.3.1 การแต่งตั้งคณะกรรมการ/คณะอนุกรรมการรับผิดชอบ

คณะรัฐมนตรีและกระทรวงที่เกี่ยวข้องกับความเสียหายครั้งนี้ได้แต่งตั้งคณะกรรมการและคณะอนุกรรมการรับผิดชอบช่วยเหลือผู้ประสบภัย ดังต่อไปนี้

2.3.1.1 คณะกรรมการบริหารจัดการฟื้นฟูและพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และชุมชนพื้นที่ประสบภัยพิบัติภัย แต่งตั้งโดยคณะรัฐมนตรีในการประชุมเมื่อวันที่ 18 มกราคม 2548 (สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2548 : 1)

2.3.1.2 คณะกรรมการอำนวยการช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาจากธรณีพิบัติใน 6 จังหวัด แต่งตั้งโดยคณะรัฐมนตรีในการประชุมเมื่อวันที่ 11 มกราคม 2548 คณะกรรมการชุดนี้ได้แต่งตั้งคณะอนุกรรมการเฉพาะเรื่องรวม 10 คณะ (สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2548 : 6)

- 1) คณะอนุกรรมการให้ความช่วยเหลือนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ
- 2) คณะอนุกรรมการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัย
- 3) คณะอนุกรรมการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยอาชีพประมง
- 4) คณะอนุกรรมการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ว่างงาน
- 5) คณะอนุกรรมการให้ความช่วยเหลือผู้ประกอบการรายย่อย
- 6) คณะอนุกรรมการให้ความช่วยเหลือผู้ประกอบการรายใหญ่
- 7) คณะอนุกรรมการให้ความช่วยเหลือเด็กนักเรียนที่ได้รับผลกระทบ
- 8) คณะอนุกรรมการให้ความช่วยเหลือส่วนราชการที่ได้รับความเสียหาย
- 9) คณะอนุกรรมการพิจารณาชดเชยค่าใช้จ่ายของหน่วยงานที่สำรองจ่ายไป

แล้ว

- 10) คณะอนุกรรมการจัดหาที่พักอาศัยแก่ผู้ประสบภัย

2.3.1.3 คณะกรรมการบริหารจัดการฟื้นฟูและพัฒนาพื้นที่ประสบภัยพิบัติภัยภาคใต้ ชายฝั่งทะเลอันดามัน แต่งตั้งโดยคณะรัฐมนตรีในการประชุมเมื่อวันที่ 11 มกราคม 2548 (สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2548 : 2)

2.3.1.4 คณะกรรมการกองทุนเงินช่วยเหลือผู้ประสบภัย สำนักนายกรัฐมนตรี กำหนดหลักเกณฑ์การช่วยเหลือผู้ประสบภัยดังนี้

- ผู้เสียชีวิต	20,000	บาท
- ผู้บาดเจ็บรักษาตัวที่โรงพยาบาล	5,000	บาท
- ผู้บาดเจ็บที่ไม่ได้รักษาตัวที่โรงพยาบาล	2,000	บาท
- ผู้ว่างงาน	2,000	บาท

2.3.1.5 คณะกรรมการศึกษาข้อเท็จจริงกรณีเหตุการณ์ธรณีพิบัติจากคลื่นใต้น้ำ แต่งตั้ง โดยคณะรัฐมนตรีในการประชุมเมื่อวันที่ 18 มกราคม 2548 คณะกรรมการชุดนี้ได้แต่งตั้ง คณะอนุกรรมการ 6 คณะดังนี้ (สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2548 : 6 - 7)

- 1) คณะอนุกรรมการด้านการศึกษาข้อเท็จจริงการเกิดคลื่นใต้น้ำ
- 2) คณะอนุกรรมการด้านการฟื้นฟูช่วยเหลือผู้ประกอบการที่ได้รับความเดือดร้อน
- 3) คณะอนุกรรมการด้านการช่วยเหลือผู้ประสบภัยและการจัดระบบสิ่งของ

บริจาค

- 4) คณะอนุกรรมการด้านการแพทย์ การรักษาพยาบาล และการตรวจพิสูจน์ศพ
- 5) คณะอนุกรรมการด้านการสาธารณสุข โภค การสื่อสาร และสรรพกำลัง
- 6) คณะอนุกรรมการด้านการให้ความรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับภัยพิบัติธรรมชาติ

2.3.1.6 คณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสรุปรายงาน เสนอคณะรัฐมนตรีในการประชุมเมื่อวันที่ 11 มกราคม 2548 (สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2548 : 1) ว่าได้กั้นเงินอุดหนุนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ปีงบประมาณ 2548 จำนวน 1,500 ล้านบาท เพื่อ

- สนับสนุนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตพื้นที่ประสบธรณีพิบัติพื้นฟูจิตใจ ของประชาชนและโครงสร้างพื้นฐานโดยใช้จ่ายเงินอุดหนุนทั่วไป เพื่อแก้ไขปัญหาการกระจาย อำนาจ 500 ล้านบาท

- เงินอุดหนุนทั่วไปเพื่อปรับปรุงเส้นทางคมนาคมและเงินอุดหนุนทั่วไป เพื่อ ก่อสร้างฝายทดน้ำ 1,000 ล้านบาท

- เงินอุดหนุนสำหรับชดเชยรายได้ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จัดเก็บภาษี ลดลงจำนวน 300 ล้านบาท

- แต่งตั้งคณะอนุกรรมการพิจารณาหลักเกณฑ์การจัดสรรเงินอุดหนุนทั่วไป

2.3.2 การจัดตั้งศูนย์อำนวยการประสานการช่วยเหลือผู้ประสบภัยสถานการณ์แผ่นดินไหว และคลื่นยักษ์ขนาดใหญ่บริเวณภาคใต้ฝั่งทะเลอันดามัน โดยกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เพื่อบริหารจัดการและประสานความร่วมมือกับส่วนราชการอื่นและ

ภาคเอกชน และดำเนินการตามมติคณะรัฐมนตรีในเรื่องการจัดหาที่อยู่อาศัยถาวร (สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2548 : 10)

2.3.3 การจ่ายเงินช่วยเหลือผู้ประสบภัย กระทรวงมหาดไทยรายงานความช่วยเหลือผู้ประสบภัยต่อคณะรัฐมนตรีในการประชุมเมื่อวันที่ 6 กันยายน 2548 (สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2548 : 13 - 14) ว่ารัฐบาลได้อนุมัติงบประมาณจากเงินงบกลาง ปี 2548 และเงินบริจาคผ่านหน่วยงานต่างๆ รวมทั้งผ่านระบบสินเชื่อของธนาคารและสถาบันการเงิน เพื่อให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติสิ้นสุดไปแล้ว (จนถึงวันที่ 29 สิงหาคม 2548) รวม 609,476,615 ล้านบาท แบ่งเป็น

2.3.3.1 ด้านช่วยเหลือผู้ประสบภัย 317,381,574 บาท (ค่าจัดการศพ 2,012 ราย สูญหาย 1,406 ราย บาดเจ็บ 4,284 ราย ค่าเครื่องมือประกอบอาชีพ ค่าเครื่องครัว เครื่องนอน ฯลฯ)

2.3.3.2 ด้านสังคมสงเคราะห์และฟื้นฟูผู้ประสบภัย 4,397,520 บาท

2.3.3.3 ด้านการแพทย์และสาธารณสุข 2,409,712 บาท

2.3.3.4 ด้านพืช 8,966,900 บาท

2.3.3.5 ด้านประมง 921,000 บาท

2.3.3.6 ด้านปศุสัตว์ 5,495,511 บาท

2.3.3.7 ด้านป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย 80,622,592 บาท

2.3.3.8 ด้านการปฏิบัติงานให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัย 189,281,806 บาท

2.3.3.9 การจ่ายเงินช่วยเหลือชาวประมงและผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำของกรมประมง (ข้อมูล ณ วันที่ 24 สิงหาคม 2548) 515,949,405 บาท จำแนกเป็น

- เรือประมง 7,640 ลำ เป็นเงิน 268,938,280 บาท
- ผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ 7,640 ราย เป็นเงิน 140,187,963 บาท
- เครื่องมือประมง 7,850 ราย เป็นเงิน 45,936,122 บาท
- เรือท่องเที่ยว 1,212 ราย เป็นเงิน 50,917,350 บาท
- กิจกรรมแพปลา 60 แพ เป็นเงิน 9,514,690 บาท

2.3.3.10 การจ่ายเงินช่วยเหลือผู้ประกอบการรายย่อย กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศได้จ่ายเงินจากกองทุนช่วยเหลือผู้ประสบสาธารณภัยให้แก่ผู้ประกอบการรายย่อยถึงวันที่ 22 มิถุนายน 2548 จากยอด 100 ล้านบาท จ่ายแล้วจำนวน 4,237 ราย เป็นเงิน 83,910,000 บาท และได้รับอนุมัติความช่วยเหลือเพิ่มเติมตามมติคณะอนุกรรมการกองทุนเงินช่วยเหลือฯ ครั้งที่ 7/2548 วันที่ 16 มิถุนายน 2548 อีกจำนวน 2,830 ราย เป็นเงิน 53,110,000 บาท รวมช่วยเหลือไปแล้ว 7,047 ราย เป็นเงิน 135,940,000 บาท

2.3.4. การช่วยเหลือด้านเอกสารสิทธิที่ดิน

กรมที่ดินสรุปความช่วยเหลือผู้ประสบภัยที่เอกสารสิทธิชำรุดสูญหาย จังหวัดภูเก็ตที่ดินหลักเขตสูญหาย รวมทั้งการจัดระเบียบที่ดินเสนอกณะรัฐมนตรีในการประชุมเมื่อวันที่ 6 กันยายน 2548 ดังนี้ (สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2548 : 15)

2.3.4.1 การอำนวยความสะดวกในการจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรม

จังหวัดประสบภัยจากคลื่นสึนามิ 4 จังหวัด คือ พังงา ภูเก็ต กระบี่ และระนอง ได้อำนวยความสะดวกในการจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมให้แก่ผู้ประสบภัย รายละเอียดในตารางที่ 2.1

ตารางที่ 2.1 การอำนวยความสะดวกในการจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมจำแนกตามรายจังหวัด

จังหวัด	การขอออกใบแทน (แปลง)	บริการถ่ายเอกสาร สิทธิที่ดิน(แปลง)	การจดทะเบียน จำนอง ที่ดิน (แปลง)	การจัดระเบียบ ที่ดิน (แปลง)
พังงา	740	495	110	1,406
ภูเก็ต	51	67	66	39
กระบี่	21	60	23	-
ระนอง	3	-	-	42
รวม	815	622	119	1,487

แหล่งที่มา : รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี วันที่ 6 กันยายน 2548 (สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2548 : 15)

ตามตารางที่ 2.1 จังหวัดพังงาอำนวยความสะดวกในการจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมให้แก่ผู้ประสบภัยทุกรายการ คือ การขอออกใบแทน บริการถ่ายเอกสารสิทธิที่ดิน จดทะเบียนจำนองที่ดิน และจัดระเบียบที่ดิน โดยมีจำนวนการให้บริการ/อำนวยความสะดวกมากกว่าจังหวัดอื่น เนื่องจากเป็นจังหวัดที่มีผู้ประสบภัยมากทุกจังหวัด จังหวัดภูเก็ตดำเนินการทั้ง 4 รายการในอันดับรองลงมา จังหวัดกระบี่ออกใบแทน บริการถ่ายเอกสารสิทธิที่ดิน จดทะเบียนจำนองที่ดิน แต่ไม่มีการจัดระเบียบที่ดิน ส่วนจังหวัดระนองออกใบแทนและจัดระเบียบที่ดิน โดยไม่ได้ให้บริการถ่ายเอกสารสิทธิที่ดินและจดทะเบียนจำนองที่ดิน

2.3.4.2 การเดินสำรวจขอบแนวเขตที่ดินทั้งตำบลและการเดินออกโฉนดที่ดิน ในพื้นที่ จังหวัดพังงา ภูเก็ต กระบี่ และระนอง เริ่มดำเนินการตั้งแต่ 1 มกราคม - 30 กันยายน 2548 สรุปผลดำเนินงานดังนี้

1) สอบเขตที่ดินทั้งตำบลแล้วเสร็จ 1,650 แปลง (เป้าหมาย 4 จังหวัด คือ พังงา ภูเก็ต ระนอง และกระบี่ รวม 4,112 แปลง) คงเหลือ 2,462 แปลง

2) เดินสำรวจออกโฉนดเสร็จ 187 แปลง (เป้าหมาย คือ พังงาและสตูล 2,726 แปลง)

2.3.5 การจัดหาบ้านพักอาศัยให้แก่ผู้ประสบภัย

สำหรับความช่วยเหลือด้านบ้านพักอาศัย หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรการกุศล องค์กรพัฒนาเอกชนทั้งในประเทศและต่างประเทศจำนวน 45 หน่วยงานได้ดำเนินการก่อสร้าง บ้านพักชั่วคราวแล้วเสร็จจนถึงเดือนกันยายน 2548 ดังนี้

ตารางที่ 2.2 การสร้างบ้านพักอาศัยให้แก่ผู้ประสบภัยของหน่วยงานและองค์กรต่างๆ

พื้นที่ปลูกบ้านพักอาศัย	หน่วยงาน / องค์กรที่ช่วยเหลือ	จำนวน (หลัง)
จังหวัดพังงา	1. ธนาคารสแตนดาร์ดชาร์เตอร์	571
- อำเภอตะกั่วป่า 2	2. ไอทีวี	250
ตำบล 6 หมู่บ้าน	3. มูลนิธิศุภนิมิต	100
- อำเภอท้ายเหมือง 3	4. สโมสรโรตารีประเทศไทย	100
ตำบล 3 หมู่บ้าน	5. มูลนิธิพุทธฉือจี้ (ไต้หวัน)	2,000
- อำเภอกระบุรี 2	6. Koren International Cooperation (KOICA)	50
ตำบล	7. Sumstion (สหรัฐอเมริกา)	50
5 หมู่บ้าน	8. หอการค้าไทย	100
	9. กาชาดคูเวต	50
	10. สภากาชาดไทย	100
	11. มูลนิธิปอเต็กตึ๊ง	100
	12. ธนาคารกรุงศรีอยุธยาจำกัด	100
	13. ผู้ว่าราชการจังหวัดพระนครศรีอยุธยา	5
	14. ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย	500
	15. จังหวัดสุราษฎร์ธานี	50
	16. มูลนิธิปรเมตดา	50

ตารางที่ 2.2 (ต่อ)

พื้นที่ปลูกบ้านพักอาศัย	หน่วยงาน / องค์กรที่ช่วยเหลือ	จำนวน (หลัง)
- อำเภอกระบุรี 2 ตำบล 5 หมู่บ้าน	17. บริษัทสหวิริยาจำกัด ประจวบคีรีขันธ์	
	18. มูลนิธิ Handsclast เชียงใหม่	30
	19. สโมสรไลออนส์ คลังชั้น	3
	20. สถานีวิทยุ สทร. โคกกลอย	45
	21. จังหวัดปทุมธานี	7
	22. เทศบาลควนลัง หาดใหญ่	10
	23. รองผู้ว่าราชการจังหวัดสุโขทัย	50
	24. จังหวัดสงขลา	5
	25. มูลนิธิอาสาสมัครแองเจิลวิงส์ อินเตอร์เนชั่นแนล	30
	26. มูลนิธิอาสาสมัครเพื่อบริการชุมชน	3
	27. สโมสรโรตารี กรุงเทพฯ	45
	28. กองทัพเรือ	7
	29. กองทัพบก	10
	30. สำนักพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ พังงา	20 6
	31. ธนาคารอาคารสงเคราะห์	50
	32. UCOM	50
	33. DTAC	200
	34. หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา	21
	35. สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์	200
	36. สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน	1,988
	37. มูลนิธิมุเซอ	46
	38. คลื่นสถาปนิก	731
จังหวัดระนอง	1. กองทัพอากาศ	142
	2. ตชด. ที่ 415	20
	3. กองทัพบก	41

ตารางที่ 2.2 (ต่อ)

พื้นที่ปลูกบ้านพักอาศัย	หน่วยงาน / องค์กรที่ช่วยเหลือ	จำนวน (หลัง)
จังหวัดตรัง	1. การเคหะแห่งชาติ	39
จังหวัดกระบี่	1. กองบัญชาทหารสูงสุด	100
	2. สำนักโยธาธิการ กระทรวงกลาโหม	111
จังหวัดภูเก็ต	1. สถานีโทรทัศน์ ไอทีวี	22
	รวม	7,427

แหล่งที่มา : สรุปจากข้อมูลของศูนย์ประสานความช่วยเหลือ 6 จังหวัดภาคใต้, 2548 : 1 – 6

2.4 สภาพปัญหาที่ดินและที่อยู่อาศัยของผู้ประสบภัย

2.4.1 การสำรวจพื้นที่ประสบพิบัติภัยและไม่มั่นคงเรื่องที่ดิน

กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยสำรวจพื้นที่ประสบภัยพิบัติและพื้นที่ไม่มั่นคงเรื่องที่ดิน เพื่อหาแนวทางช่วยเหลือผู้ประสบภัย ดังรายละเอียดในตารางที่ 2.3

ตารางที่ 2.3 พื้นที่ประสบภัยและพื้นที่ไม่มั่นคงเรื่องที่ดิน

ที่	จังหวัด	พื้นที่ประสบภัยพิบัติ			พื้นที่ไม่มั่นคงเรื่อง ที่ดิน
		อำเภอ/กิ่ง อำเภอ	ตำบล	หมู่บ้าน	
1	พังงา	6	19	69	14
2	กระบี่	5	22	112	13
3	ภูเก็ต	3	14	63	12
4	ระนอง	3	10	47	6
5	ตรัง	4	13	51	15
6	สตูล	1	17	70	23
	รวม	25	95	412	81

แหล่งที่มา : พรรณทิพย์ เพชรมาก, การแก้ไขปัญหาดินในพื้นที่ประสบภัยธรณีพิบัติ 6 จังหวัด. 2548 : 1

ตามตารางที่ 2.3 พื้นที่ประสบภัยพิบัติในจังหวัดกระบี่เสียหายมากที่สุด รองลงมาได้แก่ สตูล พังงา ภูเก็ต ตรัง และระนอง ตามลำดับ ส่วนพื้นที่ที่ไม่มั่นคงเรื่องที่ดิน จังหวัดสตูลมีปัญหามากที่สุด รองลงมาได้แก่ ตรัง พังงา กระบี่ ภูเก็ต และระนอง ตามลำดับ

ในส่วนข้อมูลของเครือข่ายชุมชนซึ่งทำงานประสานกับสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนระบุว่า มีชุมชนผู้ประสบภัยร้ายแรง 47 หมู่บ้าน ประมาณ 5,448 ครอบครัว หมู่บ้านที่ประสบภัยพิบัติภัย ส่วนใหญ่เป็นหมู่บ้านประมงที่อยู่อาศัยหากินกับทะเลมานานนับสิบปี ผู้อยู่อาศัยมีทั้งเป็นชุมชนชาวเล (ไทยใหม่) เผ่ามอแกน อุลักลาไวย์ ไทยมุสลิม ไทยพุทธ ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในที่ดินสาธารณะ ที่ดูแลโดยหน่วยงานต่างๆ เช่น หน่วยอนุรักษ์ป่าชายเลน กรมขนส่งทางน้ำและพาณิชยนาวี อุทยานแห่งชาติ ที่ราชพัสดุ ฯลฯ บางพื้นที่เป็นที่ดินเอกชน บางพื้นที่มีการออกเอกสารสิทธิทับซ้อน แม้ว่าชุมชนเหล่านี้จะอยู่อาศัยมายาวนานแต่ส่วนใหญ่ไม่ได้มีเอกสารสิทธิในที่ดิน

2.4.2 การสำรวจสภาพปัญหาที่ดินของชุมชนประสบภัย

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนได้ลงสำรวจชุมชนที่ได้รับความเสียหายเป็นรายชุมชน และได้จัดทำข้อมูลชุมชนประสบภัยเสนอคณะกรรมการการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐและคณะกรรมการสนับสนุนการแก้ไขปัญหาที่ดินเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนในพื้นที่ประสบภัยพิบัติภัยและพื้นที่อื่นที่เกี่ยวข้องไว้ละเอียดมาก จากข้อมูลของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน ผู้วิจัยได้นำมาจัดกลุ่มชุมชนตามสภาพปัญหาที่ดินตามความเห็นของผู้วิจัย ดังนี้

2.4.2.1 ชุมชนที่เช่าหรืออยู่อาศัยในที่ดินของเอกชน

ตารางที่ 2.4 สภาพชุมชน ความต้องการของชุมชน และแนวทางแก้ไขปัญหาชุมชนเช่าหรืออยู่อาศัยในที่ดินของเอกชน

สภาพชุมชน	ความต้องการของชุมชน	แนวทางแก้ไขปัญหา
1) ชุมชนปลากะตักพัฒนา ม. 7 ต.รัชฎา อ.เมือง จ.ภูเก็ต - ชาวบ้านจำนวน 47 ครัวเรือน ประมาณ 168 คน มีอาชีพประมง (ทำปลากะตักตากแห้ง) อาศัยเช่าที่ดิน โฉนดเลขที่ 11128 ของ หจก.หัชชา	- ขออยู่อาศัยในพื้นที่นอก โฉนด 12 ไร่ ที่ประกาศเป็น ที่ นสล. - ขอให้รับรองการอยู่ใน	- ให้ชุมชนจัดทำข้อมูลผู้ อยู่อาศัยให้ชัดเจน ตรวจสอบว่าลงทะเบียน ปัญหาที่อยู่อาศัยหรือไม่

ตารางที่ 2.4 (ต่อ)

สภาพชุมชน	ความต้องการของชุมชน	แนวทางแก้ไขปัญหา
นิเวศน์ (นายन्हัส รักแตงาม) มาประมาณ 10 ปี - 28 กรกฎาคม 2528 มีหนังสือเล็กสัญญา และขอให้ผู้อาศัยขนของออกภายใน 15 วัน - 17 กันยายน 2549 มีการปิดถนนเข้าออกทำให้ราษฎรเดือดร้อนและเดินทางไปโรงเรียนผู้ว่าราชการจังหวัดภูเก็ต สำนักงานนายกรัฐมนตรี นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด ฯลฯ - จากการรังวัดที่ดินพบว่าชาวบ้านเช่าที่ดินเป็นพื้นที่นอกโฉนด 12 ไร่ จังหวัดจึงประกาศเป็น นสล. แล้วย้ายชุมชนให้ไปตั้งในที่ดินดังกล่าวชั่วคราว	ที่ดินเดิมตลอดไป	ถ้ายังไม่ลงให้ไปลงทะเบียนเพิ่ม - จัดกระบวนการปรับผังชุมชนโดยให้มีหน่วยงานช่วยดูแลระบบเทคโนโลยีการผลิตให้ใช้พื้นที่น้อยลงและดูแลสิ่งแวดล้อม - ให้สำนักงานที่ดินจังหวัดพังงาอนุญาตให้ชาวบ้านอยู่อาศัยในพื้นที่นอกโฉนด 12 ไร่ ซึ่งประกาศเป็น นสล. แล้ว
2) ชุมชนขุนน้ำนรหัส อ.เมือง จ.ภูเก็ต - ชาวบ้าน 130 ครัวเรือน อาศัยอยู่ในที่ดินเช่าบริษัทประดิษฐ์การพัฒนาสัญญาไปต่อระยะเวลาอยู่อาศัย 3-10 ปี มีบ้านเลขที่เพียงหลังเดียว ทำให้ไม่สามารถต่อน้ำประปา - ไฟฟ้าได้ -- - ตั้งกลุ่มออมทรัพย์เตรียมทำโครงการบ้านมั่นคง โดยไปดูที่ดินที่จะซื้อเพื่อสร้างชุมชนใหม่ที่บางชีเหล้า ไร่ละ 1.5 ล้านบาท รวม 28 ล้านบาท	- ต้องการพิสูจน์กรรมสิทธิ์ในที่ดินที่สงสัยว่าเป็นที่ดินที่บริษัทถมทะเลออกไป - ขออาศัยอยู่ในที่ดินเดิมและขอให้รับรองเอกสารสิทธิในที่ดินที่อยู่อาศัย	- ให้คณะกรรมการจังหวัดช่วยประสานบริษัท ให้เช่าต่ออีกประมาณ 3 ปี ในระหว่างเตรียมสร้างชุมชนใหม่ - จัดทำข้อมูลครัวเรือนให้ชัดเจน ระหว่างผู้ที่ต้องการไปอยู่ที่ใหม่ และผู้ที่อยู่เดิม ถ้ายังไม่ลงทะเบียนให้ไปลงเพิ่มเติม

ตารางที่ 2.4 (ต่อ)

สภาพชุมชน	ความต้องการของชุมชน	แนวทางแก้ไขปัญหา
- ชาวบ้านส่วนหนึ่งสงสัยว่าบริษัทให้ เช่าที่ดินเป็นเหมืองร้างและถมทะเล ขยายพื้นที่		
3) ชุมชนบางรากไม้ บ้านหมากปรก ม.1 ต.ไม้ขาว อ.ถลาง จ.ภูเก็ต - ชุมชนอยู่ในที่ของเอกชนกำลังถูกไล่ ที่ มีบ้านเรือนที่มีปัญหา 18 ครัว เรือน 28 ครอบครัว รวม 80 คน อบต.เสนอให้นำชาวบ้านไปอยู่ในป่า ชายเลนเสื่อมสภาพในอุทยานสิรินาถ	- ขอกันแนวเขตพื้นที่ป่าชาย เลนเสื่อมสภาพให้ชาวบ้านอยู่ อาศัย - ขอให้รับรองสิทธิในการอยู่ อาศัย	- จัดทำประวัติชุมชน ข้อมูลครัวเรือน ตรวจสอบการลงทะเบียน กรณียังไม่ไปลงให้ไป ลงทะเบียนเพิ่ม - เสนอผังชุมชนให้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พิจารณาจัดหาที่อยู่แห่ง ใหม่ - ให้ อบต. ทำหนังสือ เรื่องเอกชนบุกรุกที่ดิน ของรัฐส่งให้หน่วยงานที่ เกี่ยวข้องพิจารณาและ ติดตามเรื่อง

แหล่งที่มา : สรุปจากรายงานการประชุมคณะอนุกรรมการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ธรณีพิบัติ 6 จังหวัด ครั้งที่ 2
- 7 ระหว่างเดือนมีนาคม - กรกฎาคม 2548

ตามตารางที่ 2.4 ชุมชนอยู่ในที่ดินเอกชน 3 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนปลากะตักพัฒนา และ
ชุมชนชุมน่านรหัสเช่าอยู่อาศัยในที่ดินของเอกชน ส่วนชุมชนบางรากไม้อยู่ในที่ดินที่เอกชนอ้าง
สิทธิการครอบครอง ชุมชนทั้งสามแห่งถูกเอกชนบังคับให้ย้ายออก ชุมชนปลากะตักพัฒนาขอให้
พิสูจน์สิทธิในที่ดินเช่าปรากฏว่าเป็นที่ดินของรัฐที่เอกชนบุกรุก 12 ไร่ (ที่ดินนอกโฉนด) จังหวัด

ฎีกะจึงให้ชุมชนย้ายไปอยู่ชั่วคราวในที่ดินนอกโฉนด ชุมชนนี้มีโครงการจะซื้อที่ดินตั้งชุมชนใหม่แล้ว ชุมชนขุนน้ำนรหัตถ์สงสัยว่าเจ้าของที่ให้เช่าในที่ดินเหมืองร้างซึ่งเป็นที่ดินของรัฐและน่าจะถมทะเลขยายพื้นที่ออกไป ส่วนชุมชนบางรากไม้ อบต. ไม้ขาวเสนอจังหวัดฎีกะให้ย้ายชุมชนไปอยู่ในที่ป่าเลื่อมโทรมชาขบริเวณอุทยานแห่งชาติสิรินาถเป็นการชั่วคราว

2.4.2.2 ชุมชนที่อยู่ในที่ดินของรัฐที่มีข้อพิพาทกับเอกชน

ชุมชนในกลุ่มนี้อ้างว่าเข้าครอบครองทำประโยชน์ในที่ดินของรัฐแต่ไม่มีเอกสารสิทธิและเอกชนได้กรรมสิทธิ์ในที่ดินโดยมิชอบจึงมีข้อพิพาทกับเอกชน ส่วนใหญ่ถูกเอกชนฟ้องร้องขอหาบุกรุก ดังรายละเอียดในตารางที่ 2.5

ตารางที่ 2.5 สภาพชุมชน ความต้องการของชุมชน และแนวทางแก้ไขปัญหาชุมชนในที่ดินของรัฐที่มีข้อพิพาทกับเอกชน

สภาพชุมชน	ความต้องการของชุมชน	แนวทางแก้ไขปัญหา
1) ชุมชนบ้านแหลมป้อม – บ้านน้ำเค็ม ม.2 ต.บางม่วง อ.ตะกั่วป่า จ.พังงา - 2517 เริ่มมีชาวบ้านเข้ามาอยู่อาศัย - 2519 – 2520 ชาวบ้านส่วนใหญ่เข้ามาอยู่อาศัยในที่ดินชุมชนเหมืองร้าง โดยไม่มีผู้ใดอ้างเป็นเจ้าของที่ดิน ต่อมาจึงรู้ว่าทางราชการได้ออก น.ส. 3 ให้นายลิปกุลวานิช - 2526 ชาวบ้านเข้ามาอย่างต่อเนื่องทางราชการออกทะเบียนบ้าน ปรับปรุงถนน ไฟฟ้า น้ำประปาให้ชาวบ้าน - 2545 ชาวบ้านยื่นขอเอกสารสิทธิ แต่ระหว่างการสำรวจที่ดินได้มีการนำคนเข้ามาทำลายทรัพย์สินและชุดฝังบ้านชาวบ้าน เกิดการแค้นความกันทั้งสองฝ่าย	- ขอให้พิสูจน์เอกสารสิทธิของเอกชน - ขอให้ออกหนังสือรับรองกรรมสิทธิ์ในที่ดินให้ชาวบ้านอยู่อาศัยในชุมชนเดิม	- ให้สำนักงานที่ดินจังหวัดพังงา สาขาตะกั่วป่ารังวัดที่ดินเพื่อทำแผนที่พิพาท

ตารางที่ 2.5 (ต่อ)

สภาพชุมชน	ความต้องการของชุมชน	แนวทางแก้ไขปัญหา
2) ชุมชนบ้านทับตะวัน ม. 7 ต.บางลึก อ.ตะกั่วป่า จ. พังงา - เป็นชุมชนมอแกน 71 ครอบครัว ไม่มีเอกสารสิทธิ 37 ครัวเรือน ซึ่งอาศัยอยู่ดั้งเดิม แต่ตามเอกสารหลักฐานเป็นที่ดิน น.ส. 3 ก. เลขที่ 89 ของนาง รัมภา กุลวานิช ออกโดยอาศัยหลักฐาน ส.ค. 1 เนื้อที่ประมาณ 24 ไร่ โดยได้ยื่นขอโฉนดที่ดินแต่ยังไม่สามารถรังวัดได้ เนื่องจากชาวบ้านไม่ยอมให้รังวัด โดยเกรงจะทำให้ไม่สามารถอยู่อาศัยในที่เดิมได้ ทั้งที่อยู่มาเป็นเวลานานแล้ว นอกจากนี้ยังมีปัญหาเรื่องที่ดินที่จอดเรือ ซึ่งเป็นที่ที่ชุมชนใช้เป็นที่จอดเรือมาแต่ดั้งเดิม แต่เอกชนไปออกเอกสารสิทธิ และห้ามชาวบ้านจอดเรือ	- ขอให้ตรวจสอบเอกสารสิทธิของผู้อ้างว่าเป็นเจ้าของที่ดินว่าได้มาโดยชอบหรือไม่ - ขอยุ่อาศัยในที่ดินเดิม และขอให้รับรองสิทธิในการอยู่อาศัยด้วย	- ขอให้แกนนำประสานกับชาวบ้านให้เจ้าหน้าที่เข้าไปรังวัดที่ดินเพื่อให้หน้าเรื่องเข้าสู่กระบวนการตามประมวลกฎหมายที่ดิน โดยชาวบ้านสามารถยื่นคำขอคัดค้านและนำชี้แนวเขตที่ดินที่ตนเองอ้างสิทธิครอบครอง เพื่อให้เจ้าหน้าที่รังวัดทำแผนที่พิพาทต่อไป - ให้สำนักงานที่ดินตรวจสอบข้อเท็จจริงบริเวณที่จอดเรือที่ชุมชนใช้ประโยชน์ว่าเป็นที่ดินมีหลักฐานประเภทใด ใครเป็นเจ้าของ - ให้แกนนำชุมชนจัดทำข้อมูลประวัติชุมชน และข้อมูลสมาชิกรายครอบครัว
3) ชุมชนบ้านโนไไร่ ม.7 ต.นาเตย อ.ท้ายเหมือง จ.พังงา - เป็นชุมชนมุสลิมที่อยู่อาศัยดั้งเดิม ต่อมาบริษัทเหมืองแร่โอภาสมาซื้อที่ดินทำเหมืองแร่ โดยสัญญาด้วยวาจาว่าเมื่อหมดอายุการทำเหมืองจะคืนที่ดินให้ชาวบ้านอยู่อาศัยทำกินต่อไป	- ขอให้สำนักงานที่ดินประสานกับบริษัทฯ แบ่งที่ดินให้อยู่อาศัย 6 ไร่ และขอให้ชุมชนเหมืองเป็นที่สาธารณะประโยชน์ร่วม	- ให้จัดทำข้อมูลประวัติชุมชน ข้อมูลครัวเรือน ผู้อยู่อาศัย และผู้เลี้ยงปลาในกระชังให้ชัดเจน - ขอให้สำนักงานที่ดิน

ตารางที่ 2.5 (ต่อ)

สภาพชุมชน	ความต้องการของชุมชน	แนวทางแก้ไขปัญหา
- พ.ศ. 2526 ประทานบัตรเหมืองแร่ หมคอายุ ชาวบ้านที่อยู่ดั้งเดิมและที่เข้ามาตอนทำเหมืองแร่ยังคงอาศัยและทำมาหากินต่อไปโดยเลี้ยงปลาในกระชังในชุมชนเหมือง - ที่ดินดังกล่าวได้มีการออกเอกสารสิทธิ น.ส. 3 ก 23 แปลง เนื้อที่รวม 750 ไร่ โดยไม่แจ้งการครอบครอง - ต่อมามีการซื้อขายเปลี่ยนมือจนนาย สมเกียรติ ลีธีระ ได้ซื้อที่ดินจาก บริษัทบริหารสินทรัพย์ (บปส.) และได้ยื่นคำขอออกโฉนดที่ดิน แต่ราษฎรคัดค้านตั้งแต่ พ.ศ. 2547 - ที่ดินที่เป็นข้อพิพาทได้แก่ โฉนดเลขที่ 1460, 1462, 1760 และ 1761 ซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยของชาวบ้านที่ประสบภัย จำนวน 40 หลัง ประมาณ 60 ไร่ กับบริเวณชุมชนเหมืองที่ใช้เลี้ยงปลาในกระชังตั้งปี พ.ศ. 2526 และเป็นที่ออกทะเลมานานกว่า 30 ปีแล้ว	กัน - ขอให้ออกเอกสารสิทธิรวมของชุมชน	ตรวจสอบเอกสารสิทธิบริเวณชุมชนเหมืองของบริษัทว่ามีหลักฐานการได้มาและรับสัมปทานตั้งแต่เมื่อไรและอย่างไร
4) ชุมชนเฉลิมพระเกียรติ – โศกโตนด ม.9 ต.ฉลอง อ.กระตุ้ จ.ภูเก็ต - ชาวบ้านประมาณ 650 ครัวเรือน (มีทะเบียนบ้านชั่วคราว 550 ครัวเรือน ไม่มี 100 ครัวเรือน) ที่ดินเดิมเป็นประทานบัตรเหมืองแร่ ตอนหลังมี	- ขอให้พิสูจน์สิทธิการครอบครองที่ดินของเอกชน	- จัดทำข้อมูลที่ดินว่าชุมชนอยู่ในที่ดินของเอกชนเท่าไร - ประสานสถาบันการเงิน

ตารางที่ 2.5 (ต่อ)

สภาพชุมชน	ความต้องการของชุมชน	แนวทางแก้ไขปัญหา
การออกโฉนดแต่ปล่อยให้รกร้างว่างเปล่า ชาวบ้านจึงมาจับจองอยู่อาศัย ตั้งแต่ปี 2535 คนที่มาช่วงหลังซื้อสิทธิกันต่อมา ตั้งแต่ 5,000 – 100,000 บาท เริ่มหนาแน่นในปี 2546 - ชาวบ้านไม่สามารถต่อมิเตอร์น้ำประปา – ไฟฟ้าโดยตรงได้ - ผู้อยู่อาศัยส่วนใหญ่อาศัยพรบจ้างขายของ ทำประมงบางส่วน (ผู้ที่บ้านเสียหายทั้งหลังประมาณ 20 หลังได้จัดให้ไปอยู่ในที่ดินราชพัสดุ เสียค่าเช่าปีละ 200 บาท) - ปัจจุบันได้มีการตั้งกลุ่มออมทรัพย์ช่วยกันทำถนนเข้าหมู่บ้าน ในส่วนของที่ดินแบ่งโฉนด 3 แปลง คิดจำนวนธนาคารประมาณ 1,200 ล้านบาท ปี พ.ศ. 2535 มีการแบ่งโฉนดระหว่างจำนวน	- ขอให้จัดที่ดินสาธารณะให้ชุมชนใช้ประโยชน์ - ขอให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องผ่อนผันให้ต่อน้ำประปาไฟฟ้าให้ใช้ชั่วคราว	ที่รับจ้างงongเพื่อหาข้อมูลที่ดินให้ชัดเจน ดูดูทางว่าจะนำมาจัดเป็นที่อยู่อาศัยของชาวบ้านได้หรือไม่ - จัดทำข้อมูลครัวเรือนตรวจสอบว่าลงทะเบียนปัญหาที่อยู่อาศัยหรือไม่ - ถ้ายังไม่มาลงทะเบียนเพิ่ม - จัดทำผังชุมชน
5) ชุมชนประชาสามัคคี (เกาะแก้ว) ม.2 ต.เกาะแก้ว อ.เมือง จ.ภูเก็ต - 2493 เริ่มเข้ามาอยู่อาศัย แต่เกิดโรคระบาดใช้น้ำจึงย้ายออกไปอยู่หมู่ 4,5 จนกลายเป็นพื้นที่ร้างและได้ขอพื้นที่เป็นกุโบร์ 180 ไร่ - 2508 มีการให้สัมปทานบัตรเหมืองแร่ ต่อมาได้มีการถมทะเลออกไปจนหมดสัมปทาน - 2534 ชาวบ้านเห็นเป็นที่ว่างเปล่าจึง	- ต้องการพิสูจน์กรรมสิทธิ์ที่ดินและขอให้รับรองการอยู่อาศัยในชุมชนเดิม	- จัดทำข้อมูลครัวเรือนทั้งในส่วนที่ย้ายเข้ามาอยู่แล้วและผู้จับจองที่ดินไว้โดยยังไม่ย้ายเข้าไปอยู่ โดยให้ระบุขนาดแปลงที่ดินที่ครอบครองให้ชัดเจน - จัดให้มีการลงทะเบียน

ตารางที่ 2.5 (ต่อ)

สภาพชุมชน	ความต้องการของชุมชน	แนวทางแก้ไขปัญหา
เข้ามาอยู่อาศัย ในขณะที่ผู้อ้างสิทธิได้ถมทะเลเพิ่มมากขึ้น - 2540 อบต. เกาะแก้วฟ้องบริษัทสมบัติเงินบริษัทแพคคิ ที่ดินเป็นของรัฐ - 2547 บริษัทฟื่องชาวบ้าน 32 รายซื้อหาบุกรุก แต่ชะงักไปเพราะชาวบ้านยืนยันว่าเป็นที่ดินของของรัฐบริษัทจึงไปฟ้องผู้ว่าราชการจังหวัดผู้ว่าราชการจังหวัดให้ อบต. นำป้ายประกาศมาติดห้ามบุกรุก ชาวบ้านได้ก่อสร้างบ้านเพิ่มขึ้น ประชาคมหมู่ 2 ได้ร้องเรียนผู้ว่าราชการจังหวัดว่าไม่แก้ไขปัญหาบุกรุกที่ดินสาธารณะขอให้กันที่เป็นที่ดินสาธารณะ ช่วงที่เจ้าหน้าที่ไปรังวัดเพื่อประกาศเป็นที่ดินส.ล. ชาวบ้านอ้างว่าไปรังวัดช่วงค่ำจึงไม่ยินยอมให้รังวัด (เนื่องจากอยู่ระหว่างถูกฟ้อง) - ชาวบ้านไปลงทะเบียนคนจนแต่อำเภอไม่ลงเพิ่มให้ และนำรายชื่อไปแจ้งจับข้อหาปลูกอาคารโดยไม่ได้รับอนุญาต - ขณะนี้ชาวบ้านได้ตั้งกลุ่มออมทรัพย์และดูแลรักษาป่าชายเลน - ต้องการให้หน่วยงานรัฐจัดหาที่เช่าให้ถูกต้อง		คนจนเพิ่มเติม - หยุดการก่อสร้างไว้ก่อนและประสานอำเภอให้หยุดการจับกุม - จัดกระบวนการวางแผนจัดแปลงที่ดินใหม่ เพื่อให้มีพื้นที่ส่วนกลาง และกันพื้นที่บางส่วนให้ผู้จดทะเบียนคนจนจากพื้นที่ใกล้เคียงใช้ประโยชน์

ตารางที่ 2.5 (ต่อ)

สภาพชุมชน	ความต้องการของชุมชน	แนวทางแก้ไขปัญหา
6) ชุมชนหาดแสนสุข ม. 7 ต.รัชฎา จ. ภูเก็ต - เป็นชุมชนขนาดใหญ่ติดกัน 2 ชุมชน (ชุมชนแสนสุขและชุมชนหาดแสนสุข) ถนนปากทางเข้าชุมชนมีการปรับให้ไปใช้ทางเบี่ยงแทน - เดิมชาวบ้านถูกไล่ที่จากถนนหลวงพ้อ (ปี 2532) จึงย้ายมาอยู่ในที่ปัจจุบันซึ่งเอกชนอ้างกรรมสิทธิ์ ศาลให้เพิกถอนการออกเอกสารสิทธิ แต่เอกชนฟ้องกลับ	- ขอพิสูจน์สิทธิในที่ดินบริเวณปากทางเข้าชุมชนที่มีผู้ออกเอกสารสิทธิครอบครองและกำลังไล่ที่ที่ชาวบ้านสงสัยว่าจะได้เอกสารสิทธิโดยมิชอบ	- ให้สำรวจข้อมูลครัวเรือน - ตรวจสอบว่าลงทะเบียนที่อยู่อาศัยหรือไม่ ถ้ายังไม่ลงทะเบียนเพิ่ม - ให้จัดกระบวนการวางผังชุมชน - ให้ฟื้นฟูกลุ่มออมทรัพย์
7) กลุ่มประมงพื้นบ้าน หมู่ 6 บ้านลาอัน ต.เชิงทะเล อ.ถลาง จ.ภูเก็ต - เป็นกลุ่มประมงพื้นบ้าน บ้านเรือนและเครื่องมือประมงเสียหายจำนวน 11 ครัวเรือน อาศัยอยู่บริเวณหน้าชายหาดมาตั้งแต่ ปี 2503 - ปี 2524 ประกาศเขตอุทยานสิรินาถทับชุมชนและให้ชุมชนย้ายออกไป ชาวบ้านจึงไปสร้างบ้านอยู่อาศัยบริเวณคลองเสื่อมสภาพ (ใกล้ที่เดิม) ขณะสร้างบ้านถูกผู้อ้างสิทธิ (นาย นรหัต) แจ้งความดำเนินคดีขอหาบุกรุกที่ดินซึ่งอัยการสั่งฟ้อง	- ขอให้พิสูจน์สิทธิการอยู่ในอุทยานสิรินาถก่อนมีประกาศเขตอุทยานแห่งชาติทับชุมชน - ต้องการอยู่อาศัยในที่ดินเดิมและขอให้รับรองสิทธิอยู่อาศัยในชุมชนเดิม	- 7 ตุลาคม 2548 จังหวัดแจ้งว่าได้ขอให้อุทยานหาที่ทำกินให้ใหม่แล้ว

แหล่งที่มา : สรุปจากรายงานการประชุมคณะอนุกรรมการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ธรณีพิบัติ 6 จังหวัด ครั้งที่ 2
- 7 ระหว่างเดือนมีนาคม - กรกฎาคม 2548

ตามตารางที่ 2.5 ปรากฏว่า ชุมชนในที่ดินที่มีข้อพิพาทกับเอกชนมี 7 ชุมชน จังหวัดพังงามี 3 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนบ้านแหลมป้อม – บ้านน้ำเค็ม ชุมชนบ้านทับตะวันและชุมชนบ้านในไร่ จังหวัดภูเก็ตมี 4 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนเฉลิมพระเกียรติ – โคกโดนด ชุมชนประชาสามัคคี ชุมชนหาดแสนสุขและกลุ่มประมงพื้นบ้านภูเก็ตซึ่งถูกเอกชนฟ้องขับไล่ทุกชุมชน

2.2.4.3 ชุมชนที่ตั้งทับอยู่ในที่ดินของรัฐและเอกชน

ตารางที่ 2.6 สภาพชุมชน ความต้องการของชุมชน และแนวทางแก้ไขปัญหาชุมชนที่ตั้งทับอยู่ในที่ดินของรัฐและเอกชน

สภาพชุมชน	ความต้องการของชุมชน	แนวทางแก้ไขปัญหา
1) ชุมชนบ้านเกาะมุกต์ ม.2 ต.เกาะลิบง อ.กันตัง จ.ตรัง - ชาวบ้านอาศัยมาแต่ดั้งเดิมโดยตั้งบ้านเรือนกระจายตามอ่าวต่างๆ 6 อ่าว บ้าน 420 หลัง 480 ครัวเรือน ได้รับผลกระทบจากคลื่นโดยตรง 248 ครัวเรือน บ้านเรือนเสียหาย 83 หลัง กลุ่มที่อยู่ในที่ดินจับจองของเอกชน ได้รับผลกระทบจากคลื่นและเจ้าของที่จะให้ย้ายออกรวม 145 ครัวเรือน ส่วนชาวบ้านที่อยู่ในที่ดินป่าสงวนเสื่อมโทรมบริเวณอ่าวปากัง 92 ครัวเรือนไม่มีความมั่นคงในที่ดินอยู่อาศัย	- ต้องการย้ายเข้าไปอยู่อาศัยเพื่อสร้างชุมชนใหม่ 145 ครอบครัวในเขตป่าสงวนแห่งชาติและเขตป่าชายเลนเสื่อมโทรม และขอให้รับรองสิทธิการอยู่อาศัยด้วย	- ให้คณะทำงานตรวจสอบข้อเท็จจริงตรวจสอบข้อมูลที่ดินให้ชัดเจน ภายหลังการรังวัดให้กันแนวเขตการอยู่อาศัยของชุมชน บริเวณอ่าวปากัง 90 ครัวเรือน ในพื้นที่ 19 ไร่ 98 ตรว. ซึ่งจะจัดผังชุมชนและระบบสาธารณูปโภค โดยให้สถาปนิกร่วมกับชุมชนสำรวจรายละเอียด รวมทั้งจะเสนองบประมาณปรับปรุงสาธารณูปโภคจากโครงการบ้านมั่นคง

ตารางที่ 2.6 (ต่อ)

สภาพชุมชน	ความต้องการของชุมชน	แนวทางแก้ไขปัญหา
2) ชุมชนบ้านหินลูกเดียว ม. 5 ต.ไม้ขาว อ.ถลาง จ.ภูเก็ต - เป็นชาวมอแกน 29 ครัวเรือน อยู่ในที่ดินของเอกชน 14 ครัวเรือน อยู่ในเขตอุทยานสิรินาถ 15 ครัวเรือน นายอำเภอแจ้งคว้าวาจาให้อยู่ในที่ดินเดิมได้ แต่ห้ามปลูกสร้างบ้านแบบถาวร	- ต้องการอยู่ในที่ดินเดิมและขอให้รับรองสิทธิการอยู่อาศัยด้วย	- ให้จัดทำข้อมูลครัวเรือน - ให้เสนอผังชุมชนให้หน่วยงานพิจารณารับรองการอยู่อาศัยในที่ดินเดิม

แหล่งที่มา : สรุปจากรายงานการประชุมคณะกรรมการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ธรณีพิบัติ 6 จังหวัด ครั้งที่ 2 - 7 ระหว่างเดือนมีนาคม - กรกฎาคม 2548

ตามตารางที่ 2.6 ชุมชนดั้งทับที่ดินของรัฐและของเอกชนมี 2 แห่ง คือ ชุมชนบ้านเกาะมุกด์ จังหวัดตรัง และชุมชนบ้านหินลูกเดียว จังหวัดภูเก็ต บริเวณชุมชนส่วนที่ตั้งอยู่ในที่ดินของเอกชนถูกบังคับให้ย้ายออกไป

2.4.2.4 ชุมชนในที่ดินของรัฐที่มีหน่วยงานเดียวดูแล

ตารางที่ 2.7 สภาพชุมชน ความต้องการของชุมชน และแนวทางแก้ไขปัญหามุมมองที่
อยู่ในที่ดินของรัฐที่มีหน่วยงานเดียวดูแล

สภาพชุมชน	ความต้องการของชุมชน	แนวทางแก้ไขปัญหา
1) ชุมชนบ้านทะเลนอก กอ.สุขสำราญ ต.กำแพง จ.ระนอง - ชาวบ้านอยู่อาศัยในที่ดินของรัฐริมทะเลได้รับความเสียหาย 20 ครัวเรือน	- ต้องการอยู่อาศัยในที่ดินเดิมและขอให้รับรองสิทธิการอยู่อาศัยด้วย	- สร้างบ้านพักถาวรให้แล้ว 20 หลัง ในที่ดินที่ ดชด. จัดซื้อให้และได้ส่งมอบแล้ว

ตารางที่ 2.7 (ต่อ)

สภาพชุมชน	ความต้องการของชุมชน	แนวทางแก้ไขปัญหา
2) ชุมชนบ้านหาดประพาส กอ.สุขสำราญ ต.กำแพงน จ.ระนอง - ชาวบ้านอยู่ในที่ดินอุทยานแห่งชาติแหลมสนได้รับความเสียหาย 56 ครัวเรือน	- ต้องการอยู่อาศัยในที่ดินเดิมและขอให้รับรองสิทธิการอยู่อาศัย	- จังหวัดสร้างบ้านพักให้ 44 ราย ส่วนอีก 12 รายขอรับเงินรายละ 30,000 บาท
3) ชุมชนหาดทรายขาว กอ.สุขสำราญ ต.กำแพงน จ.ระนอง - ชาวบ้านอาศัยอยู่ในที่ดินเขตอุทยานแห่งชาติแหลมสนได้รับความเสียหาย 56 ครัวเรือน	- ต้องการอยู่อาศัยในที่ดินเดิมและขอให้รับรองสิทธิการอยู่อาศัยด้วย	- จังหวัดสร้างบ้านพักถาวรให้ในที่ดินซึ่งซื้อสิทธิครอบครองมาจากผู้ครอบครองเดิมในเขตอุทยานแห่งชาติ โดยจัดสร้างบ้านพัก 48 หลัง สร้างแล้วเสร็จส่งมอบเมื่อวันที่ 25 มีนาคม 2548 อีก 8 รายขอรับเงินรายละ 30,000 บาท
4) ชุมชนบ้านท่าเลน ต. เมือง อ. เมือง จ.กระบี่ - ชาวบ้านอาศัยอยู่ในที่ดินของรัฐชายทะเล ได้รับความเสียหาย 8 ครัวเรือน	- ต้องการอยู่อาศัยในที่ดินเดิมและขอให้รับรองสิทธิการอยู่อาศัย	- จังหวัดสร้างบ้านพักถาวรให้ใหม่ในที่ดินสาธารณะประจำหมู่บ้านแล้วส่งมอบให้แล้ว
5) ชุมชนบ้านพระม่วง ม.6 ต.นาเกลือ อ. กันตัง จ.ตรัง - ชาวบ้านอาศัยบริเวณติดกับท่าเรือพระม่วงซึ่งกรมการขนส่งทางน้ำคูแ 41 ครัวเรือน เนื้อที่ 6 ไร่ 1 งาน	- ต้องการอยู่อาศัยในที่ดินเดิมและขอให้รับรองสิทธิการอยู่อาศัย	- กันแนวเขตและจัดทำแผนที่บริเวณที่ชุมชนอยู่อาศัย 41 ครัวเรือน เนื้อที่ 5 ไร่ 1 งาน

ตารางที่ 2.7 (ต่อ)

สภาพชุมชน	ความต้องการของชุมชน	แนวทางแก้ไขปัญหา
อีกส่วนหนึ่งอาศัยอยู่ในที่ดินหลังโรงเรียนพระมวงอีก 4 ครัวเรือน พื้นที่ 1 งาน 87 ตรว.		- เสนอขอยกเว้นมติ ครม. โดยขอให้รับรองสิทธิการอยู่อาศัยในที่ดินที่อาศัยอยู่เดิม
6) ชุมชนบ้านบ่อแร่ ต.วิจิต อ.เมือง จ.ภูเก็ต - ชาวบ้านอาศัยในที่ดินสาธารณะริมคลอง (คลองมุด) บ้านพักเสียหายทั้งหมด 6 ครัวเรือน เสียหายบางส่วน 17 ครัวเรือน	- ต้องการอยู่อาศัยในที่ดินเดิมและขอให้รับรองสิทธิการอยู่อาศัยด้วย	- กำหนดแนวเขตและจัดทำแผนที่บริเวณที่ชุมชนอยู่อาศัย
7) ชุมชนบ้านอ่าวมะขาม ต. วิจิต อ. เมือง จ. ภูเก็ต - ชาวบ้านอาศัยอยู่ในที่ดินสาธารณะริมคลอง บ้านพักเสียหายทั้งหมด 2 ครัวเรือน	- ต้องการอยู่อาศัยในที่ดินเดิมและขอให้รับรองสิทธิการอยู่อาศัย	- อบต. ได้สร้างบ้านพักในที่ใหม่ให้แล้ว (บริเวณคลังน้ำมัน)
8) ชุมชนบ้านแหลมไทร ม.3 ต.เขาไม้แก้ว อ.สิงหนคร จ.ตรัง - ชาวบ้านอาศัยอยู่ในที่ดินริมชายหาดที่อยู่ในการดูแลของกรมการขนส่งทางน้ำฯ จำนวน 58 ครัวเรือนเนื้อที่ 20-0-56 ไร่	- ต้องการอยู่อาศัยในที่ดินเดิมและขอให้รับรองสิทธิการอยู่อาศัย	- กำหนดแนวเขตการอยู่อาศัยของชุมชนตามแนวที่อยู่เดิม 58 ครัวเรือนให้ชัดเจนตามที่รังวัดได้ 20-0-56 ไร่ และรับรองสิทธิการอยู่อาศัยของชุมชน โดยในการจัดผังชุมชนให้กันพื้นที่นอกเหนือจากที่ปลูกบ้านไปแล้วเป็นที่ส่วนกลางให้ชัดเจน

ตารางที่ 2.7 (ต่อ)

สภาพชุมชน	ความต้องการของชุมชน	แนวทางแก้ไขปัญหา
9) ชุมชนบ้านหาดทรายทอง ม.4 ต.เกาะสุกร อ.ปะเหลียน จ.ตรัง - ชาวบ้าน 130 ครัวเรือน อาศัยอยู่ในที่ดินสาธารณะประโยชน์ประเภทพลเมืองใช้ร่วมกัน โดยมีหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง (นสล.) เมื่อ 12 มีนาคม 2527 เลขที่ 19768 เนื้อที่ 84-1-16.9 ไร่	- ต้องการอยู่อาศัยในที่ดินเดิมและขอให้รับรองสิทธิอยู่อาศัยด้วย	- กันแนวเขตที่ดินที่ชุมชนอยู่อาศัยให้ชัดเจน - ดำเนินการตามนโยบายแก้ไขปัญหาสังคมและความยากจนด้านที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกิน โดยออกไปอนุญาตตามมาตรา 9 แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน จัดที่ดินให้เข้าในราคาถูกลง
10) ชุมชนบ้านทุ่งหว้า ม.5 ต.คึกคัก อ.ตะกั่วป่า จ.พังงา - เป็นชุมชนชาวมอแกนอาศัยในที่ดินสาธารณะ 26 ไร่ จำนวน 71 ครัวเรือน	- ต้องการอยู่อาศัยในที่ดินเดิมและขอให้รับรองสิทธิการอยู่อาศัยด้วย	- จัดผังชุมชนโดยแบ่งที่ดินให้ชุมชน 16 ไร่ปลูกสร้างบ้าน 56 หลังโดยเงินบริจาค และที่ดินสำหรับหน่วยงานใช้ประโยชน์ 10 ไร่ - ให้กลุ่มชาวบ้านตั้งคณะกรรมการเพื่อดำเนินการเช่าที่ดินใหม่และพิจารณารูปแบบการเช่าที่ดินจากกรณีการถอนสภาพที่สาธารณะประโยชน์
11) ชุมชนบ้านหัวแหลม – บ้านสังกาอู๋ ม.1 ต.เกาะลันตาใหญ่ อ.เกาะลันตา จ.กระบี่ - เป็นชาวมุสลิมที่อาศัยอยู่ดั้งเดิมรวม 170 ครัวเรือน ตั้งบ้านเรือนตาม	- ต้องการอยู่อาศัยในที่ดินเดิมและขอให้รับรองสิทธิการอยู่อาศัย	- ให้สร้างบ้านในที่ดินเดิมโดยปรับผังตามความเหมาะสม จัดพื้นที่ให้ถูกสุขลักษณะโดยไม่

ตารางที่ 2.7 (ต่อ)

สภาพชุมชน	ความต้องการของชุมชน	แนวทางแก้ไขปัญหา
แนวเขาริมฝั่งทะเลซึ่งเป็นที่ดินที่กรมขนส่งทางน้ำฯ ดูแล ส่วนใหญ่มีอาชีพประมง บ้านพังทั้งหมด 55 หลัง บางส่วน 88 หลัง เรือเสียหาย 50 ลำ		กระทบสิ่งแวดล้อม -โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) สนับสนุนโครงการฟื้นฟูชีวิตดั้งเดิมของชุมชนและการจัดระบบนิเวศที่ยั่งยืนของเกาะ สันดาปประกอบด้วยกิจกรรมการฟื้นฟูด้านที่อยู่อาศัย อาชีพ วัฒนธรรม ภูมิปัญญา การทำแผนการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน - จะรังวัดและจัดทำแผนที่อยู่อาศัยของชุมชน
12) ชุมชนริมคลองปากบาง ต.ป่าตอง อ.กระบุรี จ.ภูเก็ต - เป็นชุมชนประมง 16 ครัวเรือน อาศัยอยู่ในที่ริมคลองที่กรมขนส่งทางน้ำฯ ดูแล ชาวบ้านอาศัยมาประมาณ 30 – 40 ปี	- ต้องการอยู่อาศัยในที่ดินเดิมและขอให้รับรองสิทธิการอยู่อาศัย	- ให้ชุมชนปลูกบ้านในที่ดินเดิมได้ โดยอนุญาตให้อยู่อาศัยตามประมวลกฎหมายที่ดิน มาตรา 6 (อยู่ชั่วคราว 5 ปี) - การจัดทำผังชุมชนให้คำนึงถึงการดูแลรักษาสภาพแวดล้อม และภูมิทัศน์เพื่อการท่องเที่ยว
13) ชุมชนบ้านนอกเล ม.3 ต.กมลา อ.กระบุรี จ.ภูเก็ต - ชาวบ้านอาศัยในที่ดินสาธารณะ 2 แปลง เนื้อที่ 27 ไร่ และ 12 ไร่	- ต้องการอยู่ในที่ดินเดิมและขอให้รับรองสิทธิการอยู่อาศัย	-นายอำเภอผ่อนผันตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการอนุญาตตามมาตรา 6 แห่งประมวล

ตารางที่ 2.7 (ต่อ)

สภาพชุมชน	ความต้องการของชุมชน	แนวทางแก้ไขปัญหา
เศษ บ้านที่เสียหายทั้งหลัง 97 ครัวเรือน เสียหายบางส่วน 201 ครัวเรือน ชาวบ้านถือครองที่ดินมา ประมาณ 50 ปี		กฎหมายที่ดิน พ.ศ. 2543 เป็น เวลา 1 ปี และผ่อนผันตาม ระเบียบคณะกรรมการจัดการ ที่ดินแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2515) อีก 1 ปีรวมเวลาผ่อน ผันให้อยู่ในที่ดินเดิมเป็น 6 ปี
14) ชุมชนท่าสัก ม.4 ต.ป่าคลอก อ.ถลาง จ.ภูเก็ต - ชาวบ้านย้ายมาจากหมู่บ้าน ใกล้เคียง เริ่มเข้ามาอยู่ประมาณปี พ.ศ.2511 จำนวน 63 ครัวเรือน ใน พื้นที่ป่าชายเลนเสื่อมโทรม 24 ไร่ มี บ้านเลขที่ชั่วคราว น้ำประปา ไฟฟ้า เข้าถึง ผู้เลี้ยงหอยแครงได้รับ ผลกระทบจากคลื่นสึนามิ	- ขอใช้ที่ดินมาจัดที่อยู่ อาศัยหลายปีแล้วแต่ยัง ไม่ได้รับคำตอบ - ชาวบ้านขอให้กัน บริเวณป่าเสื่อมโทรมให้ เป็นกรรมสิทธิ์ร่วมของ ชุมชน	- จัดทำข้อมูลครัวเรือน ประวัติ ชุมชน ผังการอยู่อาศัยเดิมให้ ชัดเจน / จัดกระบวนการจัดตั้ง ชุมชนใหม่เพื่อขอใช้พื้นที่เป็น ที่อยู่อาศัยในรูปแบบสิทธิร่วม ของชุมชน
15) ชุมชนแหลมหลา ม.5 ต.ไม้ขาว อ.ถลาง จ.ภูเก็ต - ชาวบ้านเป็นชาวมอแกนอาศัยใน ที่ดินราชพัสดุ (เป็นที่ราชพัสดุเมื่อปี พ.ศ. 2526) ประมาณ 114 ครัวเรือน ทางราชการเคยแจ้งว่าเป็น ที่สำหรับอนุรักษ์ชาวมอแกน - มูลนิธิ Habitat ร่วมสร้างบ้านให้ 56 หลัง	- ต้องการขอเช่าที่ดิน ราชพัสดุ - ต้องการให้รับรองสิทธิ การอยู่อาศัยในที่ดินเดิม	- จัดทำข้อมูลครัวเรือน ประวัติ ชุมชน ตรวจสอบการ ลงทะเบียนปัญหาที่อยู่อาศัย กรณียังไม่ลงให้ไปลง ลงทะเบียนเพิ่ม - นำเสนอผังชุมชนให้หน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องรับรองการอยู่อาศัย ในที่เดิม

ตารางที่ 2.7 (ต่อ)

สภาพชุมชน	ความต้องการของชุมชน	แนวทางแก้ไขปัญหา
16) ชุมชนบ้านสะพาน ต. เกาะแก้ว อ. เมือง จ. ภูเก็ต - เป็นชาวอุลัฏลาไว้อาศัยอยู่ก่อนปี 2515 ในที่ดินริมตลิ่งที่กรมขนส่งทางน้ำฯ ดูแล - สภาพบ้านเรือนถูกกระหนาบด้วยชุมชนรอบข้าง แต่ละครอบครัวอยู่กันอย่างแออัดมากเพราะอยู่ติดชายทะเลจนไม่มีพื้นที่พอที่จะขยายบ้านเรือนได้อีกแล้ว	- ต้องการอยู่อาศัยในที่ดินเดิมและขอให้รับรองสิทธิการอยู่อาศัยด้วย	- ให้ อบต. รับรองการอยู่อาศัยก่อน พ.ศ. 2515
17) ชุมชนบ้านเกาะแก้ว ม. 2, 4 และ 5 ต. เกาะแก้ว อ. เมือง ภูเก็ต - ปี 2497 ชาวบ้านเข้าไปจับจองที่ดินอยู่อาศัยจนมีสุสานประจำตำบลในที่สาธารณะประโยชน์ของทางการ - ชาวบ้านเข้าไปอยู่อาศัยเพื่อทำมาหากิน (เลี้ยงหอยแครง หาปู ฯลฯ) โดยไม่ประสงค์จะได้ที่ดินเป็นกรรมสิทธิ์ แต่ถูกจังหวัดจับได้ - ชาวบ้านตั้งกลุ่มดูแลป่าชายเลน 60 ไร่ - ขณะนี้มีชาวบ้านกว่า 100 หลังคาเรือน ประมาณ 600 คน ร้องเรียนเรื่องที่ดินที่อยู่อาศัยจำนวน 300 ไร่	- ขอให้ยกเลิกการจับกุมและดำเนินคดีกับชาวบ้าน - ตรวจสอบการออกเอกสารสิทธิที่ดินที่ก่อสร้างโรงแรมขนาดใหญ่ซึ่งตั้งอยู่ติดกับชุมชน - ขอให้ชาวบ้านอยู่อาศัยในที่ดินเดิมและทำกินได้อย่างมั่นคง	- ไม่มีข้อมูล

ตารางที่ 2.7 (ต่อ)

สภาพชุมชน	ความต้องการของชุมชน	แนวทางแก้ไขปัญหา
18) ชุมชนบ้านบางนายสี ม. 6 ต. ตะกั่วป่า จ. พังงา - ราษฎร 3 หมู่บ้านในตำบลบางนายสี ประมาณ 350 หลังคาเรือนยื่นร้องเรียนว่าทำกินในที่ดินมาตั้งแต่ พ.ศ. 2500 - ต่อมา พ.ศ. 2524 ประกาศเขตป่าสงวนแห่งชาติทับที่หมู่บ้าน ในพื้นที่มีโรงเรียน 1 แห่ง สถานีอนามัย 1 แห่ง พื้นที่บางส่วนเป็นสวนยางพารา มีกรรมสิทธิ์ 22 ราย (ที่ดินมีปัญหาประมาณ 8,000 ไร่ ครอบคลุม 3 หมู่บ้านในตำบลบางนายสี)	- ขอให้ตรวจสอบการประกาศเขตป่าสงวนทับที่ดินชาวบ้าน	- อบต. บางนายสีขอให้คณะอนุกรรมการสนับสนุนการแก้ไขปัญหาที่ดินเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนตรวจสอบการประกาศเขตป่าสงวนแห่งชาติทับที่หมู่บ้าน
19) ชุมชนบ้านอ่าวนาง ม. 7 และ 8 ต. อ่าวนาง อ. เมือง จ. กระบี่ - ราษฎรตั้งชุมชนประมาณ 70ครัวเรือนถูกห้ามไม่ให้มีการก่อสร้างบ้านเรือน - แผนการฟื้นฟูเกาะขาดการมีส่วนร่วมของผู้อาศัยในเกาะ - การถือครองที่ดินทับซ้อนกับอุทยานเป็นปัญหาเรื้อรังกว่า 20 ปี (ตั้งแต่ปี 2526) ในที่ดินประมาณ 2,000 ไร่	- ขอให้แก้ไขปัญหารื้อถอนแผนการฟื้นฟูเกาะและเรื่องการทับซ้อนที่ดินระหว่างราษฎรกับอุทยาน - ขอให้อนุญาตก่อสร้างบ้านและสนับสนุนทางเข้าออกในที่ดินที่ผ่านที่ดินที่กรมขนส่งทางน้ำฯดูแล	- มีผู้บริจาคที่ดิน 6 ไร่ ให้สร้างบ้านแก่ผู้เดือดร้อน 70 ราย

ตารางที่ 2.7 (ต่อ)

สภาพชุมชน	ความต้องการของชุมชน	แนวทางแก้ไขปัญหา
20) หมู่บ้านเกาะทรายดำ (หน้านอก, หน้าใน) จังหวัดระนอง - บ้านเรือนเสียหายหลังเกิดคลื่นสึนามิ 120 หลังคาเรือน ผู้ประสบภัย ประมาณ 600 คน - มีหลักฐานการตั้งถิ่นฐานเมื่อปี 2450 ส่วนการประกาศเขตป่าสงวนในปี 2527 - อยู่ระหว่างเตรียมการประกาศเป็นอุทยานแห่งชาติและกันพื้นที่บางส่วนให้ ส.ป.ก. - ราษฎรไม่มีเอกสารสิทธิ แต่อยู่มาจนมีสุสาน มัสยิด สวนป่าแบบผสมผสานและสวนผลไม้ที่ปลูกมานาน	- ขอให้มีการตรวจสอบแนวเขตการอยู่อาศัยและการใช้ประโยชน์ของชาวบ้านให้ชัดเจนเพื่อป้องกันการออกเอกสารสิทธิและการประกาศใดๆ ที่ทับซ้อนพื้นที่ดินของหมู่บ้าน ตลอดจนขอให้รับรองสิทธิที่ดินของชุมชนด้วย	- ไม่มีข้อมูล
21) ชุมชนบ้านเกาะตาครุฑ ต. ปากน้ำ อ. เมือง ระนอง - ราษฎร 41 ครอบครัว จำนวน 135 คน มีพื้นที่ 600 ไร่บนพื้นที่ภูเขาลาดชัน ทิศเหนือมีอ่าวเล็กๆ เป็นที่ตั้งของชุมชน เดิมเป็นเกาะร้าง - ปี 2520 นายสะหาก เวชกล้าชวนเพื่อนบ้านชาวประมงมาตั้งถิ่นฐาน นับถือศาสนาอิสลาม ชาวบ้านขุดน้ำบ่อและน้ำฝนใช้ แต่ยังขาดระบบสาธารณสุข - ชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่รู้หนังสือ	- ชาวบ้านต้องการให้รับรองสิทธิการอยู่อาศัยขอมิให้ทะเลเบียดบ้านและระบบสาธารณสุข	- ไม่มีข้อมูล

ตารางที่ 2.7 (ต่อ)

สภาพชุมชน	ความต้องการของชุมชน	แนวทางแก้ไขปัญหา
เด็กนักเรียนต้องไปเรียนที่เกาะสินไห มีคนไทยพลัดถิ่นอาศัยอยู่ด้วย - ชาวบ้านมีใบเสียภาษีท้องถิ่น ซึ่งเข้าใจว่าเป็นเอกสารสิทธิในที่ดิน		
22) ชอยรวนอน/ยางคด ต. ราช กรูด อ. เมือง ระนอง - ราษฎร 40 ครอบครัว 1800 คน อาศัยในพื้นที่ 101 ไร่ มาตั้งแต่ปี 2518 มีใบเสียภาษีบำรุงท้องถิ่น บางส่วนอยู่ในทุ่งเลี้ยงสัตว์	- ต้องการทะเบียนบ้าน ระบบสาธรรณูปโภค และความมั่นคงในการอยู่ อาศัย	- ไม่มีข้อมูล
23) ชุมชนบ้านแหลมนาว ต. นาคา กิ่งอำเภอสุขสำราญ จ. ระนอง - ราษฎร 25 ครอบครัว 175 คน อาศัยในที่ดิน 15 ไร่ ตั้งแต่ปี 2482 มีใบเสียภาษีบำรุงท้องถิ่น อาชีพ ประมง นับถือศาสนาอิสลาม ยังใช้ ตะเกียงน้ำมันโซลา อาศัยน้ำฝนและ น้ำบ่อ ปี 2498 ประกาศเขตอุทยาน แห่งชาติทับที่อยู่อาศัยของชุมชน	- ต้องการให้รับรองเขตที่ อยู่อาศัยของชุมชน ขอมิ ทะเบียนบ้านและระบบ สาธรรณูปโภค	- ไม่มีข้อมูล
24) ชุมชนบ้านในไร่ได้ ม. 1 ต. นาคา กิ่งอำเภอสุขสำราญ จ. ระนอง - ราษฎร 23 ครอบครัว 81 คน อาศัยทำกินในที่ดินประมาณ 15 ไร่ ตั้งแต่ปี 2507 โดยนายแก่น งามมัน เข้ามาแผ้วถางทำสวนผสมผสานและ ทำประมงเรือเล็กควบคู่ไปด้วย	- ขอมิทะเบียนบ้าน ระบบสาธรรณูปโภค และขอให้รับรองสิทธิการ อยู่อาศัยของชุมชน	- ไม่มีข้อมูล

ตารางที่ 2.7 (ต่อ)

สภาพชุมชน	ความต้องการของชุมชน	แนวทางแก้ไขปัญหา
เด็กนักเรียนต้องไปเรียนที่เกาะสินไห มีใบเสียบายี่บำรุงท้องถิ่น มีการประกาศเขตป่าสงวนและกันแนวเขต ส.ป.ก. - อาชีพหมุนเวียนตามฤดูกาล ทำกะปิ หาปูดำ ปูทะเล และรับจ้างต่างถิ่น - มีไฟฟ้า ประปา แต่ต้องต่อพ่วงจากคนอื่น - บางส่วนเป็นคนไทยพลัดถิ่นจึงไม่ได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานของรัฐ		
25) ชุมชนท่ากลาง / ท่ากีกฤทธิ ม. 4 ต. กำพวน กอ. หาดสำราญ จ. ระนอง - ราษฎร 15 ครอบครัว 66 คน พื้นที่อยู่อาศัย 7 ไร่ อยู่ในพื้นที่ป่าชายเลน ตั้งแต่ปี 2520 นายชา هرم ผู้ใหญ่บ้าน ได้อนุญาตให้ชาวบ้านไปอยู่เพื่อทำการประมง มีไฟฟ้า น้ำประปา ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพประมง ค้าขาย เลี้ยงปลาในกระชัง	- ต้องการทะเบียนบ้าน ระบบสาธารณูปโภค และให้รับรองสิทธิการอยู่อาศัยของชุมชน	ไม่มีข้อมูล
26) ชุมชนท่าเรือบางกล้วย ม. 3 ต. นาคา กอ.สุขสำราญ จ.ระนอง - ราษฎร 22 ครัวเรือน 102 คน เริ่มเข้ามาอยู่อาศัยตั้งแต่ปี 2523 โดยสร้างเพิงเก็บอุปกรณ์ประมง ราษฎร	- ขอทะเบียนบ้าน ระบบสาธารณูปโภคและรับรองสิทธิการอยู่อาศัย	- ไม่มีข้อมูล

ตารางที่ 2.7 (ต่อ)

สภาพชุมชน	ความต้องการของชุมชน	แนวทางแก้ไขปัญหา
ครึ่งหนึ่งนับถือศาสนาพุทธ อีกครึ่งหนึ่งนับถืออิสลาม อาชีพประมง พื้นบ้านขนาดเล็ก ไม่มีไฟฟ้า น้ำประปา หน้าแล้งต้องซื้อน้ำจากบ้านบางกล้วย		
27) ชุมชนซอยท่าลี้กฤทธิ ม. 4 ต. กำปวน กอ.สุขสำราญ จ. ระนอง - ราษฎร 25 ครัวเรือน อยู่ในป่าชายเลนตั้งแต่ปี 2528 เดิมมีอาชีพเผาถ่าน ต่อมาทางการสั่งให้เลิกอาชีพนี้ ปัจจุบันมีอาชีพรับจ้างทั่วไป ค้าขาย ประมงเรือเล็ก อยู่ปะปนกันระหว่างคนไทยกับคนไทยพลัดถิ่น - ต้องซื้อน้ำประปาและไฟฟ้า - ส่วนหนึ่งไม่ได้รับความช่วยเหลือจากผลของคลื่นสึนามิ เพราะไม่มีบัตรประชาชน	- ขยะเป็นบ้าน ระบบสาธารณูปโภค และการรับรองสิทธิการอยู่อาศัยของชุมชน	- ไม่มีข้อมูล

แหล่งที่มา : สรุปจากรายงานการประชุมคณะอนุกรรมการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ธรณีพิบัติ 6 จังหวัด ครั้งที่ 2 - 7 ระหว่างเดือนมีนาคม - กรกฎาคม 2548

ตามตารางที่ 2.7 ปรากฏว่า

1) ชุมชนในที่ดินที่มีหน่วยงานของรัฐหน่วยงานเดียวดูแลมี 27 ชุมชน กระจายอยู่ใน 5 จังหวัด ชุมชนหลายแห่งยังไม่มีแนวทางแก้ไขปัญหาที่ดินอยู่อาศัยอย่างชัดเจน

- จังหวัดระนองมีมากที่สุดจำนวน 11 ชุมชน ได้แก่ บ้านทะเลนอก บ้านหาดประภาส บ้านหาดทรายขาว หาดทรายทอง เกาะทรายดำ บ้านเกาะตาครุฑ ซอยราวนอน/บ้านแหลมนาว บ้านในไร่ใต้ บ้านท่ากลาง/ท่าลี้กฤทธิ ท่าเรือบางกล้วย และซอยท่าลี้กฤทธิ

- จังหวัดภูเก็ตมี 8 ชุมชน ได้แก่ บ้านอ่าวมะขาม บ้านบ่อแร่ บ้านริมคลองปากบาง บ้านนอกเล บ้านป่าสัก บ้านแหลมหลา บ้านสะพาน และบ้านเกาะแก้ว
 - จังหวัดตรังมี 3 ชุมชน ได้แก่ บ้านพระม่วง บ้านแหลมไทร และบ้านหาดทรายทอง
 - จังหวัดกระบี่มี 3 ชุมชน ได้แก่ บ้านท่าเลน บ้านอ่าวนาง และบ้านหัวแหลม – สังกาอู๋
 - จังหวัดพังงามี 2 ชุมชน ได้แก่ บ้านทุ่งหว้า และบ้านนายสี
- 2) หน่วยงานดูแลรับผิดชอบมี 6 หน่วยงาน คือ กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช กรมขนส่งทางน้ำและพาณิชยนาวี กรมที่ดิน หน่วยอนุรักษ์ป่าชายเลน และองค์การบริหารส่วนจังหวัดภูเก็ต

2.2.4.5 ชุมชนที่อยู่ในที่ดินของรัฐที่มีหลายหน่วยงานดูแล

ตารางที่ 2.8 สภาพชุมชน ความต้องการของชุมชน และแนวทางแก้ปัญหาชุมชนที่มีหลายหน่วยงานดูแล

สภาพชุมชน	ความต้องการของชุมชน	แนวทางแก้ไขปัญหา
1) ชุมชนบ้านมดตะนอย ม.3 ต.เกาะลิบง อ.กันตัง จ.ตรัง - ชาวบ้านอาศัยอยู่ดั้งเดิม 150 ครัวเรือน ในพื้นที่รวม 32 ไร่ แต่ไม่มีเอกสารสิทธิใดๆ ภายในชุมชนมีโรงเรียน ที่ดินเป็นที่กรมขนส่งทางน้ำฯ และหน่วยอนุรักษ์ชายเลนที่ 30 คูแล	- ต้องการอยู่อาศัยในที่ดินเดิมและขอให้รับรองสิทธิการอยู่อาศัยของชุมชน	- กันแนวเขตบริเวณที่อยู่อาศัยของชุมชน 150 ครัวเรือนในพื้นที่ 32 ไร่ให้ชัดเจน เพื่อรับรองสิทธิการอยู่อาศัยของชุมชนให้ถูกต้อง
2) ชุมชนบ้านควนตุงกู ม.3 ต.บางสัก อ.กันตัง จ.ตรัง - ชาวบ้านอาศัยอยู่บริเวณคลองควนตุงกู ซึ่งเป็นพื้นที่เสี่ยงภัยธรณีพิบัติและพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อมพิเศษ 16 ครัวเรือน หน่วยอนุรักษ์ชายเลนคูแล 17 ครัวเรือน	- ชาวบ้านกลุ่มหนึ่งต้องการอยู่อาศัยในที่ดินเดิม กลุ่มที่อยู่ในพื้นที่เสี่ยงภัยต้องการย้ายมาอยู่ริมฝั่ง	- กันแนวเขตที่อยู่เดิมของชุมชนและพื้นที่รองรับกลุ่มที่ย้ายเข้ามาอยู่เพิ่ม 43 ครัวเรือน

ตารางที่ 2.8 (ต่อ)

สภาพชุมชน	ความต้องการของชุมชน	แนวทางแก้ไขปัญหา
3) ชุมชนบ้านตาสะ ต.ตาสะ กอ.หาดสำราญ จ.ตรัง - ชาวบ้านอาศัยอยู่เดิมในที่ดินป่าสงวนมีสภาพเป็นป่าชายเลน จำนวน 18 ครัวเรือน ในที่ดินริมคลองที่กรมการขนส่งทางน้ำฯ ดูแล 67 ครัวเรือน ปัจจุบันเป็นชุมชนที่รักษาป่าชายเลนประมาณ 1,500 ไร่ ได้รับผลกระทบจากคลื่นสึนามิในเรื่องเรือและอุปกรณ์ประมง รวมทั้งมีปัญหาความไม่มั่นคงในการอยู่อาศัยและขอบเขตป่าชายเลนที่ชุมชนดูแลไม่ชัดเจน	- ต้องการอาศัยอยู่ในที่ดินเดิมและขอให้รับรองสิทธิการอยู่อาศัยของชุมชน	- กันแนวเขตการอยู่อาศัยตามแนวเขตที่อยู่อาศัยเดิมคือป่าชายเลน 13 – 1 – 80 ไร่ สำหรับ 18 ครัวเรือน และที่ดินในเขตกรมการขนส่งทางน้ำฯ 11 – 1 - 29 ไร่ สำหรับ 67 ครัวเรือนและพิจารณารับรองสิทธิการอยู่อาศัย รวมทั้งกันเขตป่าชายเลนให้ชุมชนดูแล - ขอยกเว้นมติ ครม. ให้ใช้ที่ดินป่าชายเลน 3 – 1 – 80 ไร่ เป็นที่อยู่อาศัยของผู้อยู่เดิม 18 ครัวเรือน
5) ขอยหัวทำราชกรูด ม. 2 ต. ราชกรูด อ. เมือง ระนอง - ราษฎรมี 50 ครอบครัว 200 คน พื้นที่ 15 ไร่ มีใบเสภาภาษีบำรุงท้องถิ่นอยู่ในที่ดินของ สปก. และป่าชายเลนมาตั้งแต่ปี 2515	- ต้องการความมั่นคงในที่อยู่อาศัย	- ไม่มีข้อมูล

แหล่งที่มา : สรุปจากรายงานการประชุมคณะอนุกรรมการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ชนบท 6 จังหวัด ครั้งที่ 2

- 7 ระหว่างเดือนมีนาคม - กรกฎาคม 2548

ตามตารางที่ 2.8 ปรากฏว่า ชุมชนอยู่ในที่ดินของรัฐที่มีหลายหน่วยงานดูแลอยู่ใน จังหวัด ตังมี 4 ชุมชน ได้แก่ บ้านมดตะนอย บ้านควนคุ้งกู บ้านตาสะและบ้านฉางกลาง จังหวัด ระนองมี 1 ชุมชน คือ ซอยหัวท่าราชครูค ซึ่งยังไม่ปรากฏแนวทางความช่วยเหลือระยะยาวด้าน ที่ดินที่อยู่อาศัยจากภาครัฐอย่างชัดเจน หน่วยงานดูแลที่ดินมี 5 หน่วยงาน คือ กรมทรัพยากรทาง ทะเลและชายฝั่ง สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตรกรรม (สปก.) กรมขนส่งทางน้ำและพาณิช นาวี กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช และหน่วยอนุรักษ์ป่าชายเลนที่ 31

2.2.4.6 ชุมชนที่อยู่ในที่ดินของรัฐที่ไม่มีหน่วยงานดูแล

ตารางที่ 2.9 สภาพชุมชน ความต้องการของชุมชน และแนวทางแก้ไขปัญหาชุมชนที่ อยู่ในที่ดินของรัฐที่ไม่มีหน่วยงานดูแล

สภาพชุมชน	ความต้องการของชุมชน	แนวทางแก้ไขปัญหา
1) ชุมชนท่าเรือใหม่ ม.7 ต.รัษฎา อ.เมือง จ.ภูเก็ต - ชาวบ้าน 40 ครอบครัวอยู่อาศัยมา ตั้งแต่ปี 2537 ในที่ดินริมคลองยังไม่ทราบ ว่ามีหน่วยงานใดดูแล ไม่มีเลขที่บ้านจึง ขอต่อไฟฟ้า น้ำประปาเองไม่ได้	- ขออยู่อาศัยในที่ดินเดิม และขอให้รับรองสิทธิใน การอยู่อาศัยหรือขอเช่า	- ตรวจสอบว่าเป็นที่ดินที่ หน่วยอนุรักษ์ป่าชายเลน กรมการขนส่งทางน้ำฯ หรือ อบจ. ภูเก็ตดูแล

แหล่งที่มา : สรุปจากรายงานการประชุมคณะอนุกรรมการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ธรณีพิบัติ 6 จังหวัด ครั้งที่ 2
- 7 ระหว่างเดือนมีนาคม - กรกฎาคม 2548

ตามตารางที่ 2.9 ชุมชนท่าเรือใหม่ จังหวัดภูเก็ต อยู่ในพื้นที่ที่ไม่มีหน่วยงานดูแล

2.5 การแก้ไขปัญหาที่ดินและที่อยู่อาศัยของผู้ประสบภัย

หลังเกิดคลื่นสึนามิความขัดแย้งที่มีอยู่ก่อนแล้วก็ทวีความรุนแรงมากขึ้น ผู้ประสบภัยบาง คนไม่สามารถเข้าไปค้นหาศพญาติได้ซากบ้านที่พังทลาย ชุมชนที่เช่าที่ดินเอกชนถูกไล่ที่ ชุมชน ที่ตั้งอยู่ในที่ดินของรัฐกลับเข้าไปสร้างบ้านในที่ดินเดิมไม่ได้ เพราะมีเอกชนอ้างกรรมสิทธิ์ที่ดิน ทับซ้อนที่ดินที่ผู้ประสบภัยอยู่อาศัย รัฐพยายามหาวิธีการต่างๆ เพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่ เกิดขึ้นและสร้างบ้านพักถาวรให้แต่มีความคืบหน้าค่อนข้างช้า เนื่องจากที่ดินที่ผู้ประสบภัยอยู่

อาศัยเป็นที่ดินของรัฐ หรือเป็นที่ดินที่อยู่ระหว่างการออกเอกสารสิทธิ บางรายมีข้อพิพาทเป็นคดีกับเอกชน กฎหมายของหน่วยงานดูแลที่ดินของรัฐที่แตกต่างกันก็เป็นอุปสรรคต่อการแก้ไขปัญหาที่ดินด้วย อย่างไรก็ตามอาจสรุปการดำเนินการช่วยเหลือด้านที่ดินและที่อยู่อาศัยของผู้ประสบภัยโดยรัฐบาลและหน่วยงานภาครัฐได้ดังต่อไปนี้

2.5.1 การกำหนดมาตรการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐของคณะรัฐมนตรี

ความจริงแล้วสถานการณ์การบุกรุกที่ดินของรัฐเกิดขึ้นในทุกภูมิภาคของประเทศมาอย่างยาวนานและขยายตัวอย่างกว้างขวาง จนหน่วยงานดูแลที่ดินไม่สามารถบริหารจัดการที่ดินเพื่อประโยชน์ของรัฐให้มีประสิทธิภาพได้ คณะรัฐมนตรีจึงมีมติเป็นแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวให้หน่วยงานต่างๆ ถืปฏิบัติก่อนเกิดคลื่นสึนามิแล้ว ภายหลังเกิดคลื่นสึนามิมีมติคณะรัฐมนตรีบางเรื่องถูกนำมาปรับใช้กับกรณีของผู้ประสบภัย นอกจากนั้นยังได้กำหนดมติเฉพาะเพื่อแก้ไขปัญหาดินที่อยู่อาศัยของผู้ประสบภัยด้วย ได้แก่

2.5.1.1 มติคณะรัฐมนตรี วันที่ 30 มิถุนายน 2541 (สำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2535 : 1) และมติคณะรัฐมนตรี วันที่ 25 มิถุนายน 2545 (สำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2545 : 1) กำหนดคุณสมบัติผู้ที่ได้รับการรับรองสิทธิและได้รับการจัดที่ดินทำกินไว้ 2 กรณี คือ

1) กรณีการรับรองสิทธิในที่ดินมีองค์ประกอบ ดังนี้

(1) เป็นผู้ครอบครองทำประโยชน์ในที่ดินสอดคล้องตามมติคณะรัฐมนตรี ได้แก่ มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2541 ที่เห็นชอบการแก้ไขปัญหาดินในเขตป่าไม้ มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 25 มิถุนายน 2545 สำหรับที่ราชพัสดุ ส่วนผู้บุกรุกครอบครองทำประโยชน์ในที่ดินของรัฐหลังวันที่ 1 ตุลาคม 2546 จะไม่ได้รับสิทธิใดๆ ตามนโยบายของรัฐบาล และจะต้องถูกดำเนินคดีตามกฎหมายด้วย

(2) มีความประสงค์จะได้รับการรับรองสิทธิในที่ดินทำกิน โดยจะต้องไม่มีที่ทำกินเป็นของตนเอง มีแต่น้อยไม่เพียงพอ มีความสามารถและตั้งใจที่จะประกอบอาชีพในที่ทำกินนั้น

(3) มีคุณสมบัติอื่นตามกฎหมายหรือระเบียบที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ที่จะดำเนินการ

2) กรณีการจัดที่ทำกิน ควรมีองค์ประกอบ ดังนี้

(1) เป็นผู้ยากจน

(2) มีความประสงค์จะได้รับการจัดที่ทำกินโดยไม่มีที่ทำกินของตนเอง มีแต่น้อยไม่เพียงพอ มีความสามารถและตั้งใจประกอบอาชีพในที่ทำกินนั้น

(3) มีคุณสมบัติอื่นตามกฎหมายหรือระเบียบที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ที่จะดำเนินการ

(4) เป็นผู้มิถูกลำเนาอยู่ในท้องที่ที่จะดำเนินการ เว้นแต่หากมีที่เหลือเพียงพอจะได้จัดให้บุคคลต่างท้องที่ตามลำดับความเหมาะสม

ผู้บุกรุกครอบครองทำประโยชน์ในที่ดินของรัฐหลังวันที่ 1 ตุลาคม 2546 จะไม่ได้รับสิทธิใดๆ และจะต้องถูกดำเนินคดีตามกฎหมายด้วย โดยจะไม่นำที่ดินของรัฐในเขตอนุรักษ์ เช่น ป่าอนุรักษ์ตามกฎหมาย ป่าอนุรักษ์ตามมติคณะรัฐมนตรี (พื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 1 ชั้นที่ 2 และเขตอนุรักษ์ป่าชายเลน) มาจัดที่ทำกินให้ราษฎรเด็ดขาด เพราะเขตอนุรักษ์ดังกล่าวมีขึ้นเพื่อการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมและการป้องกันภัยธรรมชาติเพื่อสังคมส่วนรวม

2.5.1.2 มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 16 ธันวาคม 2546 (สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2548 : 1) กำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาการบุกรุกป่าและที่ดินสาธารณะประโยชน์ที่มีนายทุนยุ่งสนับสนุนให้ชาวบ้านเข้าไปบุกรุกแทนส่วนตัวนายทุนอยู่เบื้องหลัง โดยให้กระทรวงมหาดไทยสั่งการให้ผู้ว่าราชการจังหวัดประสานอย่างใกล้ชิดกับสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เพื่อบังคับและดำเนินคดีกับนายทุนซึ่งเป็นผู้ร่วมกระทำผิด รวมทั้งให้ประสานกับกระทรวงการคลัง (กรมสรรพากร) เพื่อตรวจสอบการชำระภาษีของนายทุนเหล่านี้ หากพบว่ามีการกระทำผิดใดๆ ที่เข้าข่ายความผิดมูลฐานตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน (ป.ป.ง.) ให้กรมสรรพากรแจ้งประสานไปยัง ป.ป.ง. เพื่อดำเนินการต่อไป

2.5.1.3 มติคณะรัฐมนตรี วันที่ 18 ตุลาคม 2548 (สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2548 : 1) ให้ทบวงมหัศจรรย์และแนวทางบริหารจัดการการใช้ประโยชน์ที่ดินของรัฐ เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนให้เกิดความเหมาะสมและสามารถขับเคลื่อนการดำเนินการไปอย่างคล่องตัวมากยิ่งขึ้น โดยในระดับพื้นที่นายอำเภอควรเป็นผู้รับผิดชอบหลักในการเจรจาต่อรองกับทุกฝ่าย

2.5.1.4 มติคณะรัฐมนตรี วันที่ 30 พฤศจิกายน 2548 (สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2548 : 1) พิจารณาเรื่องที่ดินของหน่วยงานรัฐและรัฐวิสาหกิจเพื่อรองรับการอยู่อาศัยของชุมชนที่มีรายได้น้อยให้สามารถดำเนินโครงการบ้านมั่นคงตามนโยบายของรัฐให้ลุล่วงไปได้ โดยให้ส่วนราชการและรัฐวิสาหกิจเจ้าของที่ดินปรับปรุงแก้ไขระเบียบการให้ชุมชนเช่าที่ดินของรัฐ เพื่อให้ดำเนินการโครงการบ้านมั่นคงและโครงการบ้านเอื้ออาทร ซึ่งกรมธนารักษ์แจ้งว่าจะเสนอขอรับการสนับสนุนจากคณะรัฐมนตรีเพื่อขอคืนที่ดินราชพัสดุจากหน่วยงานที่ครอบครองดูแล เพื่อดำเนินการบ้านมั่นคงและบ้านเอื้ออาทร ในเรื่องระยะเวลาการเช่าคณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบให้ขยายระยะเวลาการเช่าเป็น 30 ปีแล้ว

2.5.1.5 มติคณะรัฐมนตรี วันที่ 20 ธันวาคม 2548 (สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2548 : 1) เรื่องหลักเกณฑ์การจัดที่ดินที่ทำกินให้แก่คนยากจนตามนโยบายแก้ไขปัญหาความยากจนในส่วนของการจัดหาที่ดินทำกิน (supply) มีหลักเกณฑ์ดังนี้

1) ที่ดินที่จะนำมาดำเนินการมี 2 ส่วน ได้แก่ ที่ดินที่นำมาจากส่วนราชการที่มีที่ดินของรัฐรับผิดชอบ และที่ดินที่นำมาจากการเจรจาใช้ที่ดินส่วนเกินตามที่คณะกรรมการเจรจาที่ดินได้ดำเนินการไปแล้ว โดยให้ส่งรายละเอียดฐานข้อมูลของทั้งสองส่วนให้ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นข้อมูลในระดับจังหวัด เพื่อจัดทำบัญชีการสำรองที่ดินสำหรับการจัดสรรที่ดินให้สอดคล้องและเหมาะสมกับความต้องการของราษฎรผู้ยากจนที่ลงทะเบียนไว้

2) ให้ทุกส่วนราชการมอบอำนาจการดำเนินงานในพื้นที่ของจังหวัดให้ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นหัวหน้าคณะทำงานในระดับจังหวัด และให้นายอำเภอเป็นหัวหน้าคณะทำงานในระดับอำเภอ

3) ให้ส่วนราชการที่มีที่ดินในความรับผิดชอบในแต่ละอำเภอดังคณะกรรมการที่จะดูแลที่ดินทั้ง Supply และ Demand หากไม่มีอัตรากำลังหรือมีแต่ไม่เพียงพอก็ให้เจ้าหน้าที่ในระดับจังหวัดมาดำเนินการ

ให้คณะกรรมการกลางร่วมกับหน่วยงานของรัฐที่มีที่ดินอยู่ในความรับผิดชอบจัดทำคู่มือการดำเนินการและข้อเสนอแนะตลอดจนกรอบเวลาของการปฏิบัติในแต่ละขั้นตอนซึ่งจะต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จโดยเร็วที่สุด การจัดที่ดินที่ทำกิน (Demand) จะจัดที่ดินที่ทำกินให้แก่ผู้ยากจนโดยคำนึงถึงอาชีพที่เหมาะสมกับถิ่นฐานเดิม โดยให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์จัดทำเกณฑ์ขนาดที่ดินที่เหมาะสมแก่การประกอบอาชีพและดำเนินการต่อโดยให้กรมส่งเสริมสหกรณ์และกรมที่ดินเร่งสำรวจที่ดินที่เป็นแปลงว่างให้แล้วเสร็จโดยเร็ว ทั้งนี้ ให้รับฟังความเห็นและข้อสังเกตของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงมหาดไทย และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติไปพิจารณาด้วย เช่น ความเห็นของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเกี่ยวกับการดำเนินงานตามหลักเกณฑ์การจัดหาและการจัดที่ดินทำกินให้แก่คนจนตามนโยบายแก้ไขปัญหาความยากจน ในประเด็นที่ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดมอบอำนาจการดำเนินงานในพื้นที่ส่วนจังหวัดให้ผู้ว่าราชการจังหวัดและในพื้นที่ส่วนอำเภอให้นายอำเภอ ในพื้นที่ส่วนราชการของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์รับผิดชอบในแปลงที่ดินพื้นที่รับรองสิทธิ เช่น พื้นที่ในเขตนิคมสหกรณ์รูปเช่าสามารถดำเนินการได้โดยให้กรมป่าไม้ซึ่งเป็นเจ้าของพื้นที่เป็นผู้มอบอำนาจการจัดที่ดินทำกินให้แก่ผู้ยากจน นอกเหนือจากการคำนึงถึงอาชีพที่เหมาะสม จำนวนสมาชิกในครัวเรือนและถิ่นฐานเดิมแล้ว ควรจะพิจารณาถึงปัจจัยที่เกี่ยวกับศักยภาพและความอุดมสมบูรณ์ของและน้ำในแต่ละพื้นที่ รวมทั้งรายได้ที่จะได้รับจากกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เกิดจากการประกอบอาชีพดังกล่าวด้วย

2.5.1.6 มติคณะรัฐมนตรี วันที่ 27 ธันวาคม 2548 (สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2548:1) ให้ความเห็นชอบแนวทางจัดหาที่ดินให้แก่คนยากจนตามนโยบายแก้ไขปัญหาความยากจน ดังนี้

- 1) ให้นายกรัฐมนตรีมอบหมายหน่วยงานที่มีที่ดินอยู่ในความครอบครองชะลอออกหลักฐานและอนุญาตให้เช่าในที่ดินที่เป็นของรัฐไว้เป็นการชั่วคราว จนกว่าการจัดหาที่ดินที่ทำกินจากส่วนราชการต่างๆ ที่มีที่ดินอยู่ในความครอบครองและการเจรจาการใช้ที่ดินส่วนเกินจะแล้วเสร็จ
- 2) ส่วนราชการหน่วยงานใดที่มีที่ดินอยู่ในความครอบครองและมีความจำเป็นที่จะต้องออกหลักฐานให้เข้าใช้ประโยชน์ในที่ดินของรัฐ ให้ทำเรื่องเสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณาเป็นรายหน่วยงาน
- 3) การออกเอกสารสิทธิหรือการทำนิติกรรมการเช่าที่เอกชนที่ไม่ใช่ที่ดินของรัฐสามารถดำเนินการได้ตามปกติ

2.5.2 การดำเนินการของคณะกรรมการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ วุฒิสภา

คณะกรรมการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ วุฒิสภา เป็นอีกองค์กรหนึ่งที่ได้รับเรื่องร้องเรียนจำนวนมากจากผู้ประสบภัย บางคนเดินทางมาร้องเรียนด้วยตนเอง หลังจากรับเรื่องแล้วได้ตั้งคณะอนุกรรมการติดตามผลการช่วยเหลือประชาชนที่ประสบภัยจากแผ่นดินไหว และคลื่นซัดชายฝั่งชายทะเลอันดามัน (สึนามิ) รวบรวมข้อมูลเสนอคณะกรรมการฯ บางกรณีคณะกรรมการฯ เดินทางลงสำรวจและรับฟังปัญหาในพื้นที่โดยตรง ประเด็นที่พิจารณา ได้แก่ ที่ดินและที่อยู่อาศัย เด็กสตรีและผู้ด้อยโอกาส อาชีพ และความขัดแย้งในที่ดิน หลังการพิจารณาแล้วคณะกรรมการฯ มีความเห็นเสนอรัฐบาลดังนี้ (คณะอนุกรรมการติดตามผลการช่วยเหลือประชาชนที่ประสบภัยจากแผ่นดินไหวและคลื่นซัดชายฝั่งทะเลอันดามัน (สึนามิ), 2548 : 2 – 3)

2.5.2.1 ประเด็นที่พิจารณา

- 1) เรื่องที่ดินและที่อยู่อาศัย เป็นปัญหาขัดแย้งระหว่างผู้ประสบภัยกับรัฐและผู้ประสบภัยกับเอกชน ทั้งมีเอกสารสิทธิและไม่มีเอกสารสิทธิ คณะกรรมการฯ มีความเห็นในเบื้องต้นว่าควรให้ผู้ประสบภัยสร้างบ้านบริเวณที่เคยอาศัยอยู่เดิม เพื่อให้เป็นไปตามความต้องการของชาวบ้านโดยให้ชาวบ้านมีสิทธิเลือกที่อยู่อาศัยตามความต้องการของตนเอง
- 2) เรื่องเด็ก สตรี และผู้ด้อยโอกาส คลื่นสึนามิได้ทำให้มีผู้เสียชีวิตจำนวนมาก ส่วนใหญ่จะเป็นหัวหน้าครอบครัว บางครอบครัวพ่อแม่เสียชีวิตทั้งหมด เหลือไว้แต่เพียงลูกๆ ทำให้เป็นปัญหาเด็กกำพร้าที่ขาดผู้รับผิดชอบดูแล คณะกรรมการฯ เห็นว่า เด็กกำพร้าไม่ควรถูกแยกออกไปจากชุมชน ถ้าเด็กยังมีญาติพี่น้องอยู่ในบริเวณนั้นก็ให้อยู่กับญาติเพราะต้องคำนึงถึง

สภาพจิตใจของเด็กก่อน รัฐควรให้การช่วยเหลือและสนับสนุนเรื่องเงินทุนการศึกษาโดยเร่งด่วน กรณีที่เด็กที่พ่อแม่เสียชีวิตในพื้นที่ประสบภัยแต่มีบ้านที่อยู่อาศัยนอกเขตประสบภัย ควรสำรวจความสูญเสียเพื่อเสนอรัฐบาลให้พิจารณาช่วยเหลือต่อไป

3) **เรื่องอาชีพ** ปัญหาที่พบเป็นเรื่องของอุปสรรคในการประกอบอาชีพ เช่น เรือประมง อุปสรรคจับสัตว์น้ำ นอกจากนั้นยังมีลูกจ้างที่นายจ้างค้างค่าจ้างเป็นเวลานาน แรงงานกลุ่มเล็ก เช่น ลูกจ้างในสถานบันเทิง ซึ่งรัฐบาลยังไม่มีข้อมูลที่จะให้ความช่วยเหลือ

ในการเดินทางไปยังพื้นที่ที่ขัดแย้งกันรุนแรง (เช่น ชุมชนทุ่งหว้า บ้านน้ำเค็ม บ้านทับตะวัน บ้านแหลมปะการัง บ้านปากเตริยม และบ้านโนไร จังหวัดพังงา) คณะกรรมการฯ จะประชุมพิจารณาร่วมกับจังหวัด 2 ประเด็นคือ นโยบายในการจัดการช่วยเหลือเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย และวิถีชีวิตของชาวบ้านและนโยบายเกี่ยวกับเรื่องที่ดินที่ชาวบ้านอยู่อาศัยและการออกเอกสารสิทธิที่ดินที่อยู่อาศัย

2.5.2.2 ความเห็นของคณะกรรมการฯ

หลังจากเดินทางลงไปสำรวจพื้นที่ความเสียหายรับฟังปัญหาและข้อเรียกร้องจากผู้ประสบภัยรวมทั้งได้ประชุมร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องแล้ว คณะกรรมการฯ มีความเห็นว่า

1) ปัญหาทั้งหมดเป็นปัญหาเชิงนโยบายบริหารราชการส่วนกลางเกี่ยวกับปัญหาที่ดิน คณะกรรมการฯ เห็นว่าควรมุ่งที่การแก้ปัญหาให้กับประชาชนเป็นหลักโดยนำกฎหมายมาเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหา

2) ปัญหาในพื้นที่ การกลับเข้าไปอยู่อาศัยในที่ดินเดิมของชาวบ้านซึ่งมีทั้งที่ดินของรัฐ ที่ดินสาธารณะประโยชน์ ที่ดินที่มีเอกชนอ้างสิทธิ ต้องให้นายอำเภอ ผู้ว่าราชการจังหวัดสรุปปัญหาให้ชัดเจนและหาแนวทางในการแก้ไขปัญหให้กับประชาชน ซึ่งต้องไม่เป็นการซ้ำเติมความเดือดร้อนให้กับประชาชนและไม่เลือกปฏิบัติ

3) หน่วยราชการและข้าราชการที่เกี่ยวข้องต้องระมัดระวังไม่ให้เกิดความรุนแรงในพื้นที่ ในขณะที่ยังไม่มีชัดเจนในแนวทางดำเนินการทั้งทางด้านกฎหมายและความเป็นธรรม

2.5.3. การดำเนินการของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเป็นองค์กรที่ผู้ประสบภัยจำนวนมากฝากความหวังว่าจะได้รับการอำนวยความสะดวกและการช่วยเหลือบรรเทาความเดือดร้อน โดยเฉพาะจากการถูกคุกคามข่มขู่ทำร้ายร่างกายและทำลายทรัพย์สินโดยนายทุนกับเจ้าหน้าที่ของรัฐบางคน รวมทั้งปัญหาที่ดินและที่อยู่อาศัยซึ่งผู้ประสบภัยรู้สึกว่าจะไม่ได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมจากหน่วยงานของรัฐ ในการแก้ไขปัญหาที่ดินและที่อยู่อาศัยนั้น คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้แต่งตั้งคณะอนุกรรมการดำเนินการเฉพาะเรื่อง ได้แก่ คณะอนุกรรมการเฉพาะกิจประสานงานกรณีกรณี

พิบัติภัย (Tsunami) คณะอนุกรรมการสิทธิในทรัพยากรน้ำและแร่ และคณะอนุกรรมการสิทธิในทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง รวบรวมปัญหาที่ดินและที่อยู่อาศัย ความต้องการของผู้ประสบภัย ตลอดจนเรื่องที่เกี่ยวข้องให้คณะกรรมการฯ พิจารณาเพื่อเสนอความเห็นต่อรัฐบาลต่อไป ผลการดำเนินงานของคณะกรรมการดังกล่าวสรุปได้ดังนี้ (คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, 2548 : ไม่มีเลขหน้า)

2.5.3.1 การสำรวจสถานการณ์ปัญหาที่ดินและที่อยู่อาศัยของชุมชนผู้ประสบภัย

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติจำแนกกลุ่มปัญหาที่ดินที่อยู่อาศัยของชุมชนผู้ประสบภัยตามสภาพที่ตั้งของชุมชนดังนี้

- 1) **ชุมชนที่ตั้งอยู่ในป่าสงวนแห่งชาติ** จังหวัดพังงา ได้แก่ บ้านเกาะระ บ้านปากจก บ้านปากเกาะ บ้านเมืองใหม่ และเกาะคอเขา จังหวัดกระบี่ ได้แก่ บ้านโนไร่ (ต. ศาลาดาด อ. เกาะลันตา) บ้านคลองโฆง บ้านคลองดาว เกาะปู้ จังหวัดภูเก็ต ได้แก่ หินลูกเดียว (ท่าฉัตรไชย) ผู้ประสบภัยกลุ่มนี้ต้องการกรรมสิทธิ์ร่วมของชุมชนและขออยู่ในที่ดินเดิม
- 2) **ชุมชนที่ตั้งอยู่ในอุทยานแห่งชาติ** จังหวัดระนอง ได้แก่ อ่าวเคย จังหวัดตรัง ได้แก่ เกาะมุกด์ (บุกรุกป่าสงวนแห่งชาติด้วย) จังหวัดกระบี่ ได้แก่ เกาะพีพี (บุกรุกที่เอกชนด้วย) ผู้ประสบภัยกลุ่มนี้ต้องการพิสูจน์สิทธิในที่ดินที่อยู่อาศัยและขออยู่ในที่ดินเดิม
- 3) **ชุมชนที่ตั้งอยู่ในที่ราชพัสดุ** จังหวัดพังงา ได้แก่ บ้านเขาหลัก และบ้านทุ่งหว้า จังหวัดระนอง ได้แก่ บ้านทับเหนือ และบ้านหาดประพาส จังหวัดภูเก็ต ได้แก่ บ้านหาดกมลา และบ้านท่าฉัตรไชย (แหลมहरา และหินลูกเดียว) ผู้ประสบภัยกลุ่มนี้ต้องการกรรมสิทธิ์ร่วมของชุมชนและขออยู่ในที่ดินเดิม
- 4) **ชุมชนที่ตั้งอยู่ในที่ดินเอกชน** จังหวัดพังงา ได้แก่ บ้านน้ำเค็ม (แหลมป้อม) บ้านโนไร่ บ้านทับตะวัน บ้านบางลึก และบ้านทับปลา ผู้ประสบภัยกลุ่มนี้ต้องการให้ชะลอการดำเนินคดีเพื่อขอพิสูจน์สิทธิในที่ดินและขออยู่ในที่ดินเดิม
- 5) **ชุมชนที่ตั้งอยู่ในที่ดินของกรมขนส่งทางน้ำ** จังหวัดพังงา ได้แก่ บ้านแหลมปะการัง และบ้านทับละมุ จังหวัดระนอง ได้แก่ บางกล้วยนอก จังหวัดกระบี่ ได้แก่ บ้านปากहरา บ้านหัวแหลม และบ้านสังกาอู๋ จังหวัดภูเก็ต ได้แก่ บ้านปากบาง ผู้ประสบภัยกลุ่มนี้ต้องการกรรมสิทธิ์ร่วมของชุมชนและขออยู่ในที่ดินเดิม
- 6) **ชุมชนที่ตั้งอยู่ในที่ดินที่มีหลายเจ้าของ** กรณีนี้เอกชนอ้างกรรมสิทธิ์ทับซ้อนที่ดินของรัฐ ที่จังหวัดกระบี่ ได้แก่ เกาะพีพี จังหวัดตรัง ได้แก่ บ้านเกาะมุกด์ (อุทยานแห่งชาติกับเอกชน) จังหวัดภูเก็ต ได้แก่ บ้านราไวย์ และบ้านลิเหว่ (กรมขนส่งทางน้ำกับเอกชน)

2.5.3.2 การตรวจสอบชุมชนที่มีปัญหาความขัดแย้งรุนแรง

กรณีชุมชนที่มีปัญหาความขัดแย้งกับเอกชนอย่างรุนแรง 3 แห่ง คือ ชุมชนบ้านโนไร่ ชุมชนแหลมป้อม และชุมชนบ้านทับตะวัน ในจังหวัดพังงา คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ได้ตรวจสอบข้อเท็จจริงแล้วเสร็จและมีความเห็นเสนอรัฐบาลวันที่ 28 ธันวาคม 2548 สรุปว่า

1) **ชุมชนบ้านโนไร่ (บ้านโนไร่ตะวันตก)** (คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ กรณีการละเมิดสิทธิในที่อยู่อาศัยและในที่ดินทำกิน บ้านโนไร่ตะวันตก, 2548 : 1 - 8)

(1) **ประเด็นปัญหา** คณะอนุกรรมการสิทธิในทรัพยากรน้ำและแร่ ตรวจสอบปัญหาที่ดินของชุมชนบ้านโนไร่ หมู่ 7 บ้านโนไร่ตะวันตก ตำบลนาเตย อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา พบว่าบริเวณนี้มีชุมชนตั้งบ้านอยู่อาศัยก่อนมีการขอสัมปทานทำเหมืองแร่เมื่อปี 2500 – 2517 เมื่อการทำเหมืองแร่ยุติลงชาวบ้านก็ยังอยู่ในที่ดินเดิม แต่ใช้ประโยชน์จากชุมชนเหมือง เลี้ยงปลาในกระชังและเป็นทางสัญจรออกทะเลเพื่อทำประมง บ้านกระต๊อบเปลี่ยนเป็นบ้านอยู่อาศัยถาวรและเป็นชุมชนใหญ่ขึ้น ชาวบ้านนับถือศาสนาอิสลาม มีกุโบร์ในที่ดินดังกล่าวด้วย

กลางปี พ.ศ. 2547 นายสมเกียรติ ลิธิระ นำเจ้าพนักงานรังวัดที่ดินเข้ามารังวัดที่ดินเพื่อออกโฉนดที่ดินแต่ชาวบ้านคัดค้าน เจ้าพนักงานรังวัดที่ดินจึงได้งดดำเนินการเพื่อให้ผู้ที่มีสิทธิในที่ดินตกลงกับชาวบ้านโดยยังไม่มีมีการฟ้องร้องดำเนินคดีเพื่อพิสูจน์สิทธิใดๆ

วันที่ 26 ธันวาคม 2547 เกิดคลื่นสึนามิถล่มบ้านชาวบ้านจนเสียหายหมด ชาวบ้านกลับเข้าไปปลูกบ้านในที่ดินเดิมและที่ดินใหม่บางส่วน โดยตรวจสอบทางทะเบียนพบว่าบ้านของชาวบ้านตั้งอยู่ในที่ดินรับรองการทำประโยชน์ (น.ส. 3 ก.) เลขที่ 1462 หมู่ที่ 7 ตำบลนาเตย อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา เดือนมิถุนายน 2547 นายสมเกียรติ ลิธิระ นำหนังสืออ้างว่าตนกับบุตรเป็นเจ้าของที่ดินตามหลักฐานหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส. 3 ก.) ทั้งหมด 23 แปลง เลขที่ดิน 1460, 1462, 1622, 1623, 1632, 1633, 1754, 1756, 1757, 1758, 1759, 1760, 1761, 1762, 1763, 1764, 1765, 1766, 1767, 1768, 1769, 1780 และ 1781 ที่ดินตั้งอยู่หมู่ที่ 7 ตำบลนาเตย อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา พร้อมประกาศให้ชาวบ้านรื้อถอนสิ่งปลูกสร้างและย้ายออกจากที่ดิน

(2) **กรอบการพิจารณา** คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้พิจารณาปัญหาที่ดินที่อยู่อาศัยของชุมชนบ้านโนไร่ตามกรอบกฎหมายดังต่อไปนี้

ก. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540

มาตรา 84 รัฐต้องจัดระเบียบการยึดถือครองที่ดินและการใช้ที่ดินอย่างเหมาะสม

ข. กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และ วัฒนธรรม

ข้อ 11 ข้อ 1 ย่อย รัฐภาคีแห่งกติกานี้รับรองสิทธิของทุกคนใน มาตรฐานการครองชีพที่พอเพียงสำหรับตนเองและครอบครัว ซึ่งรวมถึงอาหาร เครื่องนุ่งห่ม และ ที่อยู่อาศัยที่เพียงพอและสภาพการครองชีพที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ค. ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

มาตรา 1374 ถ้าผู้ครอบครองขาดยึดถือทรัพย์สินโดยไม่สมัคร และได้คืนภายในเวลาหนึ่งปีนับแต่วันขาดยึดถือหรือได้คืนโดยฟ้องคดีภายในกำหนดเวลานั้น ไซ้ร ่ท่านมิให้ถือว่า การครอบครองสะดุดหยุดลง

ง. พระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2510

มาตรา 73 ผู้ถือประทานบัตรในเขตเหมืองแร่ เฉพาะแต่

(3) ใช้ที่ดินในเขตเหมืองแร่ที่ขุดเอาแร่แล้วหรือที่มีแร่ไม่ สมบูรณ์พอที่จะเปิดการทำเหมืองเพื่อเกษตรกรรมในระหว่างอายุประทานบัตร แต่ทั้งนี้เมื่อสิ้นอายุ ประทานบัตรแล้วมิให้ถือว่าเป็นการได้มาซึ่งสิทธิครอบครอง

(3) **ความเห็นของคณะกรรมการฯ** คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พิจารณาคำชี้แจงของนายสมเกียรติ ลีธิตะ เจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดพังงา สาขาตะกั่วป่า และ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องแล้วเห็นว่า การออกหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส. 3 ก.) จำนวน 18 แปลงเป็นการออกเอกสารสิทธิโดยมิชอบ เนื่องจากเป็นที่ดินบริเวณชุมเหมืองเก่าซึ่งตาม พระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2510 มาตรา 73 เมื่อผู้ขอประทานบัตรมิได้มีหลักฐานแสดงตนว่าเป็น เจ้าของที่ดินในที่ดินดังกล่าวยอมแสดงว่าเป็นที่ดินของรัฐ ซึ่งเมื่อประทานบัตรสิ้นอายุแล้วได้มี ราษฎรเข้ามาทำประโยชน์โดยการเลี้ยงปลาในกระชังจำนวนมากมาเป็นเวลานานหลายสิบปี นับตั้งแต่เลิกกิจการทำเหมืองแร่มาโดยไม่มีผู้ใดได้แย้งสิทธิดังกล่าวมาก่อนเลย นอกจากนั้นที่ดิน ตามหนังสือรับรองการทำประโยชน์หลายแปลงออกไปทับบริเวณป่าชายเลนบางส่วน บางแปลงทับ ป่าชายเลนทั้งแปลงยอมย้าให้เห็นถึงความถ้อยแถลงในการออกหนังสือรับรองการทำประโยชน์ทั้ง 18 แปลงดังกล่าว ส่วนที่ดินแปลงที่มีข้อพิพาทกับราษฎรนั้น ราษฎรได้ปลูกบ้านเรือนอยู่บางส่วน ประมาณ 4-5 หลังคาเรือน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 หลังเกิดคลื่นสึนามิราษฎรได้ปลูกบ้านเพิ่มขึ้นเป็น ประมาณ 20 หลังคาเรือนแต่ยังคงอยู่ในที่ดินเดิม ดังนั้น ที่ดินตามหนังสือรับรองการทำประโยชน์ มีสิทธิเพียงสิทธิครอบครองเท่านั้น ราษฎรที่อาศัยอยู่ในหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส. 3 ก.) เลขที่ 1462 หมู่ที่ 7 ตำบลนาเตย อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา ที่ครอบครองที่ดินโดยยึดถือ เพื่อตนนานเกินกว่า 1 ปีแล้ว เมื่อรัฐมีภาระในการจัดระเบียบการถือครองและการใช้ที่ดินอย่าง

เหมาะสม ราษฎรที่อาศัยอยู่ในที่ดินดังกล่าวย่อมควรที่รัฐจะรับรองสิทธิในที่ดินของราษฎรเหล่านั้น

(4) **มาตรการที่เสนอรัฐบาล** คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเสนอ มาตรการแก้ไขปัญหาคณะชนบ้านโนไร่ให้รัฐบาลดำเนินการดังนี้

- ให้รัฐบาลเพิกถอนหนังสือการรับรองการทำประโยชน์ (น.ส. 3 ก.) เลขที่ดิน 1622, 1623, 1632, 1633, 1754, 1756, 1757, 1758, 1759, 1760, 1761, 1762, 1763, 1767, 1768, 1769, 1770 และ 1821 หมู่ที่ 7 ตำบลนาเตย ตำบลท้ายเหมือง จังหวัดพังงา ภายในเวลา 3 เดือน นับแต่วันที่รัฐบาลได้รับรายงานฉบับนี้

- ให้รัฐบาลรับรองสิทธิของราษฎรที่อาศัยในที่ดินบางส่วนตามที่ดิน หนังสือการรับรองการทำประโยชน์ (น.ส. 3 ก.) เลขที่ 1462 หมู่ที่ 7 ตำบลนาเตย ตำบลท้ายเหมือง จังหวัดพังงา ภายในเวลา 3 เดือน นับแต่วันที่รัฐบาลได้รับรายงานฉบับนี้

- ให้รัฐบาลรับรองสิทธิในการใช้ประโยชน์ของราษฎรบริเวณรอบและ ในชุมเหมืองเก่าในการอยู่อาศัยและเลี้ยงปลาในประัง ภายในเวลา 3 เดือน นับแต่วันที่รัฐบาลได้รับรายงานฉบับนี้

- ให้รัฐบาลเยียวยาความเสียหายทั้งต่อบ้านเรือนและราษฎรใน บริเวณดังกล่าวอันเกิดจากกรณีพิบัติภัยสึนามิ (หากยังไม่จ่าย) ภายในเวลา 3 เดือน นับแต่วันที่ รัฐบาลได้รับรายงานฉบับนี้

- ให้รัฐบาลดูแลมิให้ราษฎรในบริเวณดังกล่าวถูกข่มขู่คุกคาม หรือถูกรบกวนการครอบครองจากบุคคลกลุ่มต่างๆ ในทันที นับแต่วันที่รัฐบาลได้รับรายงานฉบับนี้

2) **ชุมชนบ้านแหลมป้อม** (คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ กรณี การละเมิดสิทธิในที่อยู่อาศัยและในที่ดินทำกิน บ้านแหลมป้อม, 2548 : 1 - 3)

(1) **ประเด็นปัญหา** คณะอนุกรรมการสิทธิในทรัพยากรน้ำและแร่ได้ เดินทางไปตรวจสอบปัญหาที่ดินชุมชนบ้านแหลมป้อมพบว่า ชุมชนบ้านแหลมป้อมเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนบ้านน้ำเค็ม ตั้งอยู่ที่หมู่ 2 ตำบลบางม่วง อำเภอดำรงวิทยารัษฎา จังหวัดพังงา ปี พ.ศ. 2514 ชาวบ้านเริ่มเข้ามาอยู่อาศัย โดยมีทั้งคนงานเหมืองแร่ บางส่วนก็หาแร่ตามชายหาด

ปี พ.ศ. 2519 - 2520 ชาวบ้านเริ่มเข้ามาอาศัยอยู่หลายครอบครัวมากขึ้น โดยปลูกกระท่อมหอหรือบ้านหลังเก่าๆ เมื่อเหมืองแร่ยุติกิจการลงชาวบ้านก็เปลี่ยนไปทำอาชีพต่างๆ เช่น ออกเรือหาปลา ค้าขาย รับจ้าง ทำปลาเค็ม เลี้ยงหมู ฯลฯ และสภาพบ้านที่เป็นกระท่อมหอหรือหลังเล็กก็ปรับปรุงเป็นที่อยู่อาศัยถาวรขึ้น

ปี พ.ศ. 2533 ทางราชการได้ออกทะเบียนบ้านและเลขที่บ้านให้กับชาวบ้าน บางส่วน สำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบทได้ทำถนนลูกรังเข้าไปในหมู่บ้าน ต่อมาองค์การบริหาร

ส่วนตำบลบางม่วงรับช่วงการบูรณะซ่อมแซมถนนดังกล่าว ปี พ.ศ. 2539 การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค ได้ปักเสาพาดสายไฟฟ้าเข้ามาให้ทุกครัวเรือนได้มีไฟฟ้าใช้

ปี พ.ศ. 2546 บริษัทฟาร์อีสต์ เทคดิง แอนด์ คอนสตรัคชั่นจำกัด เข้ามาอ้างสิทธิ ในที่ดินในบริเวณนั้น จนมีการฟ้องร้องเป็นคดีต่อศาลจังหวัดพังงากับชาวบ้านบางส่วน

เมื่อวันที่ 26 ธันวาคม 2547 เกิดคลื่นสึนามิถล่มบ้านของชาวบ้านพังเสียหายหมด ชาวบ้านที่รอดตายพยายามเข้าไปค้นศพสมาชิกในครอบครัวในบริเวณนั้น แต่ถูกผู้อ้างว่าเป็น เจ้าหน้าที่บริษัทฟาร์อีสต์ฯ ได้ข่มขู่ชาวบ้านไม่ให้เข้าไป ต่อมาวันที่ 28 ธันวาคม 2547 บริษัทฟาร์อีสต์ฯ ได้ปิดกั้นรอบบริเวณดังกล่าวและปักป้ายมีข้อความว่า “ที่ดินแปลงมีเอกสารสิทธิ เป็นสิทธิครอบครอง น.ส. 3 ก. เลขที่ 920, 921 และ 922 โฉนดที่ดินเลขที่ 2679, 3373 และตามคำพิพากษาศาลฎีกา คดีแดงเลขที่ 1211, 1212/2537 ของบริษัทฟาร์อีสต์ฯ ห้ามบุกรุก หรือปลูกสิ่งปลูกสร้างสิ่งใดๆ ทั้งสิ้น”

(2) **กรอบการพิจารณา** คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้ พิจารณาข้อขัดแย้งของชุมชนบ้านแหลมป้อมโดยยึดถือตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ดังนี้

มาตรา 4 สักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ และเสรีภาพของบุคคล ย่อมได้รับความคุ้มครอง

มาตรา 46 บุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมย่อมมีสิทธิ อนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ หรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและ ของชาติและมีส่วนร่วมในการจัดการการบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน

มาตรา 56 สิทธิของบุคคลที่จะมีส่วนร่วมร่วมกับรัฐและชุมชนใน การบำรุงรักษาและการได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพ และ ในการคุ้มครอง ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ดำรงชีพอยู่ได้อย่างปกติและ ต่อเนื่องในสิ่งแวดล้อมที่จะไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพ หรือคุณภาพชีวิต ของประชาชนย่อมได้รับการคุ้มครอง

มาตรา 79 รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วม ในการสงวน บำรุง รักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและ ความหลากหลายทาง ชีวภาพอย่างสมดุล รวมทั้งมีส่วนร่วมในการบำรุง รักษา และคุ้มครองคุณภาพสิ่งแวดล้อม ตาม หลักการพัฒนาที่ยั่งยืน ตลอดจนควบคุมและกำจัดการมลพิษที่มีผลต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพ และคุณภาพชีวิตของประชาชน

มาตรา 84 รัฐต้องจัดระเบียบการถือครองที่ดินและการใช้ที่ดินอย่างเหมาะสม จัดหาแหล่งน้ำเพื่อเกษตรกรรมให้เกษตรกรอย่างทั่วถึง และรักษาผลประโยชน์ของเกษตรกรในการผลิตและการตลาดสินค้าเกษตรให้ได้ผลตอบแทนสูงสุด รวมทั้งส่งเสริมการรวมตัวของเกษตรกรเพื่อการวางแผนการเกษตรและรักษาผลประโยชน์ร่วมกันของเกษตรกร

(3) **ความเห็นของคณะกรรมการ** คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ วิเคราะห์คำชี้แจงของกรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่และเจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดพังงา สาขาตะกั่วป่าแล้วเห็นว่า น่าเชื่อว่าที่ดิน น.ส. 3 ก. เลขที่ 920, 921 และ 922 ตำบลบางม่วง อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา เป็นบริเวณพื้นที่ประทานบัตรเหมืองแร่ของบริษัททองแสงจำกัด เลขที่ 9848/9825 มีนายลิมปี กุลวานิช บิดานายเกียรติ กุลวานิช เป็นเจ้าของ ต่อมานายเกียรติ กุลวานิช เป็นเจ้าของแทน ในเอกสารประกอบของกรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่ระบุอย่างชัดเจนว่าเป็นประทานบัตรในที่ดินของราษฎร ประกอบกับรูปที่ดินใน น.ส. 3 ก. เลขที่ 920, 921 และ 922 ระบุว่าด้านทิศตะวันตกจรดที่ประทานบัตรบริษัททองแสงจำกัด ส่วนด้านทิศตะวันออกของนายเกรียงศักดิ์ สุวรรณพฤกษ์ ทั้ง 3 แปลงเช่นเดียวกัน ซึ่งเมื่อพิจารณาประกอบกับประทานบัตรของบริษัททองแสงจำกัด เลขที่ 9848/9777 มีลักษณะเป็นที่ราบริมทะเล ทับป่าไม้ ชายทะเลและทะเลมหาสมุทรอินเดียบางส่วน ตามหลักการของกรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่แล้ว ที่ดินในการทำเหมืองแร่เป็นที่ดินของรัฐ เมื่อประทานบัตรหมดอายุแล้วย่อมตกกลับมาเป็นของรัฐตามเดิม ดังนั้น ที่บริษัทฟาร์อีสต์ เทรคคิง แอนด์ คอนสตรัคชั่น จำกัด อ้างว่าที่ดินทั้ง 3 แปลงอยู่ติดกับทะเล มหาสมุทรอินเดียจึงขัดกับความเป็นจริง ซึ่งเป็นที่ดินที่ชาวบ้านแหลมป้อมอาศัยอยู่มาเป็นเวลานานแล้วก็คือที่ดินที่บริษัททองแสงจำกัดได้ประทานบัตรทำเหมืองแร่ริมทะเลและเมื่อประทานบัตรสิ้นอายุลงย่อมกลับมาเป็นของรัฐ เมื่อรัฐมีหน้าที่ต้องจัดระบบการถือครองที่ดินและการใช้ที่ดินอย่างเหมาะสม รัฐชอบที่จะจัดสรรที่ดินบริเวณชุมชนแหลมป้อมอาศัยอยู่เป็นเวลานานให้แก่ราษฎรนั้นๆ ต่อไป ประกอบกับชุมชนแหลมป้อมอยู่อาศัยในที่ดินดังกล่าวมาเป็นเวลาช้านานย่อมมีสิทธิใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่ดินดังกล่าวเพื่อการดำรงชีพของตนอย่างยั่งยืนตลอดไป

(4) **มาตรการที่เสนอรัฐบาล** คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้ เสนอมาตรการแก้ไขปัญหากรณีชุมชนบ้านแหลมป้อมต่อรัฐบาลดังนี้

- ให้รัฐบาลห้ามมิให้บริษัทฟาร์อีสต์ เทรคคิง แอนด์ คอนสตรัคชั่น จำกัดรบกวนการครอบครองและการใช้ประโยชน์ของชาวบ้านชุมชนแหลมป้อมโดยทันที นับแต่วันที่รัฐบาลได้รับรายงานฉบับนี้

- ให้รัฐบาลเร่งรัดการรับรองสิทธิในที่ดินให้แก่ชาวบ้านชุมชนแหลมป้อมที่ครอบครองอยู่แต่เดิมก่อนเกิดกรณีพิพาทกับสืนามิภายในเวลา 3 เดือน นับแต่วันที่รัฐบาลได้รับรายงานฉบับนี้

- ให้รัฐบาลเร่งรัดให้หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องให้จัดการให้ชาวบ้านชุมชนแหลมป้อมมีไฟฟ้าและประปาใช้ภายในเวลา 3 เดือน นับแต่วันที่รัฐบาลได้รับรายงานฉบับนี้

3) **ชุมชนบ้านทับตะวัน** (คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ กรณีการละเมิดสิทธิในที่อยู่อาศัยและในที่ดินทำกิน บ้านทับตะวัน, 2548, 1 - 4)

(1) **ประเด็นปัญหา** คณะอนุกรรมการสิทธิในทรัพยากรน้ำและแร่ได้สำรวจปัญหาที่ดินของชุมชนบ้านทับตะวันพบว่า บริเวณชุมชนเป็นชุมชนเมืองจำนวนมากมายเมื่อราคาคืนถูกตกลงนายทุนที่ทำเหมืองก็เลิกกิจการไป ชาวบ้านที่เคยทำแร่ขนาดเล็กโดยการร่อนแร่หรือการใช้เครื่องมือเล็กๆ คู่อแร่ขึ้นมาก็เลิกกิจการแล้วหันไปทำสวนเลี้ยงสัตว์แทน ในช่วง 10 กว่าปีที่ผ่านมาชาวบ้านเลิกทำสวนหรือเลี้ยงสัตว์เนื่องจากพื้นดินไม่อุดมสมบูรณ์ดังก่อน โดยหันไปประกอบอาชีพประมงพื้นบ้าน โดยนำเรือประมงไปจอดไว้ที่ชุมชนน้ำเขียว

ชาวบ้านประมาณ 70 ครัวเรือนในชุมชนบ้านทับตะวัน ตำบลบางม่วง อำเภอดะกั่วป่า จังหวัดพังงา เป็นชาวเลเผ่ามอแกนซึ่งไม่สนใจหรือขาดความเข้าใจเกี่ยวกับการถือครองที่ดินตามกฎหมาย ทำให้ที่ดินที่ชาวบ้านอาศัยอยู่เป็นที่ดินที่มีเอกสารสิทธิโดยที่ชาวบ้านไม่ทราบหลังจากเกิดคลื่นสืนามิมีผู้อ้างตัวเป็นเจ้าของที่ดิน (นางรัมภา กุลวานิช) เข้ามารังวัดหลายครั้ง แต่ถูกคัดค้านจากชาวบ้าน ผู้ที่อ้างว่าเป็นเจ้าของที่ดินจึงไม่สามารถรังวัดที่ดินเพื่อออกโฉนดได้

(2) **กรอบการพิจารณา** คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้พิจารณาปัญหาที่ดินของชุมชนบ้านทับตะวันโดยยึดถือกฎหมายที่ใช้เป็นกรอบการพิจารณาดังนี้

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540

มาตรา 84 รัฐต้องจัดระเบียบการยึดถือครองที่ดินและการใช้ที่ดินอย่างเหมาะสม

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

มาตรา 1384 ถ้าผู้ครอบครองขาดยึดถือทรัพย์สินโดยไม่สมัครและได้คืนภายในเวลาหนึ่งปีนับแต่วันขาดยึดถือหรือได้คืน โดยฟ้องคดีภายในกำหนดเวลานั้นไซ้รู้ท่านมิให้ถือว่าครอบครองสะดุ้งหลุด

(3) **ความเห็นของคณะกรรมการฯ** จากการวิเคราะห์คำชี้แจงของนางรัมภา กุลวานิช กรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่ และเจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดพังงา สาขาตะกั่วป่า คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเห็นว่า ข้อเท็จจริงทั้งจากพยานบุคคลและภาพถ่ายทางอากาศชี้ให้เห็นว่า ชาวบ้านไทยใหม่ บ้านทับตะวัน (มอแกน) เข้ามาอยู่ใน

พื้นที่ของ ส.ค. 1 และ น.ส. 3 เลขที่ 89 หมู่ที่ 7 ตำบลบางม่วง อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา มาเป็นเวลานานหลายสิบปีแล้ว อีกทั้งการที่นางเฉลียว แผ้วชมพู่ และนางรัมภา กุลวานิช ผู้ถือสิทธิครอบครองเดิมและปัจจุบันอยู่ก็ตาม แม้จะเห็นได้ว่าชาวบ้านไทยใหม่บ้านทับตะวันได้ครอบครองยึดถือที่ดินดังกล่าวเพื่อตน จากการตรวจสอบหลักฐานทะเบียนบ้านพบว่า ชุมชนดังกล่าวเพิ่งได้รับทะเบียนบ้านเมื่อ พ.ศ. 2523 และที่มากที่สุดในปี พ.ศ. 2535 ดังนั้นเมื่อนางรัมภา กุลวานิช ซึ่งมีชื่อเป็นผู้ครอบครองที่ดินแต่ขาดการยึดถือที่ดินเกินกว่าปีหนึ่งแล้วยอมเสียการครอบครองดังกล่าวไป อีกรัฐมีหน้าที่ต้องจัดระบบการถือครองที่ดินและการใช้ที่ดินอย่างเหมาะสมแล้ว รัฐจึงชอบที่จะเพิกถอนสิทธิในที่ดิน น.ส. 3 ก. เลขที่ 89 หมู่ 7 ตำบลบางม่วง อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา

(4) **มาตรการที่เสนอรัฐบาล** คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้เสนอรัฐบาลดำเนินการกรณีชุมชนบ้านทับตะวัน ดังนี้

- ให้รัฐบาลเพิกถอน น.ส. 3 เลขที่ 89 หมู่ 7 ตำบลบางม่วง อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา ภายใน 3 เดือนนับแต่วันที่รัฐบาลได้รับรายงานฉบับนี้
- ให้รัฐบาลเร่งรัดการรับรองสิทธิในที่ดินให้แก่ชาวบ้านไทยใหม่บ้านทับตะวันที่ครอบครองอยู่แต่เดิมก่อนกรณีพิพัตถ์ภัยสึนามิภายใน 3 เดือน นับแต่วันที่รัฐบาลได้รับรายงานฉบับนี้
- ให้รัฐบาลเยียวยาในความเสียหายทั้งต่อบ้านเรือนและทรัพย์สินอันเกิดจากกรณีพิพัตถ์ภัยสึนามิ (หากยังไม่จ่าย) ภายใน 3 เดือน นับแต่วันที่รัฐบาลได้รับรายงานฉบับนี้

2.5.4. การดำเนินงานของศูนย์อำนวยการต่อสู้เพื่อเอาชนะความยากจนแห่งชาติ (ศตจ.)

เนื่องจากปัญหาที่ดินเป็นปัญหาพื้นฐานของความยากจน ศูนย์อำนวยการต่อสู้เพื่อเอาชนะความยากจนแห่งชาติ (ศตจ.) จึงมีส่วนรับผิดชอบการแก้ไขปัญหาที่ดินอยู่อาศัยของผู้ประสบภัยด้วย แต่แรกนั้น ศตจ. ได้มอบหมายให้คณะกรรมการแก้ไขปัญหาความยากจนมีหน้าที่แก้ไขปัญหาและฟื้นฟูชุมชนที่ประสบภัยจากคลื่นสึนามิ แต่ต่อมากลับปรากฏว่าปัญหาที่ดินในพื้นที่ 6 จังหวัดชายฝั่งและรุนแรงมากขึ้น เพราะว่าที่ดินของรัฐมีหลายหน่วยงานดูแล เกี่ยวข้องกับกฎหมายหลายฉบับ คณะกรรมการแก้ไขปัญหาความยากจนขาดความเหมาะสมในการทำหน้าที่ดังกล่าว ดังนั้น ศูนย์อำนวยการต่อสู้เพื่อเอาชนะความยากจนแห่งชาติจึงได้ดำเนินการดังนี้ (ศูนย์อำนวยการต่อสู้เพื่อเอาชนะความยากจนแห่งชาติ, 2548 : 1 - 3)

2.5.4.1 การแต่งตั้งคณะกรรมการสนับสนุนการแก้ไขปัญหาที่ดินเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนในพื้นที่ประสบภัยกรณีพิพัตถ์ภัยสึนามิและพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง มีอำนาจหน้าที่ดังนี้

(1) กำหนดมาตรการแนวทางแก้ไขปัญหาดินในพื้นที่ธรณีพิบัติ 6 จังหวัดและพื้นที่อื่นที่เกี่ยวข้องเพื่อแก้ไขปัญหาคความยากจนเพื่อให้เกิดความถูกต้อง ชอบด้วยกฎหมาย มีความเป็นธรรม เกิดความเสมอภาค และสามารถแก้ไขปัญหาคความเดือดร้อนของราษฎรได้อย่างยั่งยืน โดยนำมาตรการแก้ไขปัญหาคของคณะกรรมการแก้ไขปัญหาคการบุกรุกที่ดินของรัฐ (กบร.) มาประกอบการพิจารณาด้วย ทั้งนี้ ให้คำนึงถึงความเหมาะสมและวัฒนธรรมในการอยู่อาศัยและทำกิน ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม การส่งเสริมอาชีพและการท่องเที่ยวในเชิงอนุรักษ์และวัฒนธรรม พร้อมทั้งการอนุรักษ์ที่ดินของรัฐไว้ใช้ประโยชน์ในอนาคตและอื่นๆ ตามที่เห็นสมควร

(2) เร่งรัดติดตามผลการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้เป็นไปตามมาตรการและแนวทางการแก้ไขปัญหาดินตามข้อ (1)

(3) เรียกพยานบุคคล พยานเอกสารจากส่วนราชการที่เกี่ยวข้องเพื่อประกอบการพิจารณา

(4) ให้กระทรวงทบวงกรมที่เกี่ยวข้องรวมทั้งผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ ท้องที่มีปัญหาให้การสนับสนุนและให้ความร่วมมือตามที่คณะอนุกรรมการฯ ร้องขอ

(5) ในกรณีที่ปัญหาคพิพาทระหว่างเอกชนกับเอกชน ให้คณะอนุกรรมการฯ เป็นหน่วยงานกลางในการประสานงานเพื่อช่วยเหลือหาข้อยุติในการไขปัญหาคข้อพิพาท

(6) ให้คณะอนุกรรมการชุดนี้อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของคณะอนุกรรมการจัดที่ดินที่ทำกิน เอกสารสิทธิ และที่อยู่อาศัยคนยากจน

(7) แต่งตั้งคณะทำงานเพื่อตรวจสอบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการครอบครองที่ดินกรณีปัญหาคแรงกดดัน หรือคณะทำงานอื่นๆ ตามความจำเป็น

(8) ปฏิบัติงานอื่นตามที่ผู้อำนวยการศูนย์อำนวยการต่อสู้เพื่อเอาชนะความยากจนแห่งชาติมอบหมาย

ให้สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) เป็นฝ่ายเลขานุการ

2.5.4.2 การกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาดินในพื้นที่ประสบภัย

ศูนย์ประสานสนับสนุนการแก้ไขปัญหาคความยากจนภาคประชาชน (พรณทิพย์ เพชรมาก, 2548, 1 - 2) ได้นำแผนฟื้นฟูพัฒนาที่อยู่อาศัยและชุมชนซึ่งเครือข่ายผู้ประสบภัย 6 จังหวัดจัดทำเสนอต่อศูนย์อำนวยการต่อสู้เพื่อเอาชนะความยากจนแห่งชาติ (ศตจ.) พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ รองนายกรัฐมนตรี ประธานศูนย์อำนวยการฯ เห็นว่ามีหลายเรื่องเกินขีดความสามารถของชุมชนและหน่วยงานในพื้นที่ที่จะแก้ไขปัญหาคได้โดยเฉพาะปัญหาคที่ดิน พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ จึงได้สั่งการให้พลเอกสุรินทร์ พิกุลทอง รองประธานกรรมการแก้ไขปัญหาคการบุกรุกที่ดินของรัฐ และรองประธานอนุกรรมการที่ดินของศูนย์อำนวยการต่อสู้เพื่อเอาชนะความยากจนแห่งชาติ เป็น

ประธานการประชุมผู้เกี่ยวข้อง พลเอกสุรินทร์ พิกุลทอง ได้เชิญประชุมผู้ว่าราชการจังหวัด รองผู้ว่าราชการจังหวัด เจ้าพนักงานที่ดินจังหวัด เจ้าหน้าที่สำนักงานป่าไม้ เจ้าหน้าที่สำนักงาน ที่ราชพัสดุ ผู้บริหารหน่วยงานส่วนกลางที่เกี่ยวข้องกับที่ดิน ตัวแทนชุมชนผู้ประสบภัย สถาบัน พัฒนาองค์กรชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้องประชุมวิเคราะห์สภาพปัญหาที่ดินเป็นรายชุมชน รวมทั้งได้ เดินทางลงไปสำรวจปัญหาที่ดินในชุมชนที่มีปัญหาเกือบทุกชุมชนทั้ง 6 จังหวัด ตลอดจนจัด ประชุมสัมมนาระดมความคิดเห็นหลายครั้งจนกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาดังนี้

1) แนวปฏิบัติที่กำหนดโดยอำนาจของคณะกรรมการฯ

(1) กรณีชุมชนที่อยู่ในที่จับจอง / ที่ตกสำรวจ ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ร่วมกับชุมชนไปตรวจสอบว่าอยู่ในที่ดินเขตป่าหรือที่ดินสาธารณะหรือไม่ ถ้าไม่มีปัญหาให้ ดำเนินการออกเอกสารสิทธิต่อไปได้ เช่น ชุมชนบ้านปากเตรียม จังหวัดพังงา ชุมชนบ้านคลอง ปากบาง (หาดป่าตอง) จังหวัดภูเก็ต โดยอาจออกเอกสารสิทธิและกรรมสิทธิ์กลุ่ม

(2) กรณีชุมชนมีปัญหาแนวเขตไม่ชัดเจนหรืออยู่ในพื้นที่ที่เตรียมประกาศ เป็นเขตอุทยาน ให้ใช้ภาพถ่ายทางอากาศเป็นหลักฐานดำเนินการพิสูจน์ เช่น ชุมชนบ้านหาดทรายขาว ชุมชนบ้านหาดทรายดำ จังหวัดระนอง

(3) กรณีชุมชนที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ดั้งเดิมในพื้นที่ชายหาด ให้ชุมชนสามารถ อาศัยในบริเวณเดิมได้ โดยจัดปรับผังสภาพพื้นที่ให้ถูกสุขลักษณะหรือไม่กระทบต่อสิ่งแวดล้อม เช่น ชุมชนบ้านหัวแหลม 1,2 อำเภอเกาะลันตา จังหวัดกระบี่

(4) กรณีชุมชนที่อยู่ดั้งเดิมโดยมีหลักฐานชัดเจนว่าอยู่มาก่อนประกาศเป็น ที่ดินสาธารณะ ให้ชุมชนสร้างในที่เดิมได้โดยใช้กฎหมายที่ดินมาตรา 9 และดำเนินการตามมาตรา 10, 11 ต่อไป เช่น ชุมชนบ้านทุ่งหว้า จังหวัดพังงา

(5) กรณีปัญหาที่ดินมีความซับซ้อนและเป็นกรณีพิพาทระหว่างเอกชนกับ เอกชน ให้ฝ่ายปกครอง (นายอำเภอ) ไปช่วยประนีประนอมเบื้องต้น และให้แต่งตั้งคณะกรรมการ ตรวจสอบข้อเท็จจริงซึ่งสำนักแก้ไขการบุกรุกที่ดินของรัฐเป็นประธาน ผู้แทนอัยการสูงสุด กรมที่ดิน กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ จังหวัด / อำเภอ กรมการปกครอง นักวิชาการ ตัวแทน ชุมชน สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน ตรวจสอบข้อเท็จจริงในพื้นที่ชุมชนบ้านน้ำเค็ม ชุมชนบ้าน ทับตะวัน ชุมชนบ้านโนไร่ และชุมชนเกาะคอเขา จังหวัดพังงา

2) แนวปฏิบัติที่ประธานศูนย์อำนวยการต่อสู้เพื่อเอาชนะความยากจนแห่งชาติเห็นชอบ

(1) กรณีที่ดินที่มีเอกสารสิทธิ ให้ดำเนินการแก้ไขปัญหไปตาม กฎหมายนั้นๆ

(2) กรณีไม่มีเอกสารสิทธิ หากอยู่ในเกณฑ์ตามข้อกำหนดที่สามารถออกเอกสารสิทธิได้ให้หน่วยงานที่รับผิดชอบรีบดำเนินการโดยด่วน

(3) กรณีที่เป็นที่ดินของรัฐ ให้พิจารณาดำเนินการดังนี้

(3.1) กรณีได้แย่งสิทธิ ให้ดำเนินการพิสูจน์สิทธิตามแนวทางการแก้ไขปัญหาของคณะกรรมการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ

(3.2) กรณีไม่ได้แย่งสิทธิ ให้พิจารณาว่าจะสมควรและสามารถให้ครอบครองทำประโยชน์ในที่ดินเดิมได้หรือไม่

(3.3) หากไม่สมควรและไม่สามารถให้ครอบครองทำประโยชน์ในที่ดินเดิมได้ ให้พิจารณาจัดหาที่ดินอื่นให้เป็นการทดแทน

(3.4) หากเห็นสมควรและสามารถให้ครอบครองทำประโยชน์ในที่ดินเดิมได้ ให้ดำเนินการเกี่ยวกับการอนุญาตให้ถูกต้องตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องโดยคำนึงถึง

- ความเหมาะสมและวัฒนธรรมในการอยู่อาศัยและทำกิน
- ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม
- การส่งเสริมอาชีพและการท่องเที่ยว ทั้งในเชิงอนุรักษ์และวัฒนธรรมด้วย
- การอนุรักษ์ที่ดินของรัฐไว้ใช้ประโยชน์ในอนาคต
- อื่นๆ ที่เห็นสมควร

(4) กรณีที่เป็นปัญหาพิพาทระหว่างเอกชนกับเอกชน ให้จังหวัดเป็นหน่วยงานกลางในการประสานงานเพื่อหาข้อยุติในการแก้ไขปัญหาข้อพิพาท

2.5.5. การดำเนินงานของคณะกรรมการการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ (กปร.)

การบุกรุกที่ดินของรัฐเกิดขึ้นมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน แต่รัฐไม่สามารถแก้ไขปัญหาให้ลุล่วงได้โดยง่ายด้วยเหตุที่ที่ดินของรัฐมีหลายหน่วยงานดูแล เช่น นายอำเภอดูแลที่สาธารณะประโยชน์ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 กรมป่าไม้ดูแลที่ป่าไม้ตามพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 และพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 ส่วนที่ราชพัสดุกระทรวงการคลังถือกรรมสิทธิ์และอยู่ในการดูแลของกรมธนารักษ์ จึงเกิดปัญหาการทับซ้อนของแนวเขตที่ดินที่หน่วยงานของรัฐด้วยกันเองดูแล นอกจากนั้นความล่าช้าในการดำเนินการออกเอกสารสิทธิในที่ดินให้แก่ราษฎร รวมทั้งการกำหนดขอบเขตที่ดินของรัฐทับที่ดินอยู่อาศัยหรือทำกินของราษฎรก็เป็นปัญหาในการบริหารจัดการที่ดินด้วย ดังนั้น คณะกรรมการการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐจึงได้วางมาตรการต่างๆ เพื่อแก้ไขปัญหาที่ดินไว้ดังนี้ (คณะกรรมการการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ 2548 : 1-3)

2.5.5.1 การกำหนดแนวทางพิสูจน์สิทธิในที่ดิน

คณะกรรมการการการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐได้กำหนดแนวทางพิสูจน์สิทธิในที่ดินซึ่งใช้พิจารณาмаก่อนการเกิดคลื่นสึนามิไว้ว่า

1) การพิสูจน์สิทธิการครอบครองที่ดินของบุคคลในเขตที่ดินของรัฐ ต้องมีพยานหลักฐานที่เกี่ยวกับที่ดินแปลงนั้นซึ่งแสดงว่าได้ครอบครองทำประโยชน์อย่างต่อเนื่องมา ก่อนการเป็นที่ดินของรัฐ ดังนี้

(1) เอกสารที่ทางราชการทำขึ้นและพิสูจน์ได้ว่าเป็นเอกสารซึ่งลงวันที่ ก่อนการเป็นที่ดินของรัฐ หรือ

(2) เอกสารที่ทางราชการทำขึ้นและพิสูจน์ได้ว่าเป็นเอกสารซึ่งลงวันที่ ภายหลังการเป็นที่ดินของรัฐแต่ก่อนวันที่ประมวลกฎหมายที่ดินใช้บังคับ (วันที่ 1 ธันวาคม 2497) โดยเอกสารดังกล่าวมีข้อความแสดงว่าได้ครอบครองทำประโยชน์ในที่ดินแปลงนั้นมาก่อนการเป็นที่ดินของรัฐ

(3) พยานหลักฐานอื่นนอกจากข้อ 1.1 หรือ 1.2 เช่น ส.ค. 1 หรือ พยานบุคคล เป็นต้น เมื่อพิจารณาแล้วเห็นว่าพยานหลักฐานนั้นมีส่วนสนับสนุนคำกล่าวอ้างว่าได้มีการครอบครองทำประโยชน์มาก่อนการเป็นที่ดินของรัฐ ให้ดำเนินการอ่านภาพถ่ายทางอากาศของกรมแผนที่ทหารที่ถ่ายภาพนั้นไว้เป็นครั้งแรกหลังจากเป็นที่ดินของรัฐ หากปรากฏร่องรอยการทำประโยชน์ในที่ดินที่อยู่ในภาพถ่ายทางอากาศนี้จะเชื่อตามพยานหลักฐานอื่นนั้น

2) เมื่อได้พิสูจน์สิทธิการครอบครองที่ดินตามข้อ 1) แล้ว ปรากฏว่ามี การครอบครองทำประโยชน์ในที่ดินภายหลังการเป็นที่ดินของรัฐ ให้คณะกรรมการการการแก้ไข ปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐระดับจังหวัดแจ้งผลการพิสูจน์สิทธิดังกล่าวให้บุคคลที่ครอบครองที่ดิน ทราบภายในกำหนด 30 วันทำการ และแจ้งให้หน่วยงานของรัฐที่มีอำนาจหน้าที่ดูแลรักษาที่ดินของ รัฐดำเนินการ ดังนี้

(1) กรณีที่ผู้ครอบครองที่ดินมีหนังสือแสดงสิทธิในที่ดิน ให้แจ้ง เจ้าพนักงานที่ดินดำเนินการตามมาตรา 61 แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน

(2) กรณีที่ผู้ครอบครองที่ดินได้ยื่นคำขอออกหนังสือแสดงสิทธิในที่ดิน ให้ยื่นคัดค้านการออกหนังสือแสดงสิทธิในที่ดินต่อเจ้าพนักงานที่ดิน เพื่อให้ดำเนินการสอบสวน เปรียบเทียบตามมาตรา 60 แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน

(3) กรณีที่ผู้ครอบครองที่ดินไม่มีหนังสือแสดงสิทธิในที่ดินและไม่ได้ยื่น คำขอออกหนังสือแสดงสิทธิในที่ดิน ให้ดำเนินการตามกฎหมายและระเบียบต่อไป

2) เมื่อได้พิสูจน์สิทธิการครอบครองที่ดินตามข้อ 1) แล้ว ปรากฏว่ามี การครอบครองทำประโยชน์ในที่ดินมาก่อนการเป็นที่ดินของรัฐ ให้คณะกรรมการการการแก้ไขปัญหา

การบุกรุกที่ดินของรัฐระดับจังหวัดแจ้งผลการพิสูจน์สิทธิดังกล่าวให้บุคคลที่ครอบครองที่ดินทราบภายในกำหนด 30 วันทำการ และแจ้งให้หน่วยงานของรัฐที่มีอำนาจหน้าที่ดูแลรักษาที่ดินของรัฐดำเนินการ ดังนี้

(1) กรณีที่หน่วยงานของรัฐดังกล่าวเห็นด้วยกับมติของคณะกรรมการการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐระดับจังหวัด ให้แจ้งเจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดดำเนินการตามกฎหมายและระเบียบต่อไป

(2) กรณีที่หน่วยงานของรัฐดังกล่าวไม่เห็นด้วยกับมติของคณะกรรมการการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐระดับจังหวัด ให้พิจารณาดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ต่อไป

2.5.5.2 การแต่งตั้งคณะทำงาน / คณะอนุกรรมการรับผิดชอบการแก้ไขปัญหาที่ดินของผู้ประสพภัย คณะกรรมการการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐได้แต่งตั้งคณะทำงาน / คณะอนุกรรมการรับผิดชอบการแก้ไขปัญหาที่ดินของผู้ประสพภัย ดังนี้

1) **คณะทำงานตรวจสอบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการครอบครองที่ดินในพื้นที่ ธรณีพิบัติ 6 จังหวัด**

มีหน้าที่ตรวจสอบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการครอบครองที่ดิน และรายงานผลพร้อมแนวทางดำเนินการแก้ไขปัญหาต่อคณะกรรมการการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ ต่อมา มีคำสั่งยกเลิกคณะกรรมการชุดนี้แล้วแต่งตั้งคณะอนุกรรมการการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ธรณีพิบัติ 6 จังหวัดดำเนินการแทน

2) **คณะอนุกรรมการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ธรณีพิบัติ 6 จังหวัด**

มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

(1) เรียกพยานบุคคล พยานเอกสารจากส่วนราชการที่เกี่ยวข้องเพื่อประกอบการพิจารณาตามข้อ (2)

(2) การดำเนินการของคณะอนุกรรมการฯ ให้ดำเนินการตามแนวทางแก้ไขปัญหาคณะกรรมการการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐและแนวทางดังต่อไปนี้ด้วย

(2.1) กรณีที่เป็นที่ดินที่มีเอกสารสิทธิให้ดำเนินการแก้ไขปัญหาไปตามกฎหมายนั้นๆ

(2.2) กรณีไม่มีเอกสารสิทธิหากอยู่ในหลักเกณฑ์ตามข้อกฎหมายที่สามารถออกเอกสารสิทธิได้ ให้หน่วยงานที่รับผิดชอบดำเนินการโดยด่วน

(3) กรณีที่เป็นที่ดินของรัฐ ให้พิจารณาดำเนินการดังนี้

(3.1) กรณีได้แย่งสิทธิ ให้ดำเนินการพิสูจน์สิทธิตามแนวทางการแก้ไขปัญหาของคณะกรรมการการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ (กปร.)

(3.2) กรณีที่ไม่ได้โต้แย้งสิทธิ ให้พิจารณาว่าสมควรและสามารถให้ครอบครองทำประโยชน์ในที่ดินเดิมได้หรือไม่

(3.2.1) หากไม่สมควรและไม่สามารถให้ครอบครองทำประโยชน์ในที่ดินเดิมได้ ให้พิจารณาจัดหาที่ดินอื่นให้เป็นการทดแทน

(3.2.2) หากเห็นเป็นการเหมาะสมและสามารถให้ครอบครองทำประโยชน์ในที่ดินเดิมได้ ให้ดำเนินการเกี่ยวกับการอนุญาตให้ถูกต้องตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องโดยคำนึงถึง

- ความเหมาะสมและวัฒนธรรมในการอยู่อาศัยและทำกิน
- ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม
- การส่งเสริมอาชีพและการท่องเที่ยวทั้งในเชิงอนุรักษ์และวัฒนธรรมด้วย
- การอนุรักษ์ที่ดินของรัฐไว้ใช้ประโยชน์ในอนาคต
- อื่นๆ ตามที่เห็นสมควร

3) ในกรณีที่เป็นปัญหาพิพาทระหว่างเอกชนกับเอกชน ให้คณะอนุกรรมการเป็นหน่วยงานกลางในการประสานงานเพื่อช่วยเหลือหาข้อยุติในการแก้ไขปัญหาคือพิพาท

4) ให้กระทรวง ทบวง กรมที่เกี่ยวข้อง ผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ อำเภอท้องที่กรณีพิพาทให้การสนับสนุน ให้ความร่วมมือตามที่คณะอนุกรรมการฯ ร้องขอ

5) ให้รายงานผลการดำเนินการให้ประธานกรรมการแก้ไขปัญหาคือการบุกรุกที่ดินของรัฐทราบและพิจารณาโดยตรงเพื่อกราบเรียนนายกรัฐมนตรีเพื่อโปรดทราบและพิจารณานำเสนอคณะรัฐมนตรีแล้วแต่กรณี

2.5.6 มูลนิธิชุมชนไทกับการจัดทำแผนที่และภาพถ่ายทางอากาศพิสูจน์สิทธิในที่ดิน

กรณีปัญหาแนวเขตที่ดินที่ยังสับสนอยู่นั้น มูลนิธิชุมชนไทซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐได้รับมอบหมายได้สำรวจพื้นที่และข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับแผนที่และภาพถ่ายทางอากาศ เพื่อกำหนดแนวเขตที่ดินของรัฐให้ถูกต้องชัดเจน

ในงานรำลึก 1 ปี สีนามิ ภาคประชาชน เมื่อวันที่ 23 – 25 ธันวาคม 2548 มูลนิธิชุมชนไทย (2548) ได้จัดแสดงนิทรรศการการจัดทำแผนที่และภาพถ่ายทางอากาศระบุว่า (เอกสารอัดสำเนาของมูลนิธิชุมชนไทย, 2548) แนวทางที่ดำเนินการเป็นการนำระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ (GIS) (ฐานข้อมูลชนิดหนึ่งที่ใช้เก็บข้อมูลทางวิทยาศาสตร์ เช่น ถนน ทางน้ำ ตำแหน่งหมู่บ้านไว้ในคอมพิวเตอร์แทนแผนที่บนกระดาษ) มาแก้ไขปัญหาคือการพิสูจน์สิทธิในพื้นที่ต่างๆ ได้

รวมทั้งที่ดินอยู่อาศัยและที่ดินทำกินของชาวบ้านที่ประสบภัยจากคลื่นสึนามิด้วย การใช้ภาพถ่ายทางอากาศและภาพถ่ายดาวเทียมทำให้สามารถตรวจสอบข้อมูลต่างๆ ของพื้นที่ได้อย่างเป็นวิทยาศาสตร์ และช่วยหาข้อยุติที่สำคัญ เช่น พิสูจน์การใช้ประโยชน์ในที่ดินของชาวบ้านก่อนการออกเอกสารสิทธิให้นายทุนหรือการประกาศเขตอุทยานทับที่ เป็นต้น วิธีดำเนินการจะต้องใช้เจ้าหน้าที่สองฝ่าย ได้แก่

- ฝ่ายเทคนิค มีหน้าที่จัดทำ/จัดหาภาพถ่ายทางอากาศ/ภาพถ่ายดาวเทียม แผนที่เอกสารสิทธิ/ตำแหน่ง/ขอบเขตต่างๆ และข้อมูลจาก GPS ซึ่งเป็นเครื่องบอกตำแหน่งบนพื้นผิวโลกที่รับสัญญาณจากดาวเทียมจำนวนเกือบ 30 ดวงที่โคจรรอบโลก ปัจจุบันเครื่อง GPS รุ่นใหม่ๆ สามารถช่วยบอกตำแหน่งที่ถูกต้องได้อย่างแม่นยำ โดยมีความคลาดเคลื่อนเพียง 1 – 20 เซนติเมตร เท่านั้น

- ฝ่ายข้อมูล จะค้นหาประวัติความเป็นมาของชุมชน ลำดับเหตุการณ์ความขัดแย้ง สารบบคดีความต่างๆ ประทานบัตร สารบบหลักฐานที่ดิน ฯลฯ

ข้อมูลทั้งสองส่วนจะนำมาประมวลผล จากนั้นให้ชาวบ้านตรวจสอบแล้วส่งให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป

ขั้นตอนการพิสูจน์สิทธิในที่ดินโดยใช้แผนที่และภาพถ่ายทางอากาศสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. เก็บรวบรวมข้อมูล จาก

- ประวัติชุมชน หลักฐานการตั้งถิ่นฐาน (เช่น ร่องรอยการตั้งบ้านเรือน สุสาน แนวถนน เสาไฟฟ้า ฯลฯ)

- ภาพถ่ายทางอากาศ

2. หาขอบเขตชุมชนโดยใช้ GPS

3. หาข้อมูลเพิ่มเติม

- จากแผนที่ เช่น ราววงโคจรที่ดิน แผนที่อุทยานแห่งชาติ ฯลฯ

- จากเอกสาร เช่น ใบได้ส่วนการออกโฉนด เรื่องราวประทานบัตร ฯลฯ

4. ประมวลผล โดย

- เขียน + แสดงแผนที่

- ตรวจสอบความถูกต้องโดยชาวบ้าน

- ส่งให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

แผนที่และภาพถ่ายทางอากาศที่มูลนิธิชุมชนไทจัดทำขึ้นจะช่วยคลี่คลายปัญหาความขัดแย้งเรื่องที่ดินได้ดังนี้

1. ช่วยนำแผนที่ที่ดินหรือหลักฐานอื่นๆ เช่น ขอบเขตอุทยาน ขอบเขตประทานบัตร ซ่อนทับบนภาพถ่ายทางอากาศ

2. ช่วยให้ทราบว่ามีการใช้ประโยชน์อย่างไรในพื้นที่จากภาพถ่ายทางอากาศ
3. ช่วยหาขอบเขตชุมชนที่ถูกต้องลงบนภาพถ่ายทางอากาศร่วมกับชาวบ้าน
4. เป็นเครื่องมือชนิดเดียวกับที่หน่วยงานราชการใช้ ซึ่งเป็นกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ที่ช่วยให้การพิสูจน์สิทธิมีหลักฐานมากขึ้น

ในระหว่างการจัดนิทรรศการ มูลนิธิชุมชนไทได้นำผลการตรวจสอบขอบเขตชุมชนที่มีข้อพิพาทกับเอกชนที่จัดทำเสร็จแล้วมาแสดง ซึ่งชุมชนดังกล่าวจะนำไปเป็นหลักฐานใช้อ้างต่อศาลต่อไป

2.6 แนวทางแก้ไขปัญหาดินของกระทรวงมหาดไทย

กระทรวงมหาดไทยได้ประชุมหน่วยงานประกอบการรถไฟแห่งประเทศไทย สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน การเคหะแห่งชาติ กรุงเทพมหานคร กรมโยธาธิการและผังเมือง กรมที่ดิน กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น การไฟฟ้านครหลวง การประปาส่วนภูมิภาค เพื่อกำหนดแนวทางพ้องกันให้ประชาชนใช้ประโยชน์ในที่ดินสาธารณะและที่ดินของหน่วยราชการ โดยกระทรวงมหาดไทยให้ความเห็นชอบในหลักการว่า (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน, 2548 : 3)

1. ถ้าเป็นที่ดินที่หน่วยงานดูแลและต้องใช้ประโยชน์ขอให้หน่วยงานจัดหาที่ดินใหม่รองรับโดยไม่ไกลจากที่เดิม เพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนทางเศรษฐกิจและสังคม
2. กระทรวงมหาดไทยขอให้สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนตรวจสอบรายชื่อชุมชนทั้ง 200 ชุมชน พร้อมแผนที่แสดงที่ตั้งชุมชนเพื่อให้แต่ละหน่วยงานตรวจสอบข้อเท็จจริงในแต่ละพื้นที่ เพื่อจะได้วางแผนทางแก้ไขปัญหที่เหมาะสม
3. กรณีที่ดินของกรุงเทพมหานครต้องมีหนังสือเพิกถอนการเป็นที่ดินสาธารณะซึ่งมีขึ้นตอนมากในปัจจุบัน เพราะต้องมีการออกพระราชกฤษฎีการองรับ ประธานฯ ได้มอบหมายให้กรมที่ดินและกรุงเทพมหานครรับไปดำเนินการต่อ โดยให้สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนจัดทำหนังสือแจ้งรายชื่อชุมชน จำนวนครัวเรือนและสถานที่ตั้ง พร้อมข้อมูลที่เกี่ยวข้องอื่นๆ ต่อไป
4. ที่ดินสาธารณะประโยชน์ ซึ่งปกติกรรมที่ดินจะกันไว้เป็นที่สำหรับประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกันนั้น ปัจจุบันสามารถทำได้คราวละ 5 ปี หากเป็นการเช่าระยะยาวต้องมีกระบวนการดำเนินการเช่นเดียวกัน ที่ประชุมเห็นว่าถ้าเป็นที่ดินที่ชุมชนอาศัยอยู่ก่อนแล้วและในอนาคตยังสามารถอยู่ได้ในระยะยาวควรจะให้เช่าระยะยาวได้ ยกเว้นในกรณีบางแปลงไม่สามารถทำได้เพราะมีเงื่อนไขต้องการใช้ประโยชน์ที่ดินก็ให้พิจารณาที่ดินใหม่ให้ชุมชนได้อยู่อาศัย โดยขอให้กรมที่ดินรับหลักการเพื่อไปดำเนินการต่อไป
5. กรณีที่ดินจัดสรรของกระทรวงมหาดไทย เคยมีการประชุมร่วมระหว่างกระทรวง

มหาดไทย กรุงเทพมหานคร การเคหะแห่งชาติ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนแล้วมีข้อเสนอให้ชุมชนใช้ประโยชน์ โดยให้สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนออกแบบร่วมกับเขตที่เกี่ยวข้องแล้วนำเสนอต่อคณะกรรมการดูแลที่ดินจัดสรรของกระทรวงมหาดไทย สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนได้จัดทำส่งเสนอต่อคณะกรรมการชุดเล็กแล้ว กระทรวงมหาดไทยจะได้พิจารณาคำเนินการต่อไป

2.7 ข้อเสนอของผู้ประสบภัย

ในทัศนะของผู้ประสบภัยจากคลื่นสึนามิ แนวทางที่รัฐบาลและหน่วยงานต่างๆ กำหนดยังไม่เป็นธรรม ไม่เหมาะสม การผ่อนผันด้วยวิธีการต่างๆ ยังไม่ประกันความมั่นคงของชุมชนในอนาคต ผู้ประสบภัยจึงจัดตั้งเครือข่ายเรียกร้องและเสนอความเห็นต่อรัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้กำหนดนโยบายแก้ไขปัญหาที่ดินที่อยู่อาศัยให้เป็นรูปธรรมชัดเจน เช่น ข้อเสนอเรียกร้องของเครือข่ายผู้ประสบภัยจากคลื่นสึนามิ 6 จังหวัด ชมรมประมงพื้นบ้านจังหวัดตรัง ต่อมาเครือข่ายผู้ประสบภัยจากคลื่นสึนามิได้ร่วมกับเครือข่ายประชาชนกลุ่มอื่นๆ ที่มีปัญหาคล้ายกันเคลื่อนไหวเพื่อให้มีพลังการต่อรองหนักแน่นมากขึ้น ได้แก่ สหพันธ์เกษตรกรภาคเหนือ เครือข่ายองค์กรประชาชนภาคเหนือ เครือข่ายที่ดินแห่งประเทศไทย กลุ่มแนวร่วมเกษตรกรภาคเหนือ เครือข่ายสลัม 4 ภาค เครือข่ายป่าที่ดินภาคอีสาน เครือข่ายปฏิรูปที่ดินเพื่อคนจนภาคใต้ ข้อเสนอสำคัญๆ ที่เกี่ยวกับปัญหาที่ดินและที่อยู่อาศัยของผู้ประสบภัยจากคลื่นสึนามิมียังต่อไปนี้

2.7.1 ข้อเสนอของชมรมชาวประมงพื้นบ้าน จังหวัดตรัง

ชมรมชาวประมงพื้นบ้าน จังหวัดตรัง (2548 : 6) ได้จัดประชุมระดมความคิดเห็นเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาดินที่อยู่อาศัยและการตั้งชุมชนของชาวประมงพื้นบ้าน ที่ประชุมเสนอแนวทางดังกล่าวให้ผู้ว่าราชการจังหวัดตรัง สำนักงานที่ดินจังหวัดตรังและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องพิจารณาดังนี้

2.7.1.1 การจัดระเบียบต้องคำนึงถึงวิถีชีวิตวัฒนธรรมของชุมชนชายฝั่งและชาวประมงพื้นบ้าน รัฐต้องไม่ย้ายชุมชนโดยพลการ ในกรณีจัดที่อยู่ให้ชุมชนต้องทำการรับรองสิทธิให้ถูกต้องชัดเจน

2.7.1.2 หลายพื้นที่ที่มีการถูกขับไล่ออกจากพื้นที่ รัฐบาลต้องใช้โอกาสนี้รับรองสิทธิในที่อยู่อาศัยให้กับชุมชนชายฝั่งต่างๆ เบื้องต้นควรมี 3 สิทธิ คือ สิทธิของบุคคล สิทธิของชุมชนและสิทธิสาธารณะ

2.7.1.3 การจัดระเบียบพื้นที่ชายฝั่งและชายหาดของรัฐต้องไม่เน้นไปที่กิจกรรมที่ไม่เหมาะสม ผิดแปลกวัฒนธรรม ผิดค่านิยมนโยบายการท่องเที่ยวที่สามารถอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างไม่เบียดเบียน

2.7.2 คำประกาศและรูปธรรมปฏิรูปที่ดินโดยชุมชน – รูปธรรมและข้อเสนอการปฏิรูปที่ดินภาคประชาชน

วันที่ 17 – 19 พฤศจิกายน 2548 สหพันธ์เกษตรกรภาคเหนือและเครือข่ายองค์กรประชาชนภาคเหนือร่วมกับเครือข่ายที่ดินแห่งประเทศไทย กลุ่มแนวร่วมเกษตรกรภาคเหนือ เครือข่ายสลัม 4 ภาค เครือข่ายป่าที่ดินภาคอีสาน เครือข่ายปฏิรูปที่ดินเพื่อคนจนภาคใต้ และกลุ่มปัญหาที่ดินผู้ประสบภัยสึนามิภาคใต้ ได้จัดประชุมเพื่อนำเสนอรูปธรรมและข้อเสนอการปฏิรูปที่ดินภาคประชาชนในงาน “มหกรรมปฏิรูปที่ดินโดยชุมชน ปฏิบัติการภาคประชาชนเพื่อการแก้ไข ปัญหาความยากจนอย่างยั่งยืน” ณ พื้นที่ปฏิรูปที่ดินโดยชุมชนบ้านโป่ง หมู่ที่ 2 ตำบลแม่แฝก อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ที่ประชุมได้สรุปข้อเสนอให้รัฐนำที่ดินในพื้นที่มีปัญหา มาจัดสรรเป็นที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยตามหลักการปฏิรูปที่ดินโดยชุมชนดังนี้ (เครือข่ายปฏิรูปที่ดินแห่งประเทศไทย, 2548 : 1 – 2)

2.7.2.1 กรณีที่ดินของรัฐที่รัฐไม่ใช้ประโยชน์และชาวบ้านได้ครอบครองทำกินอยู่แล้ว ให้รัฐนำที่ดินดังกล่าวมาจัดให้ชาวบ้านและให้รับรองสิทธิการทำประโยชน์แก่ชุมชน

2.7.2.2 กรณีที่ดินของรัฐที่นำไปให้เอกชนสัมปทานเช่าที่ เช่น กรณีสวนปาล์มและเหมืองแร่ ให้รัฐแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นมาตรวจสอบสถานะของที่ดินว่าสัญญาเหล่านี้ชอบด้วยกฎหมาย หรือรัฐเสียประโยชน์ หรือหมดสัญญา หรือทำสัญญาเกินจริง หรือนุกรุกพื้นที่เกินสัญญา หรือไม่ เพื่อทำการยกเลิกสัญญาเช่าเหล่านั้นและนำที่ดินดังกล่าวมาจัดให้กับชาวบ้านในพื้นที่

2.7.2.3 กรณีที่ดินเอกชน ให้รัฐตรวจสอบสถานะของที่ดินว่าออกเอกสารสิทธิชอบด้วยกฎหมายหรือทิ้งร้างว่างเปล่าไม่ทำประโยชน์เกินกฎหมายกำหนดหรือไม่ หากออกมิชอบหรือทิ้งร้างว่างเปล่า ให้รัฐทำการเพิกถอนหรือเวนคืนแล้วนำที่ดินดังกล่าวมาจัดให้กับชาวบ้านในพื้นที่

2.7.2.4 กรณีที่ดินเอกชนที่เป็นหนี้เน่า ให้รัฐเจรจาเช่าซื้อแล้วนำมาจัดสรรให้กับคนจน

2.7.2.5 กรณีป่าไม้และที่ดินในเขตป่า ให้รัฐยุติโครงการทั้งหมดที่ประชาชนไม่มีส่วนร่วม เช่น โครงการหมู่บ้านป่าไม้แผนใหม่และให้กันแนวเขตเพื่อรับรองสิทธิการทำประโยชน์ให้ชุมชน

2.7.2.6 กรณีที่ดินของรัฐและเอกชนในตัวเมือง ให้รัฐเจรจาทำสัญญาเช่าระยะยาว รับรองสิทธิให้ชุมชนสามารถพัฒนาปรับปรุงชุมชนที่อยู่อาศัยในที่ดินเดิม หรือหากอยู่ไม่ได้ขอให้รื้อย้ายในระยะใกล้เคียงไม่เกิน 5 กิโลเมตรจากชุมชนเดิม

2.7.2.7 ให้รัฐจัดตั้งกองทุนที่ดินเพื่อดำเนินการปฏิรูปที่ดินในพื้นที่ขององค์กรภาคประชาชนที่จัดงานครั้งนี้เป็นโครงการนำร่อง

2.7.2.8 การปฏิรูปที่ดินโดยชุมชนตามหลักการข้างต้น รัฐต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วมและมีอำนาจในการตัดสินใจร่วมกันทุกกระบวนการในการปฏิรูปที่ดินด้วยการแต่งตั้งคณะกรรมการร่วมระหว่างภาครัฐกับตัวแทนภาคประชาชนในสัดส่วนที่เท่าเทียมกัน

2.7.2.9 ระหว่างการดำเนินการปฏิรูปที่ดินตามหลักการข้างต้น ขอให้รัฐยุติการจับกุมดำเนินคดี อพยพ รื้อย้าย จนกว่าการปฏิรูปที่ดินโดยชุมชนตามหลักการข้างต้นจะสำเร็จ กรณีที่ได้จับกุมดำเนินคดีไปแล้วให้ดำเนินการถอนฟ้อง

2.7.3 ข้อเสนอของเครือข่ายชุมชนผู้ประสบภัยสึนามิและพันธมิตร

วันที่ 23 - 25 ธันวาคม 2548 เครือข่ายชุมชนผู้ประสบภัยสึนามิและพันธมิตร (มูลนิธิชุมชนไท สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนและเครือข่ายสลัม 4 ภาค) ร่วมกันจัด “งานรำลึก 1 ปี สึนามิภาคประชาชน” ที่ชุมชนบ้านทุ่งหว้า อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา โดยมีการเสวนาหาแนวทางแก้ไข ปัญหาของผู้ประสบภัยสึนามิ 6 ด้าน ได้แก่ ที่ดินและที่อยู่อาศัย ชาวเลและคนไทยพลัดถิ่น เด็กและเยาวชน การพัฒนาอาชีพ นโยบายของรัฐที่มีผลต่อชุมชนชายฝั่งและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และการเตือนภัย เครือข่ายฯ ได้เสนอข้อเรียกร้องเรื่องที่ดินและที่อยู่อาศัยต่อรัฐบาลผ่านนายชยยุทธ ดิยะไพรัช รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (เครือข่ายชุมชนผู้ประสบภัยสึนามิ, 2548 : 1 – 3) ดังต่อไปนี้

2.7.3.1 ปัญหาที่อยู่อาศัยที่ยังไม่ได้รับการแก้ไข

- 1) มีชุมชนผู้ประสบภัยไม่น้อยกว่า 40 ชุมชนยังไม่มีความมั่นคงในที่อยู่อาศัย เพราะพิพาทกับเอกชนอยู่ในที่ดินของรัฐที่ยังไม่มีการกันพื้นที่อนุญาตอย่างเป็นทางการ
- 2) ชุมชนผู้ประสบภัยที่มีปัญหาเรื่องที่ดินมีความเป็นอยู่อย่างลำบาก ต้องหาซื้อไฟฟ้าและน้ำประปาที่มีราคาแพงกว่าปกติกว่าสามสี่เท่าตัวเพราะรัฐบาลไม่สามารถจัดหาให้ได้
- 3) คนไร้สัญชาติไม่มีสิทธิมีที่ดินและที่อยู่อาศัยตามกฎหมาย
- 4) ระเบียบและกฎหมายของท้องถิ่นไม่เอื้อต่อการสร้างที่อยู่อาศัยของคนจน

2.7.3.2 ข้อเสนอให้รัฐดำเนินการ

- 1) ออกระเบียบหรือกฎหมายรับรองการอยู่อาศัยของชุมชนผู้ประสบภัยในที่ดินรัฐทุกประเภทโดยออกเป็น “โฉนดชุมชน” หรือรับรองเป็นรายชุมชน ไม่ใช่รายบุคคลซึ่งรวมทั้งชุมชนพื้นที่ชายฝั่งและพื้นที่ประเภทที่เป็นป่าสงวนที่เป็นป่าชายเลนที่มีอยู่เป็นจำนวนมาก
- 2) สอบสวนและเพิกถอนเอกสารสิทธิเอกชนโดยมิชอบ และรับรองสิทธิในชุมชนผู้ประสบภัยสึนามิได้อยู่อาศัยในที่เดิม เร่งออกพระราชบัญญัติป่าชุมชนฉบับสภาผู้แทนราษฎรเพื่อรับรองสิทธิชุมชนชายฝั่งในการมีส่วนร่วมจัดการทรัพยากรป่าชายเลน
- 3) จัดหาไฟฟ้าและน้ำประปาชั่วคราวให้ชุมชนผู้ประสบภัยซึ่งอยู่ในที่ดินทุกประเภท เพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายสาธารณูปโภคซึ่งสูงกว่าปกติหลายเท่าตัว

4) แก้วไข ผ่อนผัน ระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ ที่เป็นอุปสรรคในการจัดหาที่อยู่อาศัยให้แก่ผู้ประสบภัย

5) ยกเลิกการแปลงทะเลเป็นทุน การออกโฉนดทะเลหรือโฉนดน้ำ ให้ทะเลเป็นพื้นที่สาธารณะของทุกคน โดยชาวประมงพื้นที่จะปฏิเสธความร่วมมือเพื่อการดำเนินโครงการดังกล่าวของรัฐทุกประการ และ อพท. เป็นองค์กรที่ขัดกฎหมาย ขัดรัฐธรรมนูญ ต้องยุบเลิกและให้ชุมชนวางแผนฟื้นฟูชุมชนด้วยชุมชนเอง

6) ให้มีการแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยมีการตั้งคณะกรรมการ 2 คณะ คือ คณะที่เกี่ยวกับปัญหาที่ดิน (ให้ใช้นุกรมการฯ ชุดเดิมของรัฐแต่เพิ่มกรรมการที่เป็นผู้แทนจากชุมชนและคณะที่เกี่ยวกับปัญหาอื่นๆ โดยมีผู้แทนจากชุมชนร่วมเป็นกรรมการคณะละ 6 คน)

2.8 ผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จิรพันธุ์ ไตรทิพจรัส (2548 : บทคัดย่อ) วิจัยเรื่องผลกระทบและความต้องการความช่วยเหลือของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ตที่ประสบภัยจากคลื่นยักษ์สึนามิ โดยสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักศึกษาภาคปกติของมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ตที่ได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติสึนามิ จำนวน 180 คน

ผลการวิจัยพบว่า

1. ผลกระทบจากภัยพิบัติคลื่นยักษ์สึนามิต่อนักศึกษา โดยเรียงลำดับจากมาก — น้อย คือ 1) เครื่องมือประกอบอาชีพของผู้ปกครองเสียหาย เช่น เรือประมง 2) ที่อยู่อาศัยเสียหาย เช่น บ้าน และทรัพย์สินภายในบ้าน 3) ญาติพี่น้องเสียชีวิต 4) ไม่มีรายได้ในการดำรงชีวิต 5) บิดามารดา เสียชีวิต 6) ญาติพี่น้องสูญหาย 7) ญาติพี่น้องได้รับบาดเจ็บ 8) ยานพาหนะเสียหาย เช่น รถยนต์และรถจักรยานยนต์ 9) ธุรกิจเสียหาย 10) ตกงานหลังจากเกิดภัยพิบัติสึนามิ 11) สถานประกอบการเสียหาย เช่น ที่ดิน สวนผลไม้ บ่อเลี้ยงปลา และร้านขายของ 12) นักศึกษาได้รับผลกระทบไม่มีค่าเล่าเรียนและอุปกรณ์การเรียน 13) นักศึกษาไม่มีค่าอาหารและค่าใช้จ่ายในการเรียน 14) นักศึกษาได้รับผลกระทบตกอยู่ในสภาวะเคร่งเครียด 15) ไม่ได้ค่าทำศพเพราะยังหาศพไม่พบ

2. ความช่วยเหลือที่นักศึกษาได้รับแล้ว โดยเรียงลำดับจากมาก — น้อย คือ 1) ความช่วยเหลือจากมหาวิทยาลัยและคณะ เช่น เงินช่วยเหลือคนละ 2,000 บาท 2) ความช่วยเหลือจากรัฐบาล เช่น บ้านพักชั่วคราว และเงิน 20,000 บาท 3) ได้รับสิ่งของบริจาค เช่น เสื้อผ้า และอาหารแห้ง 4) ความช่วยเหลือจาก อบต. เช่น เสื้อผ้าและอาหารแห้ง 5) ความช่วยเหลือจากชาวต่างชาติ เช่น ได้รับอุปกรณ์เครื่องใช้ภายในบ้าน 6) มีที่พักอาศัยชั่วคราว 7) ความช่วยเหลือจาก

สำนักงานจังหวัดภูเก็ต 8) ความช่วยเหลือจากหน่วยงานเอกชน เช่น เงินช่วยเหลือและสิ่งของจาก ไอทีวี (ITV) 9) ความช่วยเหลือจากญาติพี่น้อง เช่น เสื้อผ้า และให้ที่พักอาศัยชั่วคราว 10) ค่าทำศพ 11) ความช่วยเหลือจากมูลนิธิ 8,000 บาท 12) เงินช่วยเหลือชดเชยค่าเสียหายเกี่ยวกับ อุปกรณ์ยังชีพ 10,000 บาท 13) ค่ารักษาพยาบาลจากกระทรวงสาธารณสุขและโรงพยาบาล

3. ความช่วยเหลือระยะยาวที่ต้องการ เรียงลำดับจากมาก – น้อย ดังนี้ 1) ทุนการศึกษา ต่อเนื่อง 2) โอกาสทำงานพิเศษนอกเวลาเรียน 3) มีงานรองรับเมื่อสำเร็จการศึกษา 4) ความช่วยเหลือด้านอุปกรณ์ยังชีพ 5) การยกเว้นค่าเล่าเรียน 6) ความช่วยเหลือด้านอุปกรณ์การเรียน 7) ความช่วยเหลือด้านที่อยู่อาศัยถาวร 8) เงินทุนในการประกอบอาชีพ 9) สิทธิกู้เงินเรียนเพื่อการศึกษา 10) ทุนอาหารกลางวัน 11) การยืดระยะเวลาการชำระหนี้เงินกองทุน 12) การผ่อนผัน ค่าลงทะเบียนเรียน 13) ความช่วยเหลือในการจัดทำเอกสารสิทธิเกี่ยวกับทรัพย์สินที่สูญหาย

จิรพันธ์ ไตรทิพจรัส และนักศึกษาปริญญาโทสาขาการบริหารการศึกษารุ่นที่ 3 / 2547 (2548 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องผลกระทบจากคลื่นสึนามิและความต้องการความช่วยเหลือของประชาชนจังหวัดกระบี่ โดยการสัมภาษณ์และการสังเกตกลุ่มตัวอย่างได้แก่ ครู นักเรียน ผู้นำชุมชน ประชาชนและหัวหน้าส่วนราชการในชุมชนที่ประสบภัยจากคลื่นยักษ์สึนามิ จำนวน 38 คน ผลการวิจัยพบว่า

1. ผลกระทบจากพิบัติภัยคลื่นสึนามิต่อประชาชน เรียงลำดับจากมาก – น้อย คือ 1) ไม่มีรายได้หลังจากภัยพิบัติสึนามิ 2) เครื่องมือประกอบอาชีพของประชาชนเสียหาย เช่น อุปกรณ์ในเรือและเรือ 3) บุตรธิดาได้รับผลกระทบไม่มีค่าอาหารและค่าเดินทางไปเรียน 4) ยานพาหนะเสียหาย เช่น รถยนต์ รถจักรยานยนต์ 5) ผลกระทบทางด้านจิตใจ เช่น เกิดความกลัว วิตกกังวล รู้สึกขาดที่พึ่ง ว้าวุ่น และขาดความมั่นใจ 6) ตกงานหลังจากเกิดภัยพิบัติสึนามิและต้องค้นหานหาอาชีพใหม่ 7) สูญเสียชีวิตและทรัพย์สิน 8) ครอบครัวพลัดพรากจากกัน 9) ไม่มีแหล่งประกอบอาชีพ

2. ความช่วยเหลือที่ประชาชนได้รับแล้ว เรียงลำดับจากมาก – น้อย คือ 1) การบริจาคเสื้อผ้า อาหารแห้ง 2) เงินช่วยเหลือจากหน่วยงานราชการจังหวัดกระบี่ 2,000 บาท (เฉพาะผู้ที่ค้าขาย) 40,000 บาท (เฉพาะผู้ที่บุตรธิดาเสียชีวิต) 3) องค์การบริหารส่วนตำบลจัดงานให้ทำ เช่น เก็บขยะบริเวณชายหาด วันละ 175 บาท 4) สิ่งของพระราชทานจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เช่น ข้าวสาร อาหารแห้ง 5) ความช่วยเหลือจากองค์กรต่าง ๆ เช่น ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ สาขากระบี่ ให้พักชำระหนี้ 3 ปี เหล่ากาชาดจังหวัดกระบี่ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สำนักงานแรงงานจังหวัดกระบี่ ให้เงินครอบครัวละ 2,000 บาท สหกรณ์เรือหางยาวตำบลอ่าวพระนาง มูลนิธิศาสนาสิกข์ให้เงินคนละ 2,000 บาท และความช่วยเหลือจากกระทรวงศึกษาธิการ

3. ความช่วยเหลือระยะยาวที่ประชาชนต้องการ เรียงลำดับจากมาก – น้อย คือ 1) ภาครัฐ/เอกชนควรเร่งฟื้นฟูการท่องเที่ยว 2) ทุนการศึกษาสำหรับบุตรหลาน 3) เงินทุนเพื่อซ่อมแซมเรือ 4) ภาครัฐควรจัดสรรแหล่งเงินกู้ 5) เงินกู้ยืมจากธนาคารโดยรัฐเป็นผู้ค้ำประกัน 6) จัดสรรงบประมาณช่วยเหลือเบื้องต้นครอบครัวละ 2,000 บาท เป็นเวลา 1 ปี 7) ความช่วยเหลือเรื่องที่อยู่อาศัยในลักษณะบ้านเอื้ออาทร 8) ทุนอาหารกลางวันสำหรับนักเรียนนักศึกษา 9) เงินสนับสนุนเป็นทุนสำรองขณะว่างงาน 10) จัดส่งเสริมอาชีพให้กับแม่บ้านเพื่อหารายได้เสริม 11) การจัดสรรที่ดินทำกิน

จิรพันธ์ ไตรทิพจรัส (2548 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลกระทบจากภัยพิบัติคลื่นสึนามิและความช่วยเหลือของประชาชนจังหวัดภูเก็ต โดยสำรวจความคิดเห็นจากประชาชนผู้ประสบภัยสึนามิและหัวหน้าส่วนราชการที่เกี่ยวข้องใน 3 อำเภอ คือ อำเภอภูเก็ต อำเภอดง และอำเภอกระบุรี ทั้ง 15 ตำบล

ผลการวิจัยพบว่า

1. ผลกระทบจากคลื่นสึนามิต่อประชาชน ร้อยละ 89.98 เห็นว่าเกิดกับตัวเองมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ญาติพี่น้อง และเพื่อน ผู้ประสบภัยได้ผลกระทบจากคลื่นสึนามิมิดังนี้ 1) เครื่องมือประกอบอาชีพเสียหาย 2) สถานประกอบการเสียหาย 3) ตกงานหลังเกิดภัยสึนามิ 4) ไม่มีรายได้หลังภัยสึนามิ 5) ยานพาหนะเสียหาย 6) พืชผลทางการเกษตรเสียหาย 7) บุตรธิดาไม่มีเงินค่าอาหารและค่าใช้จ่ายในการเล่าเรียนและไม่มีสถานที่เรียน 8) ที่อยู่อาศัยเสียหาย 9) ญาติพี่น้องได้รับบาดเจ็บ สูญเสีย เสียชีวิต 10) ที่ดินเสียหาย 11) ผลกระทบทางจิตใจ ได้แก่ มีความเครียดอย่างเห็นได้ชัดจนหมดหวังและหมดอาลัยในชีวิตเนื่องจากความสูญเสียที่เกิดขึ้น มีพฤติกรรมหลีกเลี่ยงสังคม 12) ผลกระทบทางด้านร่างกาย ได้แก่ ดิ้นเดินตกใจง่าย นอนไม่หลับ เมื่อหลับ ภูมิกู้มกันของร่างกายลดลง เบื่ออาหาร ระบบย่อยอาหารผิดปกติ

2. ความช่วยเหลือที่ได้รับมาแล้ว ดังนี้ 1) ความช่วยเหลือที่ได้รับจากรัฐคือ เครื่องมือ / อุปกรณ์ในการประกอบอาชีพ เงินช่วยเหลือ บ้านที่อยู่อาศัยถาวร สิ่งของจำเป็นในการยังชีพ ที่พักอาศัยชั่วคราว ค่าทำศพ และความช่วยเหลือสำหรับเด็กกำพร้า 2) ความช่วยเหลือที่ได้รับแล้วจากภาครัฐกิจ / เอกชน / องค์กรในประเทศและต่างประเทศ คือ สิ่งของที่จำเป็นในการยังชีพ เงินช่วยเหลือ เครื่องมือ / อุปกรณ์ในการประกอบอาชีพ บ้านที่อยู่อาศัยถาวร ที่พักชั่วคราว ความช่วยเหลือสำหรับเด็กกำพร้าและค่าทำศพ

3. ความต้องการความช่วยเหลือระยะยาวสำหรับบุตรหลานและประชาชน ดังนี้ 1) ความช่วยเหลือสำหรับบุตรหลาน ได้แก่ ยกเว้นค่าเล่าเรียน ทุนการศึกษาต่อเนื่อง ทุนอาหารกลางวัน ได้รับโอกาสทำงานพิเศษนอกเวลาเรียน ได้ยืมเวลาชำระหนี้เงินกองทุนให้กู้ยืมทางการศึกษา ได้สิทธิกู้เงินเพื่อการศึกษา 2) ความช่วยเหลือสำหรับประชาชน ได้แก่ ได้รับเงินทุนในการประกอบ

อาชีพใหม่ ได้รับความช่วยเหลือด้านอุปกรณ์ยังชีพ ได้รับสิทธิยืมเวลาในการชำระหนี้พร้อม ดอกเบี้ยเงินกู้เพื่อการลงทุนประกอบอาชีพ ได้รับสิทธิกู้ยืมเงินเพื่อประกอบอาชีพหรือกิจการใหม่ ได้รับความช่วยเหลือด้านที่อยู่อาศัยถาวร ได้รับความช่วยเหลือแนะนำทางกฎหมายในเรื่องที่เป็น ผลกระทบจากสึนามิ ได้รับคำแนะนำ / ได้ร่วมกิจกรรมเพื่อฟื้นฟูสภาพจิตใจ

องค์การบริหารส่วนจังหวัดภูเก็ต (2548 : 17 – 18) ได้ศึกษาผลเสียหายจากภัยสึนามิใน จังหวัดภูเก็ต รวมทั้งได้สรุปรายงานความช่วยเหลือที่ได้ให้กับประชาชนในพื้นที่จังหวัดภูเก็ตไว้ว่า เหตุการณ์ธรณีพิบัติภัยเมื่อวันที่ 26 ธันวาคม 2547 ได้สร้างความเสียหายอย่างใหญ่หลวงให้กับ พื้นที่ 6 จังหวัดภาคใต้ของประเทศไทย คือ ภูเก็ต พังงา กระบี่ ระนอง ตรังและสตูล มีผู้เสียชีวิต 5,393 คน บาดเจ็บ 8,457 คน และสูญหาย 3,062 คน จำแนกความเสียหายที่เกิดขึ้นในจังหวัด ภูเก็ตได้ดังนี้

1. มีผู้เสียชีวิต 279 คน (คนไทย 151 คน ต่างชาติ 111 คน ไม่สามารถระบุได้ 17 คน) ผู้บาดเจ็บ 1,111 คน (คนไทย 591 คน ต่างชาติ 520 คน) ผู้สูญหาย 642 คน (คนไทย 257 คน ต่างชาติ 385 คน)

2. ความเสียหายทางด้านทรัพย์สิน มีบ้านเรือนที่เสียหายทั้งหมด 402 ราย เสียหายบางส่วน 550 หลัง คิดเป็นมูลค่าความเสียหาย 542 ล้านบาท โรงแรมที่เสียหายรวม 91 แห่ง คิดเป็นมูลค่า ความเสียหาย 3,253 ล้านบาท

3. ความเสียหายเกี่ยวกับอาชีพต่างๆ นั้น อาชีพประมงเสียหายมากที่สุด เรือประมง เสียหาย 1,093 ลำ เป็นเงิน 85 ล้านบาท เรืออื่นๆ 200 ลำ เป็นเงิน 39 ล้านบาท บ่อปลา นาุ้ง กระชังเลี้ยงปลา หอย กุ้ง เสียหาย 765,736 ตารางเมตร เป็นเงิน 177 ล้านบาท อุปกรณ์ทำ ประมงเสียหาย 497 ราย เป็นเงิน 12 ล้านบาท ความเสียหายเฉพาะอาชีพประมงคิดเป็นมูลค่า ประมาณ 313 ล้านบาท ส่วนอาชีพปศุสัตว์เสียหาย 142,133 บาท อาชีพเกษตรกรรม 300,000 บาท

4. ความเสียหายที่เกิดขึ้นกับสถานที่ราชการและทรัพย์สินของทางราชการ ได้แก่ โรงเรียน 4 แห่ง เป็นเงิน 30 ล้านบาท อาคาร 28 แห่ง เป็นเงิน 305 ล้านบาท ถนน สะพาน 28 แห่ง 40 ล้านบาท เสาไฟฟ้า สายไฟ เป็นเงิน 24 ล้านบาท รวมค่าเสียหายเป็นเงินประมาณ 400 ล้านบาท

5. ความเสียหายที่เกิดขึ้นกับสถานประกอบการ เช่น ร้านอาหาร ร้านค้า ซูเปอร์ มาร์เก็ต รวม 534 แห่ง คิดเป็นมูลค่าประมาณ 9,600 ล้านบาท ความเสียหายที่เกิดขึ้นกับศาสนสถาน ได้แก่ สำนักสงฆ์ 2 แห่ง เป็นเงิน 8 ล้านบาท มัสยิด 3 แห่ง เป็นเงิน 340,000 บาท กุโบร์ 4 แห่ง เป็นเงิน 2.5 ล้านบาท

6. ความเสียหายอื่นๆ ได้แก่ รถยนต์ เครื่องครัว เครื่องใช้ไฟฟ้า เครื่องมือประกอบอาชีพ เสียหายคิดเป็นมูลค่าประมาณ 19,126 ล้านบาท

สรุปความเสียหายทางด้านทรัพย์สินที่เกิดขึ้นจากสถานการณ์คลื่นยักษ์สึนามิที่จังหวัดภูเก็ต เป็นมูลค่าประมาณ 33,244,466,122 บาท (สามหมื่นสามพันสองร้อยสี่สิบสี่ล้านสี่แสนหกหมื่นหกพันหนึ่งร้อยยี่สิบสองบาท)

นอกจากความเสียหายที่เกิดขึ้นต่อชีวิตและทรัพย์สินแล้ว ยังมีความเสียหายที่เกิดขึ้นกับสังคมอีกมากมาย เช่น เด็กกำพร้า ผู้สูงอายุและผู้พิการที่ไร้ผู้อุปการะอันเนื่องมาจากผู้ที่เลี้ยงดูเสียชีวิตไป คนว่างงาน คนไร้ที่อยู่อาศัย คนไร้ที่ทำกิน เป็นต้น หลายหน่วยงานเข้ามาช่วยเหลือดูแล บรรเทาทุกข์เบื้องต้นให้ประทังชีวิตต่อไปได้ การช่วยเหลือฟื้นฟูในระยะกลางให้สามารถยืนหยัดดำรงชีวิตได้อย่างปกติสุข และการช่วยเหลือระยะยาวที่จะทำให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ยั่งยืน องค์การบริหารส่วนจังหวัดภูเก็ตได้เข้าไปช่วยเหลือประชาชนในทุกพื้นที่ทุกช่วงเวลาภายใต้อำนาจหน้าที่ งบประมาณ และมนุษยธรรม การช่วยเหลือเบื้องต้นขององค์การบริหารส่วนจังหวัดภูเก็ตตั้งแต่วันเกิดเหตุได้มีการเตือนแจ้งภัยและทำการอพยพผู้คนจากท่าเทียบเรืออ่าวฉลองมายังพื้นที่ที่ปลอดภัย อำนวยความสะดวกในการจัดสถานที่รองรับผู้ประสบภัยและผู้บาดเจ็บที่อพยพมาจากที่เกิดเหตุ จัดหาสิ่งจำเป็นต่อการดำรงชีวิต เช่น อาหาร น้ำ เครื่องนุ่งห่ม เพื่อให้ความช่วยเหลือเบื้องต้น จัดสถานที่สำหรับเป็นศูนย์ประสานงานของสถานเอกอัครราชทูตกว่า 30 ประเทศ เพื่อช่วยเหลือในด้านการออกหนังสือเดินทางและเอกสารสิทธิต่าง ๆ รวมถึงการอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่ประสบกับพิบัติครั้งนี้

ด้านความช่วยเหลือประชาชนในพื้นที่ประสบภัย อบจ. ภูเก็ต ได้ให้ความช่วยเหลือแบบเข้าถึงตัวประชาชนเพื่อให้ความช่วยเหลือลงไปอย่างทั่วถึง และถือเป็นโอกาสในการเยี่ยมชมรับรู้ปัญหาจากพื้นที่จริงอย่างใกล้ชิด อันจะทำให้ความช่วยเหลือตรงกับความต้องการของประชาชนผู้ประสบภัยให้มากที่สุด ส่วนการจ่ายเงินช่วยเหลือผู้ประสบภัย อบจ. จำเป็นจะต้องมีการตรวจสอบให้รอบคอบเพื่อให้ผู้ประสบภัยได้รับเงินไปใช้จ่ายบรรเทาความเดือดร้อน ได้แก่ การช่วยเหลือบ้านเรือนที่เสียหาย ช่วยเหลือเด็กกำพร้า ช่วยค่าทำศพ ส่งเสริมอาชีพ (ช่อมเรือ กระชังปลา และอื่น ๆ เป็นต้น) ทั้งนี้ อบจ. ได้รับเงินยืมครั้งที่ 1 วงเงิน 2 ล้านบาท เมื่อวันที่ 15 มกราคม 2548 นำไปจ่ายให้ผู้ประสบภัยที่บ้านกมลาและบางเทา เงินยืมครั้งที่ 2 วงเงิน 2 ล้านบาท เมื่อวันที่ 18 มกราคม 2548 นำไปจ่ายให้ผู้ประสบภัยที่บ้านสาธุ ไม้ขาว และกะหลิม เงินยืมครั้งที่ 3 วงเงิน 2 ล้านบาท เมื่อวันที่ 21 มกราคม 2548 นำไปจ่ายให้ผู้ประสบภัยที่บ้านบ่อแร่ ไม้ขาว รัชฎา สาธุ ตลาดใหญ่ กะหลิม วิจิต เทพกระษัตริย์ ราไวย์ และกมลา เงินยืมครั้งที่ 4 วงเงิน 2 ล้านบาท เมื่อวันที่ 28 มกราคม 2548 นำไปจ่ายให้ผู้ประสบภัยที่ตำบลรัชฎา ฉลอง ราไวย์ วิจิต ตลาดใหญ่ กระทุ้ง กมลา กระรน เทพกระษัตริย์ ไม้ขาว

สรุปผลในการจ่ายเงินช่วยเหลือผู้ประสบภัยในวงเงิน 8 ล้านบาท ช่วยเหลือผู้ประสบภัยที่บ้านเรือนเสียหายทั้งหมด 104 ราย เป็นเงิน 2,080,000 บาท เสียหายบางส่วน 51 ราย เป็นเงิน

354,390 บาท ช่วยเหลือเด็กกำพร้า 30 ราย เป็นเงิน 150,000 บาท ช่วยค่าทำศพ 79 ราย เป็นเงิน 237,000 บาท ช่วยค่าซ่อมเรือ 634 ราย เป็นเงิน 3,158,500 บาท ทำกระชังปลา 65 ราย เป็นเงิน 189,000 บาท จัดหาเรือและกระชังปลา 31 รายเป็นเงิน 248,000 บาท และการช่วยเหลืออื่นๆ 1 ราย เป็นเงิน 3,000 บาท รวมจ่ายเงินช่วยเหลือไปแล้ว 6,419,890 บาท คงเหลือ 1,580,110 บาท ส่วนมูลค่าความเสียหายที่ตีค่าเป็นตัวเงินได้ได้ช่วยเหลือไปแล้วตามสมควร แม้จะไม่มากเท่าความเสียหายจริงแต่ก็ถือว่าสามารถช่วยเหลือได้ในระดับหนึ่ง อย่างไรก็ตามยังมีความเสียหายทางสังคมด้วยซึ่งจนถึงเวลานี้ผู้ประสบภัยและผู้ที่เกี่ยวข้องจากเหตุการณ์นี้ยังจำเป็นต้องได้รับการเยียวยาบาดแผลทางใจควบคู่กันไปด้วย ซึ่ง อบจ. จะได้จัดทำโครงการต่าง ๆ เพื่อให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชนผู้ประสบภัยอย่างต่อเนื่องไปอีกจนกว่าจะทำให้ผู้ประสบภัยสามารถยืนหยัดต่อไปได้อย่างมั่นคง

มูลนิธิชัยพัฒนา (อ้างอิงจิริพันธ์ ไตรทิพจรัส, 2548 : 40 — 41) สรุปผลงานวิจัยเกี่ยวกับเรื่องคลื่นสึนามิของสหรัฐอเมริกาไว้ว่า การที่อุปกรณ์คอมพิวเตอร์มีความสามารถสูงขึ้นและมีราคาถูกลง ทำให้มีความสนใจและความเคลื่อนไหวในวงการวิจัยเรื่องคลื่นสึนามิมากขึ้น เครื่องคอมพิวเตอร์ความเร็วสูงรุ่นล่าสุดช่วยให้นักวิทยาศาสตร์คำนวณตามแบบจำลองเกี่ยวกับการก่อตัวของคลื่น การแพร่กระจายของคลื่นสึนามิในมหาสมุทรเปิดและทำนายระดับน้ำทะเลหนุนสูงสุดที่บริเวณฝั่งทะเลได้ อุปกรณ์ตรวจวัดแรงกดดันที่ก้นมหาสมุทร (Ocean - Bottom Pressure Sensors) สามารถตรวจวัดคลื่นสึนามิในมหาสมุทรเปิด และส่งข้อมูลรายงานที่สำคัญเกี่ยวกับการแพร่กระจายของคลื่นสึนามิในแถบมหาสมุทรน้ำลึก นอกจากนี้ดาวเทียมสื่อสารทำให้สามารถนำข้อมูลเหล่านี้มาตรวจจับและยืนยันการก่อตัวของคลื่นสึนามิในมหาสมุทรลึกได้ในทันทีทันใด ห้องปฏิบัติการวิจัยสิ่งแวดล้อมในทะเลในแถบมหาสมุทรแปซิฟิก (Pacific Marine Environmental Laboratory : PMEL) ของ NOAA ได้ริเริ่มพัฒนาหุ่นลอยเพื่อตรวจจับคลื่นสึนามิ (Tsunami Detection Buoy) ขึ้น ภายในปี 2003 หุ่นลอยเพื่อตรวจจับคลื่นสึนามิจำนวน 7 หุ่น ในบริเวณมหาสมุทรแปซิฟิกตอนเหนือและตะวันออกจะเริ่มทำงานบริการข้อมูลให้ศูนย์เตือนภัยเกี่ยวกับคลื่นสึนามิต่างๆ ได้ ด้วยเครื่องมือรูปแบบการจำลองทางคณิตศาสตร์ที่ดีขึ้นจะช่วยให้นักวิทยาศาสตร์เข้าใจถึงกลไกการก่อกำเนิดของคลื่นสึนามิได้ดียิ่งขึ้น

เมื่อวันที่ 15 มกราคม 2548 รัฐบาลสหรัฐอเมริกาได้ประกาศแผนการจัดทำระบบเตือนภัยสึนามิของสหรัฐอเมริกาขึ้น ระบบนี้ครอบคลุมทั้งบริเวณมหาสมุทรแปซิฟิกและแอตแลนติกโดยติดตั้งหุ่นลอยไฮเทค 38 หุ่น ทำงานคู่กับเครื่องบันทึกความดันที่ติดตั้งอยู่ใต้สมุทร หุ่นลอยไฮเทคจำนวน 25 หุ่นในมหาสมุทรแปซิฟิกซึ่งเริ่มจาก 6 หุ่นที่ทำงานอยู่เดิมและสำรอง 2 หุ่นไว้ที่นอกฝั่งอลาสกา นอกจากนี้ในมหาสมุทรแอตแลนติกจะติดตั้งหุ่นลอย 5 หุ่น และในทะเลแคริบเบียน 2 หุ่น เพื่อครอบคลุมการดูแลอ่าวเม็กซิโกเป็นครั้งแรก ระบบจะเริ่มใช้งานได้ในกลางปี พ.ศ. 2550

นักวิทยาศาสตร์ด้านแผ่นดินไหว (Seismologists) ที่ศึกษาการเกิดแผ่นดินไหวด้วยเครื่องวัดความไหวสะเทือนแบบช่วงคลื่นกว้าง 20 – 0.003 เฮิรตซ์ (Broad Band Seismometer) กำลังหาวิธีการใหม่ในการวิเคราะห์ความเคลื่อนไหวของแผ่นดินและปริมาณพลังงานที่ปล่อยออกมาจากแผ่นดินไหว เนื่องจากการวัดระดับความรุนแรงด้วยมาตราริกเตอร์ (Richter) ที่ใช้กันมานานเป็นการวัดจากคลื่นบริเวณพื้นผิว (Surface Wave) ซึ่งไม่แม่นยำเมื่อระดับความรุนแรงเกิน 7.5 วิธีการสมัยใหม่สำหรับการคำนวณพลังงานที่ปลดปล่อยมาจากแผ่นดินไหวและศักยภาพของการกำเนิดคลื่นสึนามิจะใช้ค่า Seismic Moment และระยะเวลาของแหล่งกำเนิด (Source Duration) ระบบสมัยใหม่สามารถระบุความลึกของแผ่นดินไหว ลักษณะรอยแตกของเปลือกโลก ขอบเขตของการเคลื่อนที่ของแผ่นเปลือกโลกได้ทันตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริง (Real Time) ซึ่งช่วยให้ศูนย์เตือนภัยต่างๆ สามารถยืนยันความเป็นไปได้ของการเกิดคลื่นสึนามิได้มากขึ้น

การก่อตัวของคลื่นสึนามิตั้งต้นจากการบิดเบี้ยวของพื้นมหาสมุทรในสามมิติเนื่องจากการเคลื่อนที่ของรอยแตกของเปลือกโลก เมื่อจำแนกกลไกของแผ่นดินไหวด้วยลักษณะของการเคลื่อนตัวของรอยแตกของเปลือกโลกได้ชัดเจนขึ้นแล้วจะทำให้สามารถแสดงรูปแบบจำลองทางคณิตศาสตร์เพื่อให้เห็นภาพการแพร่กระจายของคลื่น ระดับน้ำทะเลหนุน และระยะทางเข้าฝั่งที่ถูกคลื่นสึนามิซัดท่วมได้ใกล้เคียงสถานการณ์จริงมากขึ้นด้วยในปัจจุบัน

รูปแบบจำลองลักษณะของการแพร่กระจายของคลื่นสึนามิโดยทั่วไปจะใช้วิธีการที่เรียกว่า “Implicit – in Time Finite Difference Method” รูปแบบจำลองเพื่อคำนวณระยะทางเข้าสู่ฝั่งที่คลื่นสึนามิซัดท่วมถึง (Inundation) ซึ่งบอกให้ทราบว่าพื้นที่ชายฝั่งทะเลจะถูกน้ำท่วมมากน้อยเพียงใด ถือว่าเป็นส่วนสำคัญของการวางแผนและการเตรียมความพร้อมที่จะรับมือกับคลื่นสึนามิ การใช้รูปแบบการคำนวณระยะทางเข้าสู่ฝั่งสูงสุดที่คลื่นสึนามิซัดท่วมถึงจะช่วยกำหนดว่าจะต้องอพยพผู้คนออกนอกเขตเมื่อใด และควรใช้เส้นทางใดเพื่อการอพยพผู้คนในชุมชนชายฝั่งไปสู่ที่ซึ่งปลอดภัยได้อย่างรวดเร็วเมื่อมีประกาศเตือนภัยคลื่นสึนามิ

ศยามล ไกรยูรวงศ์ และคณะ (2549 : บทคัดย่อ) ดำรวจข้อพิพาทและความขัดแย้งปัญหาที่ดินในประเทศไทย เพื่อให้เห็นภาพรวมของปัญหาที่ดินและสาเหตุที่แท้จริงซึ่งจะนำไปสู่แนวทางแก้ไขปัญหาที่ดินในระยะสั้นและระยะยาว โดยสำรวจจากข้อมูลของหน่วยงานของรัฐที่ประชาชนร้องเรียน องค์กรพัฒนาเอกชน หนังสือพิมพ์ และเครือข่ายองค์กรประชาชนที่รวมกลุ่มติดตามการแก้ไขปัญหา ร่วมกับรัฐ มีจำนวนกรณีศึกษา 740 กรณี แบ่งกลุ่มประเภทปัญหาได้ 15 กลุ่ม กลุ่มปัญหาที่มีกรณีศึกษาจำนวนมากที่สุดคือนโยบายการประกาศเขตป่าทับพื้นที่ทำกินและที่อยู่อาศัยของประชาชน 262 กรณี รองลงมาคือการใช้ประโยชน์ในที่ดินสาธารณะประโยชน์ 119 กรณี ปัญหาที่อยู่อาศัย 102 กรณี นโยบายส่งเสริมการปลูกป่าที่ส่งผลกระทบต่อประชาชน 58 กรณี การใช้ประโยชน์ในที่ดินของเอกชน 48 กรณี การใช้ประโยชน์ในที่ดินทหาร 40 กรณี การ

ออกเอกสารสิทธิในที่ดินไม่ชอบด้วยกฎหมาย 22 กรณี นอกนั้นมีจำนวนกรณีศึกษาอื่นตั้งแต่จำนวน 1 กรณีถึง 18 กรณี

ผลการดำเนินการแก้ไขปัญหพบว่า การแก้ไขปัญหามีข้อยุติจำนวน 89 กรณี ในขณะที่กรณีพิพาทที่อยู่ในกระบวนการแก้ไขปัญหและที่ไม่แก้ไขปัญหามีจำนวน 651 กรณี สำหรับกรณีพิพาทที่ยุติแล้วเป็นข้อพิพาทระหว่างบุคคลกับรัฐหรือนักการเมืองให้ความสำคัญในการปรึกษาหารือร่วมกันระหว่างข้าราชการและประชาชนและติดตามแก้ไขปัญหอย่างจริงจัง กรณีข้อพิพาทจำนวนมากอยู่ในกระบวนการสอบสวนและพิสูจน์สิทธิการถือครองที่ดินตามแนวทางและกระบวนการแก้ไขปัญหของรัฐคือคณะกรรมการแก้ไขปัญหการบุกรุกที่ดินของรัฐหรือคณะกรรมการชุดอื่นๆ ตลอดจนคณะทำงานที่ได้รับการแต่งตั้งขึ้นมา ซึ่งกลายเป็นกระบวนการที่ชะลอการแก้ไขปัญหโดยไม่ได้มีกระบวนการแก้ไขสาเหตุของปัญหความขัดแย้งอย่างแท้จริง ความขัดแย้งในพื้นที่อาจยุติไปเฉพาะหน้า หรือในบางพื้นที่ผู้ใช้ประโยชน์ที่ดินเดิมก็ยังประสบกับปัญหการถูกคุกคามอยู่เป็นระยะ

กรณีที่กระบวนการแก้ไขปัญหคืบหน้าเนื่องจากประชาชนที่เดือดร้อนได้รวมกลุ่มติดตามการแก้ไขปัญหอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่การยื่นหนังสือในระดับพื้นที่จนถึงรัฐบาล เมื่อไม่ได้ผลจึงรวมกลุ่มชุมนุมเรียกร้องให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเร่งรัดดำเนินการตามข้อเรียกร้อง เริ่มตั้งแต่ระดับกลุ่มในหมู่บ้านพัฒนามาเป็นระดับเครือข่ายในระดับชาติ

โดยส่วนใหญ่ข้อพิพาทยังไม่มีข้อยุติ ความขัดแย้งยังคงดำรงอยู่ในพื้นที่ที่มากน้อยแตกต่างกันออกไป แต่กลุ่มผู้เดือดร้อนก็ได้เข้าไปใช้ประโยชน์ที่ดินและพัฒนาบริหารจัดการที่ดินในหลักการของสิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ในรูปของป่าชุมชน การจัดการที่ดินโดยชุมชน กระบวนการติดตามแก้ไขปัญหโดยประชาชนที่เดือดร้อนได้ทำให้องค์กรประชาชนได้เรียนรู้กระบวนการแก้ไขปัญห การเจรจาต่อรอง การเข้าถึงข้อมูลภาครัฐ การใช้ประโยชน์ที่ดินที่ก่อให้เกิดผลกระทบและพัฒนาข้อเสนอต่อรัฐบาลเพื่อนำมาสู่การแก้ไขปัญหของตนและชุมชน

ในด้านกฎหมาย นโยบาย และกระบวนการแก้ไขปัญหของรัฐเกี่ยวกับปัญหาที่ดินโดยการใช้กระบวนการวิเคราะห์ในเชิงคุณค่า “ที่ดิน” ที่เป็น “ต้นทุนทางสังคม” และกรอบของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 พบว่า อุปสรรคสำคัญของกระบวนการแก้ไขปัญหของรัฐที่ไม่ได้ข้อยุติเนื่องจากวัฒนธรรมอำนาจนิยมของระบบราชการที่ไปละเมิดสิทธิมนุษยชน และรัฐธรรมนูญซึ่งสร้างปัญหความขัดแย้งให้รุนแรงมากยิ่งขึ้น เพราะกระบวนการแก้ไขปัญหที่ล่าช้าและไม่ต่อเนื่องได้สร้างแรงกดดันให้กับผู้เดือดร้อนที่ถูกคุกคามข่มขู่และฆ่าจากเจ้าหน้าที่รัฐ กลุ่มทุน หรือผู้มีอิทธิพล ตลอดจนสร้างปัญหความยากจนที่ไม่มั่นคงในที่ดินทำกิน และการทำลายทรัพยากรธรรมชาติที่ชุมชนใช้ประโยชน์ซึ่งมีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต

นโยบายของรัฐบาลซึ่งสร้างคุณค่า “ที่ดินที่เป็นต้นทุนทางสินค้า” ได้ส่งผลกระทบต่อการสูญเสียที่ดินของเกษตรกรรายย่อย และสร้างปัญหาจำนวนคนไร้ที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยเพิ่มมากขึ้น เช่น นโยบายการท่องเที่ยว นโยบายการปลูกป่าเชิงพาณิชย์ นโยบายการให้สัมปทานทำประโยชน์โดยขาดการควบคุมดูแลต่อการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน และนโยบายเร่งรัดออกโฉนดที่ดินกฎหมายที่เกี่ยวกับสิทธิในที่ดินได้กำหนดให้มีระบบกรรมสิทธิ์ที่ดินสองระบบคือ ระบบกรรมสิทธิ์ที่ดินของเอกชนและของรัฐ โดยไม่ยอมรับระบบกรรมสิทธิ์ที่ดินในรูปแบบอื่นๆ เช่น การจัดการโดยชุมชนซึ่งเป็นสิทธิในที่ดินของชุมชน จึงทำให้เกิดสภาพการผูกขาดอำนาจการจัดการที่ดินโดยรัฐซึ่งครอบคลุมถึงที่ดินรกร้างว่างเปล่า ที่ทำเลเลี้ยงสัตว์ หรือที่สาธารณะประโยชน์

กฎหมายเกี่ยวกับการจัดที่ดินและการปฏิรูปที่ดิน การให้เช่า การอนุญาตให้เข้าทำประโยชน์ในที่ดิน การควบคุมการใช้ที่ดิน การพัฒนาที่ดิน รวมทั้งนโยบายการจำแนกและการใช้ที่ดินตามมติคณะรัฐมนตรี ระเบียบ ประกาศ กฎกระทรวง ยังไม่สามารถบังคับใช้ในการวางแผนการใช้ที่ดินและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ มุ่งเน้นการจัดการที่ดินโดยรัฐซึ่งควบคุมการใช้ที่ดินและกระบวนการพิสูจน์สิทธิในที่ดินจากกรอบของกฎหมายและเอกสารของราชการ จึงทำให้เป็นอุปสรรคต่อการแก้ไขปัญหาข้อพิพาทการจัดการที่ดินโดยชุมชน และการวางแผนการใช้ที่ดินให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง กฎหมายดังกล่าวยังมีความคิดและเนื้อหาไม่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญในมาตรา 46 และ 56 สิทธิชุมชน สิทธิของบุคคลร่วมกับรัฐในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน ตลอดจนมาตรา 76 และ 79 รัฐต้องส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายแผนงานและสงวนบำรุงรักษาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ

แนวทางการแก้ไขปัญหาจำเป็นต้องมีมาตรการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า เพื่อป้องกันการละเมิดสิทธิมนุษยชนจากการคุกคามของกลุ่มนายทุน ผู้มีอิทธิพลและเจ้าหน้าที่ ให้ประชาชนผู้เดือดร้อนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาข้อพิพาททุกขั้นตอน และให้มีการเร่งรัดแก้ไขปัญหาด้วยการออกมติคณะรัฐมนตรีเพื่อแก้ไขปัญหาพื้นที่นาร่องเบื้องต้นในที่ดินของรัฐซึ่งจะเป็นทิศทางนำไปสู่การแก้ไขปัญหาในระยะยาวที่ต้องใช้เวลานาน สำหรับการแก้ไขปัญหาระยะยาวมีความจำเป็นต้องปรับปรุงแก้ไขนโยบาย กฎหมาย คำสั่งและระเบียบข้อบังคับที่มีแนวความคิดคือที่ดินคือต้นทุนทางสังคมที่ต้องมีการจัดการอย่างยั่งยืนและกระจายอำนาจให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการเร่งรัด ออกกฎหมายควบคุมการเก็งกำไรซื้อขายที่ดินและกระจายการถือครองที่ดิน เช่น กฎหมายภาษีที่ดินในอัตราก้าวหน้า พัฒนากลไกความร่วมมือในการทำงานขององค์กรชาวบ้าน ร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและที่ดินของท้องถิ่น ทั้งในด้านการส่งเสริมกระบวนการแก้ไขปัญหาแบบมีส่วนร่วมและการจัดเก็บภาษีจากมูลค่าที่ดินที่เพิ่มขึ้น